

Marisa Roig Simon

Sant Pere Pescador

QUADERNS
de la
REVISTA
de
GIRONA

59 MONOGRAFIES LOCALS

SANT PERE PESCADOR

Marisa Roig i Simon

99 QUADERNS de la REVISTA de GIRONA

DIPUTACIÓ de GIRONA
CAIXA de GIRONA

Quaderns de la Revista de Girona. Núm. 99

Sèrie: Monografies locals (Núm. 59)

Primera edició en català: Maig de 2002

Tiratge: 1.100 exemplars

Edició:

Diputació de Girona/Caixa de Girona

Director de la col·lecció:

Joaquim M. Puigvert

2

Consell assessor:

Gabriel Alcalde, Narcís-Jordi Aragó, Pepa Balsach,
Xavier Besalú, Maria Antònia Canals, Josep M. Cortadellas,
Xavier Cortadellas, Jordi Dalmau, Joan Domènech,
Maria Carme Domènech, Marta Franch, Rosa Maria Gil,
Glòria Granell, Àngel Jiménez, Montserrat Manén,
Jordi Mascarella, Enric Mirambell, Joan Miró, Joan Nogué,
Marina Puig, Josep Pujol, Josep Pujolràs, August Rafanell,
Dolors Reig, Anna Ribas, Josep Maria Rus, Joan Sala,
Narcís Sureda, Xavier Terradas, Montserrat Vayreda,
Eva Vázquez, Anna M. Viader, Antoni Vilà,
Mariàngela Vilallonga, Dani Vivern.

Cartografia:

Salvador Oliva

Maquetació:

Pep Caballé

Redacció administració:

Pujada de Sant Martí, 5. Telèfon 972 18 50 00.

Apartat de Correus 11. 17080 Girona

Infografia i impressió:

Palahí Arts Gràfiques, SL. Girona

ISBN: 84-95187-40-X

Dipòsit legal: Gi-725/02

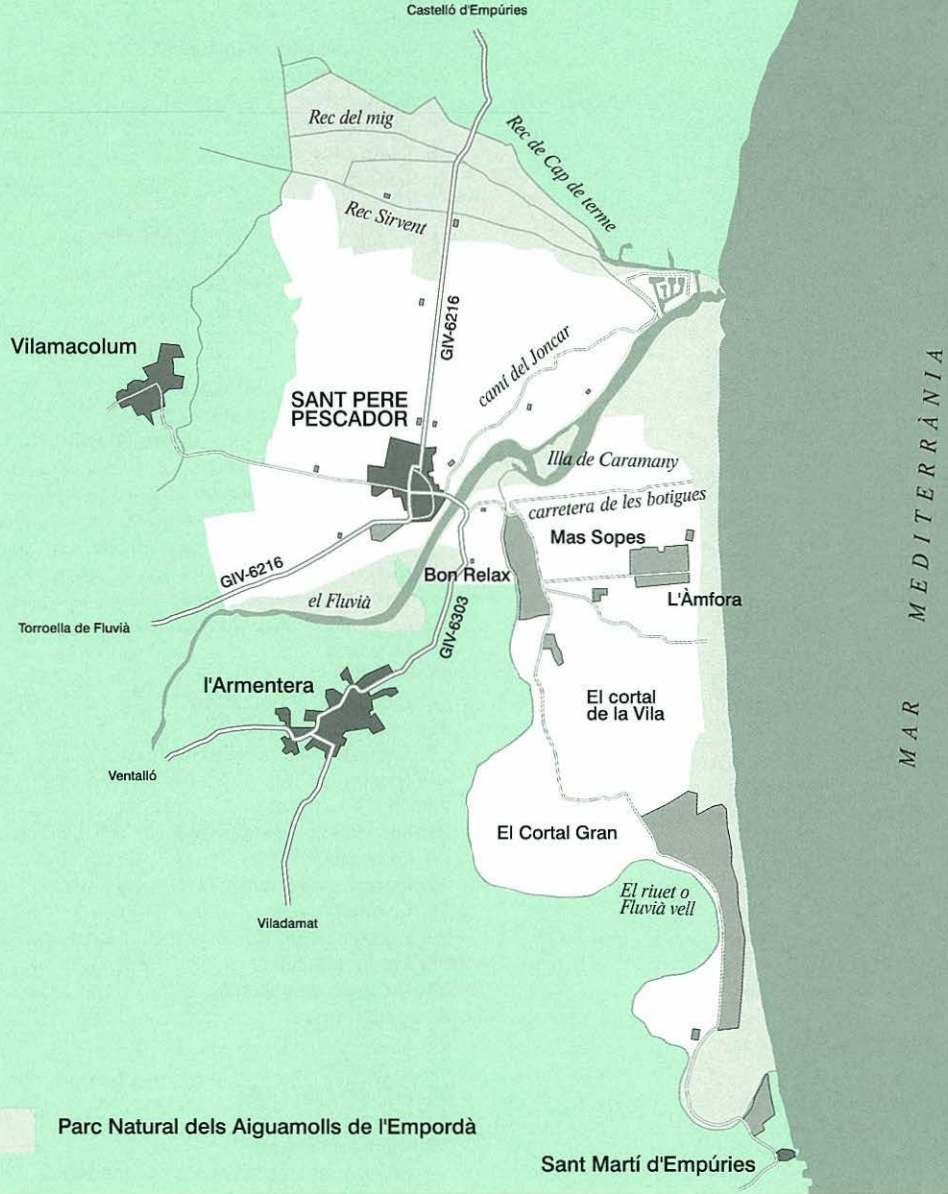
LA NOSTRA PORTADA

Vista aèria de Sant Pere i del riu Fluvià, amb l'illa
d'en Caramany i la desembocadura.

(Foto: Santi Font).

Índex

Situació	5
Cronologia.....	6
1. Les restes arqueològiques	8
2. <i>Villa militiano</i>	10
3. Demografia.....	12
4. Els Caramany	14
5. Drets senyorials	16
6. La força.....	18
7. L'expansió urbana.....	20
8. La universitat a l'època moderna.....	22
9. L'església parroquial.....	24
10. La capella de Sant Sebastià.....	26
— Culte i vida parroquial.....	28
11. Noves terres de conreu.....	30
12. Els cortals.....	32
— Cartografia i nuclis disseminats	34
13. Les guerres contra França	36
14. Josep Garriga Buach, un afrancesat	38
— La comtessa de Molins.....	40
15. La darrera carlinada.....	42
16. El poder local a final del s. XIX.....	44
17. L'ensenyament.....	46
18. L'escola.....	48
— L'apotecari Ramon Gres	50
19. La transformació de l'agricultura.....	52
20. La pesca	54
21. Els oficis.....	56
— Dictadura i II República.....	58
22. Associacions agràries.....	60
23. Societats recreatives i mutuels	62
— Empori	64
24. La col·lectivitat.....	66
25. Les víctimes de la guerra	68
26. La postguerra	70
27. Franquisme i transició.....	72
28. La democràcia.....	74
29. Els passos del riu	76
30. Les inundacions.....	78
31. Un segle de millores	80
32. L'esport.....	82
33. El teatre.....	84
34. El turisme	86
35. Activitats culturals.....	88
36. Toponímia.....	90
37. Patrimoni natural.....	92
— Bibliografia, agraïments i procedència de les fotografies	94

Situació

El terme municipal de Sant Pere Pescador, amb una extensió de 17,8 km² de superfície i amb sis quilòmetres de platja sorrenca, es troba al bell mig de la badia de Roses, en una plana al·luvial entre el Fluvià i la Muga. El litoral s'estén des de la desembocadura del riu Fluvià, prop de l'estany de la Llarga i dels aiguamolls de l'Empordà, al nord, fins al Grau de l'Empúries, antiga desembocadura del Fluvià, al sud. El terme afronta amb el de Castelló d'Empúries al nord; amb el riu o Fluvià vell que fa de límit natural amb els termes de l'Escala i l'Armentera a migjorn i a ponent; amb els de Torroella de Fluvià i Vilamacolum també a ponent, i amb la mar Mediterrània a llevant.

La vila, situada a cinc metres d'altitud, està emplaçada a l'esquerra del riu, a uns tres quilòmetres aigües amunt de la seva desembocadura. El nucli urbà es troba envoltat de nombrosos masos i cortals, aquests últims especialment situats a la franja sud-oriental del terme, molt a prop de la costa. Cal destacar també les urbanitzacions situades fora del nucli urbà: el Bon Relax, l'Àmfora i el Nàutic Parc.

El territori, totalment pla, està drenat per una gran quantitat de recs: el Sirvent, el del Mig, el de Cap de Terme i el del Molí, situats majoritàriament, excepte l'últim, al sector nord del terme, en els mateixos paratges on antigament s'estenia l'estany de Sant Pere, actualment eixut.

Travessa el territori, d'oest a nord, la carretera comarcal GIV-6216, que arranca de Sant Miquel de Fluvià i passa per Torroella de Fluvià, on s'enllaça amb la comarcal C-252 de Figueres a la Bisbal. La GIV-6216 es dirigeix a Castelló d'Empúries, on s'uneix amb la C-260 de Besalú a Roses. Una altra via, la GIV-6303, parteix de Sant Pere per enllaçar amb el municipi de l'Armentera. Tres carreteres locals són les que menen a la platja, a la vila de Sant Martí d'Empúries i a Vilamacolum.

Cronologia

Segle IV aC Necròpolis tardoromana.

- 913** *Villa Militiano* s'esmenta per primer cop en dos documents que versen sobre un judici entre el comte d'Empúries i la comunitat de Vilamacolum.
- 1060** Es registra per primera vegada *Sancti Petri*, acompanyat del determinatiu *Piscatoris*.
- 1310** Ponç de Caramany establí la seva residència a Sant Pere Pescador, després de casar-se amb Elionor de Requesens.
- 1341** Primera referència de l'existència d'un hospital de pobres, situat a la Vilademont.
- 1370** Francesc de Caramany comprà un alberg i un pati a la Força.
- 1466** Joan de Caramany concedeix parcel·les de terra a l'interior del fort per construir nous habitatges.
- 1511** Primera notícia sobre l'existència de la capella de Sant Sebastià.
- 1513** La universitat adquireix a Joana Roquer un edifici al bell mig de la plaça Major per destinar-lo a carnisseries públiques.
- 1527** Pirates turcs segrestaren 17 santperencs i un bergantí. Foren rescatats a canvi de teixits, vestits i argent, per valor de 1.551 ducats d'or.
- 1564** Establiment de la barca per al pas del riu, concedida per Àlvar de Caramany a Pere Espolla.

- 1650** Una epidèmia de pesta arrasà pràcticament el municipi.
- 1678** Primera celebració de la festivitat en honor de Sant Sebastià.
- 1681** Concòrdia signada entre el rector i la universitat per a la construcció d'una nova rectoria.
- 1682** Llicència concedida pel bisbe de Girona per construir la nova església parroquial.
- 1723-1729** Primera repartició important de terres comunals.
- 1731** La nissaga Caramany es vengué a la Pia Almoïna del Pa de la Seu de Girona el domini directe i tots els drets de què gaudia aquesta família al terme de Sant Pere.
- 1740** Una extraordinària avinguda trencà el llit del riu, que s'obrí pas en direcció nord, seguint el recorregut actual.
- 1841** Repartició de terres del Cortal de la Vila.
- 1870** S'aprovà el projecte de construcció del nou edifici escolar situat a l'antiga Casa del Consell Municipal del carrer Portalet.
- 1871** Una epidèmia de verola causà mortaldat entre la població infantil.
- 1873** El carlí Francesc Casellas atacà el municipi i exigí als vilatans el pagament de contribucions de guerra.
- 1879** Acord del plenari per demolir les restes de les antigues muralles.

- 1893** S'instal·là la primera passera en el tram del riu que enllaçava amb el camí de la Mota.
- 1895** Ramon Gres publicà un mètode per ballar sardanes titulat *La Sardana. Método para repartir con exactitud una sardana, cualquiera que sea el número de compases de que consta.*
- 1906** Instal·lació i subministrament elèctric a la població.
- 1909** Es constitueixen l'associació agrícola *Sindicat agrícola dels terrenys de l'Estany* i la societat recreativa *La Marinera Sanperense.*
- 1921** Instal·lació del servei telefònic.
- 1923** Inauguració del primer camp de futbol a l'Horta d'en Sans.
- 1929** Inauguració d'un pont de formigó armat per creuar el Fluvià al seu pas per la vila.
- 1931** Es constitueix el *Sindicat camperol i d'oficis varis* sota els auspicis de la CNT.
- 1931** El president de la Generalitat Francesc Macià féu una visita oficial al municipi.
- 1932** Es constitueix el sindicat agrícola *El Porvenir.*
- 1932** El municipi patí un dels desbordaments més significatius del Fluvià.
- 1933** Es constituí la societat mutual *La Sanperense*, fruit de la fusió de les entitats *La Protectora i La Universal.*

1936-1939 Guerra Civil.

- 1940** Projecte de reforma urbanística del municipi, que afectà la plaça Major.
- 1949** L'advocat barceloní Ròmul Sans publica la seva obra *El Ampurdán en el siglo XIX.*
- 1950** Inauguració del nou camp de futbol.
- 1963** El plenari municipal aprovà el Pla parcial d'ordenació de la urbanització *Bon Relax.*
- 1966** Es constituí l'Agrupació Teatral Elenc Santperenc.
- 1969** Es creà la *Cooperativa Frutícula Ampurdán.*
- 1976** Recuperació de La Sopa, dins els actes programats durant la celebració del carnestoltes.
- 1979** Primeres eleccions municipals de la democràcia.
- 1983** L'illa d'en Caramany es convertí en Reserva Natural Integral.
- 1985** Aprovació del projecte de consolidació de la capella de Sant Sebastià.
- 1989-1992** Obres de restauració de l'església parroquial.
- 1995** Representació teatral de l'obra *La Comtessa de Molins.* Bateig dels gegants: la Teresa i en Narcís.

LES RESTES ARQUEOLÒGIQUES

1

8

La plana empordanesa, envoltada per falles escalonades, ha estat durant un llarg període de temps geològic coberta per les aigües del mar. El seu ompliment es va produir, posteriorment, per l'aportació al·luvial dels rius quaternaris, com ara la Muga, el Fluvià, el Ter i el Daró. El terme de Sant Pere Pescador, situat al bell mig de la depressió empordanesa, es troba dins aquesta zona geogràfica i forma un pla inclinat cap al mar. Al llarg del període de transició de l'Edat del Bronze a l'Edat del Ferro (s. VII aC.) es produí un canvi climàtic que propicià la dessecació de tota aquesta plana. Les restes arqueològiques més antigues que s'han trobat al

terme municipal corresponen aproximadament al segle IV aC. Fou concretament l'any 1971 que, amb motiu de la perforació del subsòl per fer un pou en el patí propietat de Benet Roig, situat al carrer Sant Sebastià, 23, al costat de la carretera que mena a Castelló d'Empúries, es localitzaren les restes d'un enterrament tardoromà. La tomba, situada a uns 1,60 metres de profunditat, era de secció triangular, estava orientada d'oest a est i aparegué coberta amb tègules romanes. Al seu interior es trobaren unes restes òssies intactes, amb el crani orientat a ponent. El 20 de novembre d'aquell any un equip d'arqueòlegs de la Diputació de Girona, encapçalats per Miquel

El nucli urbà i la carretera de Castelló d'Empúries. Fou a la vora d'aquest camí on es localitzaren els enterraments medievals del Serradar.

Oliva, comparegué al lloc de la troballa, que finalment fou excavada per Mercè Ferré. El diàmetre del pou deixà únicament al descobert el crani i part del tòrax. La resta de l'enterrament va romandre colgat.

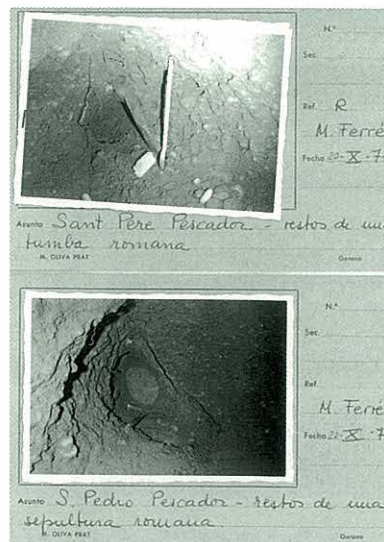
Aquesta descoberta indica que hi pot haver, en aquesta zona, d'altres sepulcres de característiques similars al que ha estat localitzat al patí de Benet Roig i, per tant, permet creure en l'existència d'un establiment romà. Malgrat que

no s'han trobat vestigis de cap habitacle, la troballa del sepulcre fa pensar que el municipi tindria els seus orígens en l'època romana.

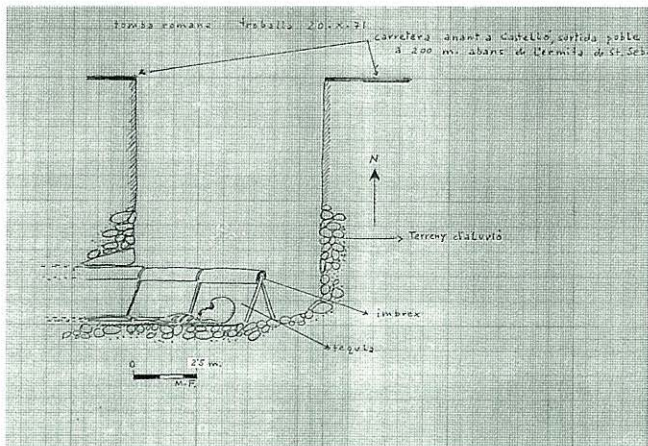
Així mateix, tant per l'antiga toponímia del nom de la vila, coneguda com Vila Milicià, com per les restes arqueològiques, es pot demostrar una certa continuïtat en el poblament des d'aquest període fins a l'Alta Edat Mitjana. Sembla que la primera edificació religiosa de *Villa Militiano* hauria estat construïda abans de la conquesta franca (s. VIII dC). La hipòtesi queda confirmada pels fragments de tègules de tipus romà i altre material datat a la mateixa època, que s'utilitzaren com a reompliment en alguns murs de l'interior de l'actual temple parroquial. Aquestes restes corroboren

l'existència d'alguna altra edificació religiosa anterior a la romànica.

Uns nous vestigis descoberts el 1986 corresponents, però, a un període històric posterior, indiquen una certa riquesa en el subsòl del terme. L'estiu d'aquell any, i arran d'unes obres de neteja i desguàs de la cuneta, a la carretera que uneix Sant Pere Pescador i Castelló d'Empúries, en el quilòmetre deu i a l'indret conegut com el Serradar, es localitzaren les restes d'una necròpoli altmedieval. Es tractava de quatre tombes en forma de cista o caixa de lloses de planta rectangular, amb parets de lloses verticals de llicorella negra tallades i cobertes amb lloses de pissarra. Les tombes es trobaren arrenclerades en sentit nord-sud. Aquests tipus

Fitxa amb dues imatges de l'excavació que es va dur a terme l'any 1971 en el pati de Benet Roig.

Secció de la tomba on s'aprecia la situació del mort. El dibuix fou elaborat per Mercè Ferré.

d'enterrament eren predominants al llarg del segle XI dC.

Per la situació i la posició del cap del difunt dins el sarcòfag es confirmaria que es tracta d'una necròpolis de tipus indígena. Aquest assentament funerari fou excavat d'urgència per Aurora Martín i Mercè Ferré.

Caldrà, però, esperar una futura intervenció arqueològica per constatar i reafirmar la importància d'aquestes troballes.

VILLA MILITIANO

2

*El primer poblament
s'originà entorn del riu.
La imatge correspon
a l'any 1910.*

10

El lloc de Sant Pere Pescador s'esmenta per primer cop amb el nom d'origen llatí, *Villa Militiano*. I ho fa en dos documents, datats l'any 913, en què el comte Gausbert d'Empúries promogué un judici contra la comunitat pagesa de Vilamacolum, a fi d'obtenir-ne tot un seguit de prestacions i obligacions. Els documents detallen amb força precisió els límits del terme, i especifica que afrontava a orient amb el terme de la vila Milicià anomenada Sant Pere (*Villa Miliciano quem vocat Sancto Petro*).

Però el primer document on es relacionen un seguit de possessions, concretament dins el terme, és de l'any 959, quan

el magnat Riculf, gran terratinent de l'època, era propietari d'una important quantitat de terres a Vila Milicià.

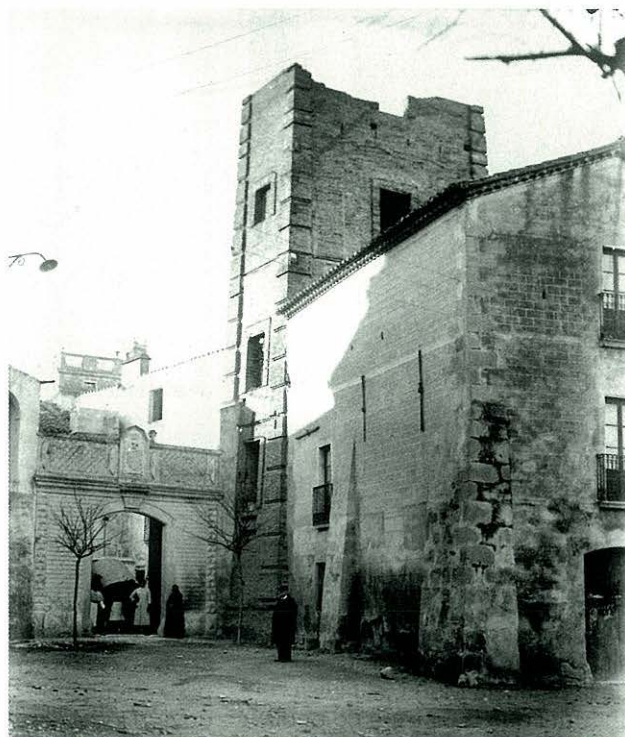
Al segle X, el monestir de Sant Pere de Rodes havia acumulat un extens patrimoni, fins a esdevenir un dels cenobis més importants de Catalunya. Entre les seves possessions destaquen nombroses propietats al terme de Sant Pere que quedaren confirmades en tres registres d'aquella època. La primera és una epístola del Papa Benet VI de l'any 974; la segona, en un precepte del rei Lotari de l'any 982, i l'última, en una altra epístola del Papa Joan XV datada l'any 990.

Així doncs, tal com apareix en tots aquests documents, al llarg de tot el segle X i fins al 1070, el topònim Vila Milicià està acompanyat del de Sant Pere. Possiblement, entre els habitants de la població el nom antic s'hauria anat substituint progressivament pel de Sant Pere, originat per l'advocació de l'església del lloc, motivada pel domini que exerciren els monjos de Sant Pere de Rodes. En aquest moment, la primitiva església ja havia estat bastida.

A partir del 1060 s'enregistra per primera vegada el determinatiu *Piscatoris*, possiblement per a diferenciar-lo de l'important monestir altempordanès. Es tracta d'un document en què la comtessa Guisla, aleshores vídua del comte Hug I d'Empúries, dóna a la Seu de Girona l'abadia de Santa Maria de Roses. Entre les pertinences cedides figura un alou que se situa dins el terme de la parròquia de *Sancti Petri Piscatoris*. Sis anys més tard, el 1066, Guillem Pere i el seu germà Ponç van vendre a l'abadia de Santa Maria de Vilabertran una petita feixa situada, segons s'especifica, a la parròquia de Sant Pere de *Vila Militiana*, dita Sant Pere Pescador.

En aquestes darreres actes consta, per primer cop, el mot "parròquia". És, doncs, a partir d'aquest segle XI, quan es produí una transformació en els poblaments: les *villae* van deixar de ser districtes poblats per pagesos lliures propietaris de les seves terres i que gaudien d'una vida col·lectiva per ser substituïdes per les parròquies que s'anaren configurant progressivament per delimitar, entre altres coses, el terme d'on l'església podia recaptar els impostos i poblada per un seguit de fidels que havien de complir amb un seguit d'obligacions i preceptes religiosos.

Entrada principal de la casa pairal de la família Caramany.

També en el mateix període sorgeixen els primers masos com a unitats d'explotació agrícola i ramadera. Aquests se sostenien de manera individualitzada i estaven formats per un seguit d'edificacions, terres, boscos, closos... i generalment treballats per masovers. De l'any 1087 data la primera referència que s'ha trobat en relació als masos del terme. El comte Ponç I, en el seu testament, llegà uns masos al monestir de Santa Maria de

Roses. I el 1092, tal com queda reflectit a l'obra de Josep M. Marquès, Arnau Guillem en el seu testament deixà a l'abadia de Santa Maria de Vilabertran el mas de Guillem Ricard i el quadró de ses Ribes.

Pels registres conservats podem constatar que les institucions eclesiàstiques eren obtentores d'un important patrimoni al terme, fruit de concessions comtals, llegats i vendes realitzades pels pagesos o per famílies nobles.

DEMOGRAFIA

3

12

A la primera meitat del segle XIV les principals poblacions es trobaven situades entorn dels grans rius de la plana: la Muga, el Fluvià i el Ter. Tot i que Sant Pere no podia equiparar-se amb Castelló, Roses o Verges, comptava amb un nombre considerable d'habitants. No obstant això, i segons afirma Antoni Egea, la zona ja havia patit, en el primer quart d'aquell segle, una important recessió demogràfica causada per un seguit de males collites, per la fam i la pesta. En els segles posteriors, sobretot del XV al XVII, s'entrà en una època d'estancament. La recuperació econòmica i demogràfica del país no es produí fins al 1600 i fou motivada per una generalitzada onada

d'immigrants francesos. En aquest sentit, a Sant Pere la seva presència es fa evident quan apareixen un seguit de personatges, un d'ells clau en el govern local, Josep Coustous, que esdevingué cònsol de la Universitat. Poc temps després, una epidèmia de pesta es desencadenaria i arrasaria viles senceres. Curiosament, el primer municipi on es detectà aquesta malaltia fou Sant Pere. La pandèmia, que provocà importants baixes arreu, anà acompanyada de l'esclat de la guerra de Secesió. Tots aquests factors contribuïren a potenciar un estat de misèria general. Com a conseqüència, la població quedà totalment estancada i no es pogué redreçar fins al segle XVIII, quan experimentà un fort

Un grup d'immigrants magribins treballant en un camp de presseguers.

increment motivat per l'augment de la natalitat i per l'expansió agrària afavorida pel conreu de noves terres.

A partir de mitjan segle XIX la progressió demogràfica es va afeblir. Aquesta disminució fou motivada per la forta epidèmia de verola que assolà la vila. El 1871 la malaltia s'escampà pel municipi procedent de Barcelona, i el consell municipal denegà l'entrada a la població de persones procedents d'aquella ciutat, sense una prèvia revisió mèdica. L'equip de consulta s'ubicà al mas de Pere Serradell. El nombre de morts fou elevat. L'any 1871 es

Evolució de la població

Anys	hab.	Anys	hab.	Anys	hab.	anys	hab.
1353	330 hab	1857	944	1950	1.073	1994	1.406
1497	70 focs*	1900	1.058	1960	963	1999	1.381
1553	80 focs	1920	1.123	1970	987	2000*	1.555
1719	470 hab.	1930	1.088	1981	1.045		
1787	937	1940	1.029	1991	1.199		

*Un foc equival a una llar, és a dir a una casa. Es calcula quatre membres per foc.

comptabilitzaren 97 víctimes; un 56,9 % de les quals tenien menys de 5 anys.

A partir del 1900 la població patí una lleugera remuntada que es féu notar fins a l'any 1920. A partir d'aquest any i fins al 1960 el cens demogràfic no va parar de minvar, primerament a causa dels efectes de la Guerra Civil i després de la postguerra. Finalment, a partir de la dècada

dels seixanta i principi del setanta, s'experimentà una expansió demogràfica important, causada, entre moltes altres coses, per l'increment de la natalitat, l'arribada del turisme i les onades d'immigrants

Dinar de germanor dels jubilats al Centre Cívic l'11 de setembre del 2000. L'envelliment de la població és un dels aspectes més preocupants de la societat actual.

procedents de la resta de la península, sobretot de la comunitat andalusa.

A la dècada dels vuitanta, s'inicia una nova onada migratòria, aquesta vegada procedent del continent africà i moguda, bàsicament, per la demanda de mà d'obra en el sector agrícola i per les precàries condicions econòmiques dels països d'origen. Cal destacar una important població flotant, concentrada sobretot durant la recollida de la poma. Del cens d'habitants actual, la població autòctona representa un 76,6 %. Un 4,6 % provenen d'Europa, un 17,4 % són originaris del continent africà i un 0,8 % ho són del continent americà.

Fragment d'un dietari de l'època en què s'esmenta Sant Pere com la primera vila on es detectà la pesta.

“Als primers de juny de 1650 vingué nova en Barcelona que, en una vila que es diu Sant Pere Pescador en lo Empordà, es deia que hi havia mal declaradament i que tothom se n'anava de la vila, que no hi habitava ningú. I que lo mal s'anava estenent per alguns llocs de l'Empordà”

PARETS, Miquel./ edició i estudi de James S. Amellang i Xavier Torres; *Dietari d'un any de pesta. Barcelona 1651.* Eumo Editorial, 1989 p. 39.

ELS CARAMANY

4

Cases construïdes l'any 1884 per Cecili Granada, successor de la família Caramany, i destinades als seus jornalers. Posteriorment, el nou vial es batejà amb el nom de carrer Granada.

14

Les primeres referències d'aquest llinatge les trobem situades a l'entorn dels reis de Mallorca, per als quals alguns membres d'aquesta nissaga havien exercit diferents càrrecs, sobretot a principi del segle XIV. Tal com afirmen els historiadors Pere Gifre i Santi Soler en el seu estudi sobre el patrimoni Caramany, els serveis que portaren a terme foren recompensats amb concessions reials que feren créixer el seu patrimoni, com ara el nomenament de baró del castell de Peracolls, concedit pel rei Sanç de Mallorca a Ponç de Caramany el 1312. El casament, l'any 1310, de Ponç amb Elionor de Requesens, hereva d'un important patrimoni a l'Empordà,

el va portar a prendre possessió de la senyoria de Ventalló, pròpia de la família Requesens i així mateix a establir la seva residència a Sant Pere Pescador. El 1343 el seu fill, Francesc, es convertí en hereu del patrimoni. Fou a partir d'aquest moment quan aquesta nissaga va anar augmentant progressivament les seves possessions i els drets sobre persones i terres al terme de Sant Pere. Tant és així que el 1370 van comprar un alberg i un pati de terra a l'interior de la Força que es convertiria posteriorment en el castell-casa pairal de la família. El 1400 Francesc de Caramany fa hereu del castell, dels drets i de les jurisdiccions de Sant Pere Pescador el seu fill Ponç. Indubtablement, la base

patrimonial dels Caramany, des d'època medieval, la configuraven els masos i heretats que posseïen a Sant Pere.

Al llarg del segle XV, la família passà per un seguit de vicissituds relacionades amb el patrimoni i amb un conflicte de tipus polític: mentre que uns eren partidaris de les institucions catalanes, els altres optaren per la monarquia Trastàmara, és a dir, per la dinastia reial castellana. A mitjan segle XVI, Àlvar de

Caramany fixa definitivament la seva residència a Sant Pere, reafirmant, així, els seus drets i els seus dominis. El seu fill va morir sense descendència i aleshores el patrimoni va passar al seu nebot, Frederic de Vilanova, que prendrà el nom de Caramany.

Un dels personatges més rellevants de la nissaga fou Josep de Caramany, sobretot pel que fa a la defensa de les institucions catalanes, entre els anys 1640 i 1652. Per aquest motiu fou declarat rebel pel rei d'Espanya i hagué d'instal·lar la seva residència al Rosselló. Aleshores el seu germà, Ponç, esdevindrà el receptor dels béns de la família, i es convertirà en el personatge que va fer possible

la reunificació familiar i l'expansió patrimonial. A final del segle XVII, el casament de la pubilla, Francesca de Caramany i Junyent, amb el seu cosí germà, Josep de Caramany i Margarit, implicà una forta concentració de diferents patrimonis, com els Almar i els Pons amb moltes propietats a la Bisbal i a les rodalies.

La filla i hereva d'aquest matrimoni, Maria, es va casar l'any 1698 amb Josep Ros de Villerac. Els fills d'aquest matrimoni van avantposar el cognom Caramany al del seu pare, tal com havia passat en altres ocasions. Aquest casament comportà el desplaçament dels interessos de la família cap al Baix

Empordà, ja que havien heretat els béns de la família de Bas, dels Ros i de Villerac; fins i tot fixaren la residència al castell de l'Alberg de Corçà.

A principi del segle XVIII, la família va entrar en una etapa de dificultats econòmiques, a conseqüència de la pressió dels creditors i de les polítiques matrimonials. Aquesta situació comportà que, el 12 d'abril de 1731, Josep Ros i de Villerac i Joan de Caramany i de Ros venguessin a l'Almoina del Pa de la Seu de Girona el domini directe, censos, tasques, lluïsmes i tots els altres drets que tenien els Caramany a Sant Pere per un total de 18.223 lliures, 10 sous i 4 diners.

A mitjan segle XIX, l'últim membre de la nissaga que encara portava el cognom, M. Lluïsa de Caramany, va morir molt jove. Els béns foren traspassats a la seva filla Blanca de Pujadas i Caramany, hereva d'un gran patrimoni a l'Aragó, Navarra i Sòria, per part de pare, i a l'Empordà, la Selva i el Gironès, per part de mare. Es casà amb Cecili Granada Zoraya. Actualment, el seu besnét, Cecili Granada Ybern, és l'últim hereu de la casa Caramany.

RECUERDO DE LA EFECTUADA LOS DIAS 26 Y 27 ENERO EN EL CASTILLO DE S. PEDRO PESQUER 1915 PROPIEDAD DE CARMAN

Grup d'amics de Cecilio Granada disposats a anar a cacera en la seva propietat anomenada el Xalet, l'any 1915.

DRETS SENYORIALS

5

16

Els comtes d'Empúries tenien, des de l'Alta Edat Mitjana, tot el domini superior, inclosos els drets fiscals, jurisdiccionals i militars, de totes les terres i parròquies que formaven part del comtat, àdhuc de Sant Pere Pescador. També la Pia Almoina de Girona, administrada pel Capítol, recaptava, a la primera meitat del segle XIV, una tercera part dels delmes del terme que afectaven tota la producció agrícola i ramadera.

Fou també al llarg d'aquest període quan Francesc de Caramany es convertí en el senyor directe de Sant Pere. Això li comportà tota mena de reconeixements i drets sobre els habitants de la parròquia, com

també la recaptació de censos, tasques i altres impostos.

Les disputes entre els comtes d'Empúries i aquesta família sovintejaren a partir de l'any 1391. Aquesta primera dissensió fou motivada per determinar qui era l'obtentor dels drets i dels beneficis que s'obtenien de la pesca en el terme. Un altre conflicte es produí el 1397, arran d'una causa sobre els drets de jurisdicció del municipi; la sentència fou favorable a Caramany.

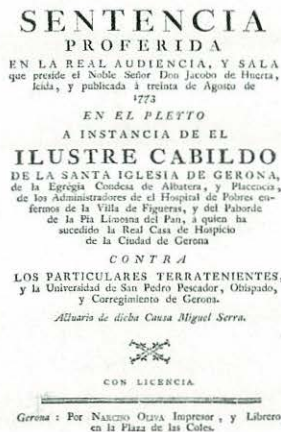
Els santperencs estaven sotmesos a un seguit de prestacions, com ara el delme, que afectava una onzena part de la producció agrícola, i la tasca. Aquests impostos

El sector nord de la muralla de la Força a principi del segle XX. Aquest llenç coincidia amb l'antic castell dels Caramany.

comportaren moltes divergències entre els pagesos, la universitat i els Caramany. El 1635 el Consell Municipal i el comte d'Empúries, Enric d'Aragó, varen acordar la reducció de la tasca a raó de quatre diners la vessana. Però després de la mort d'Enric, el seu successor trencà l'acord i immediatament els interposà un plet. Finalment l'Audiència fallà a favor del comte. Els Caramany aprofitaren l'ocasió per augmentar el preu de la tasca sobre les noves terres que havien estat posades en conreu. Aquest succés desencadenà un judici entre els veïns de Sant Pere i la noble família. Finalment els pagesos abandonaren el conreu de les noves terres i van fer vaga de braços.

Els enfrontaments entre la universitat i els Caramany per qüestions derivades dels aprofitaments de boscos i pastures també sovintejaren durant l'època medieval i moderna. En molts casos el problema sorgien en l'acotació que es feia de les terres que pertanyien al comú. El conflictes

s'aturaren quan el 1631 la universitat ubicà fites amb la inscripció de l'escut municipal a fi de delimitar aquestes propietats.

Finalment, el 1650 es concedí a Josep de Caramany la possessió del mer i mixt imperi de la parròquia, és a dir, el dret de comptar amb un tribunal de justícia propi destinat a resoldre tant delictes lleus com també poder jutjar causes civils i criminals amb penes com ara desterraments, mutilacions o sentències de mort.

Pergamí de l'any 1330 amb què l'Infant Pere, comte d'Empúries, atorga als habitants de Sant Pere el privilegi de comptar amb una escrivania i notaria pròpia.

La revolta pagesa anava prenent forma ja des del primer quart del segle XV. L'ambient polític i social era molt tens. El 1456 la vila, tot i trobar-se sota jurisdicció dels Caramany, va obtenir un seguit de privilegis reials, entre els qual hi havia el dret de "venjansa". La monarquia, en un intent de desbancar el poder del qual gaudia la noblesa, va crear, en diverses viles, unes milícies extraordinàries anomenades "sagramentals", constituïdes bàsicament per forces populars. En aquest sentit, els pagesos de Sant Pere, plens d'odi contra Joan de Caramany per l'agressió que havia fet un seu vassall a un pagès de Sant Pere, es venjaren contra el seu hoste, Pedro de Alagón, responsable de la fugida de l'agressor.

"El desarmaren i ab gran avolot ells lo prengueren, lo hu lo gaffà

per lo collar del gipó, l'altre li levà la lança, l'altre li levà los sperons, e axí en sopols lo pugen sobre un rocinet d'un pagès, e pux cavalcaren-li un pagès en les anques qui'l tenia abraçat e en l'altre mà la bandera.

A Sant Pere el tancaren carregat de grillons i custodiat de dia i de nit a la presó pública, sense permetre-li d'ésser visitat per ningú, ni per la seva dona ni per la mare de Caramany, senyora del castell. Allí romangué nou dies i, encara, després que el lloctinent n'hagués ordenat l'alliberament immediat, el retingueren dos dies més i gosaren reclamar del mateix Joan de Navarra el retorn del pres per tal de jutjar-lo per compte propi.

SOBREQUÉS, S; SOBREQUÉS, J: *La guerra civil catalana del segle XV.* Edicions 62, Barcelona. Vol. 1 pàg 72-73.

LA FORÇA

6

*Aspecte que oferia
el carrer del Forn
l'any 1918.*

18

El primer poblament es començà a organitzar i consolidar al voltant de l'antiga església romànica. Aquesta àrea, que fou fortificada, es conegué com el Castell i posteriorment com el Fort o la Força. La primera referència conservada sobre l'existència del castell consta en un capbreu del segle XII, comprès entre els anys 1150 i 1164, aleshores propietat del comte del Rosselló. Un segle més tard, el 1268, es trobava en mans del bisbe Pere de Castellnou, després d'haver-l'hi cedit Guillem de Rupia. El 1370 el castell i tot un seguit de terres properes ja es troben en mans de Francesc de Caramany. En el fort s'alçava l'església, el castell posteriorment casa pairal

dels Caramany, tot un seguit d'habitatges que agrupaven la major part de la població i el cementiri, que ocupava l'espai de les 30 passes al voltant del temple. Aquest, i gràcies a les dades aportades per les visites pastorals dels segles XIV-XVII, tenia unes dimensions força més reduïdes que les de l'actual. El 1440 només comptava amb quatre altars: el Major, el de santa Maria, el de sant Andreu i el de sant Francesc.

Les muralles del fort degueren ésser bastides simultàniament a la construcció de l'antic castell. El recinte, de forma gairebé quadrada, comptava amb tres portals: al sud el portal Major, que accedia al carrer Portalet i afrontava a l'est amb la Casa

del Consell, al sud-est i coincidint amb una de les torres, hi havia el portal de Nostra Senyora, i al nord, en el mateix lloc on hi ha l'actual torre de rajola, hi havia el Portal de Caramany.

A principi de l'any 1466, Joan de Caramany, i per tal de refermar els seus drets com a senyor jurisdiccional del terme, establí a setze veïns de la vila, a canvi d'un seguit de concessions, unes parcel·les situades a l'interior de la força per a la construcció de diverses cases. Els nous habitatges construïts feien 3,5 metres d'amplada per 6 metres de

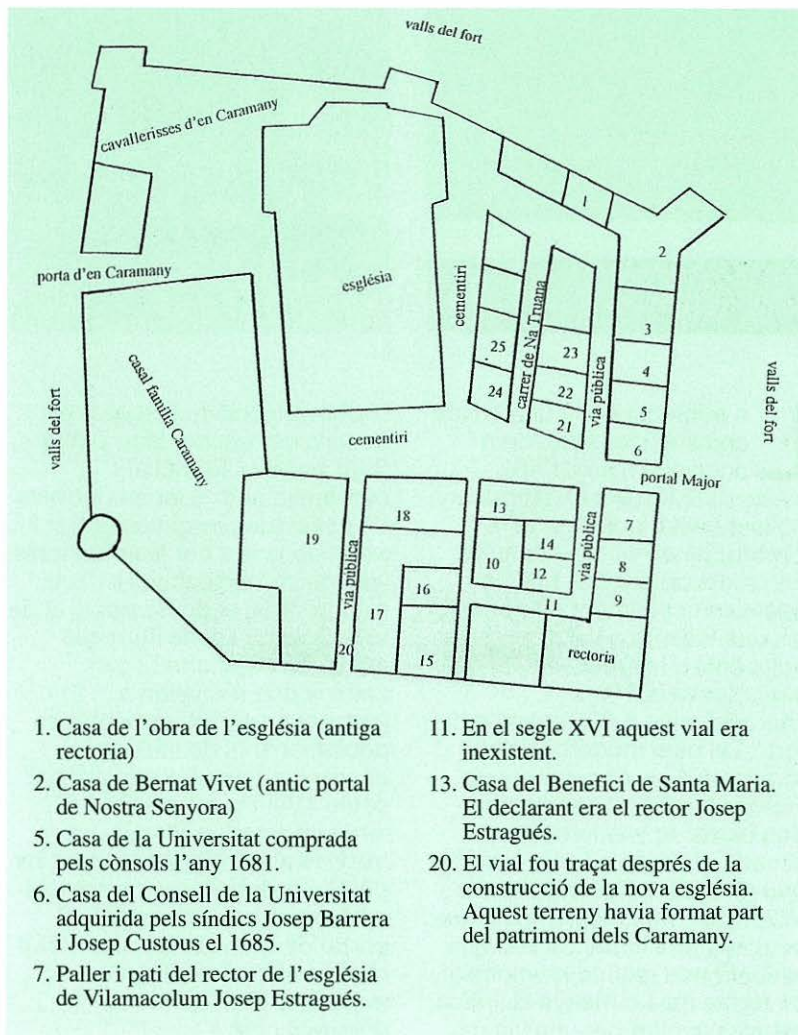
llargada i s'estenien per la banda posterior de l'església.

En aquesta època, Sant Pere comptava amb un hospital destinat a alberg de pobres. Es trobava situat a la Vilademont, molt a prop de la porta de la muralla del fort i a tocar la carretera que es dirigia a Castelló d'Empúries. Les primeres referències daten de l'any 1341, quan el bisbe nomenà Ferrer d'Hort hospitaler donat. L'hospitaler i la seva dona tenien cura de la neteja i de la cuina. L'entitat es mantenia amb les almoines de la gent del poble i totes les reformes de l'edifici eren realitzades pels obrers de l'església.

Un succés polític, social i militar que colpí molt directament la vila fou la guerra civil catalana (1462-1472). El conflicte enfrontava les institucions catalanes contra la política autoritària del rei Joan II. En el transcurs de la campanya, la reina Joana Enríquez i el seu nebot Enric d'Aragó, comte d'Empúries, portaren a l'Empordà una lluita aferrissada contra les forces de la Generalitat. Enric es decantà pel bàndol reial i prengué la vila de Sant Pere el 24 d'octubre de 1466, on instal·là el Parlament fins al mes de novembre d'aquell any.

Arran del conflicte bèl·lic, moltes edificacions de l'interior del fort quedaren derruïdes i cremades i es convertiren en patis.

Plànol de l'interior de la Força (1723).
 Font: elaboració pròpia a partir d'un capbreu de 1723 conservat a l'Arxiu Històric comarcal de Figueres i d'un plànol del nucli urbà conservat a la Biblioteca Nacional de Madrid.

1. Casa de l'obra de l'església (antiga rectoria) 2. Casa de Bernat Vivet (antic portal de Nostra Senyora) 5. Casa de la Universitat comprada pels cònsols l'any 1681. 6. Casa del Consell de la Universitat adquirida pels síndics Josep Barrera i Josep Custous el 1685. 7. Paller i pati del rector de l'església de Vilamacolum Josep Estragués.	11. En el segle XVI aquest vial era inexistent. 13. Casa del Benefici de Santa Maria. El declarant era el rector Josep Estragués. 20. El vial fou traçat després de la construcció de la nova església. Aquest terreny havia format part del patrimoni dels Caramany.

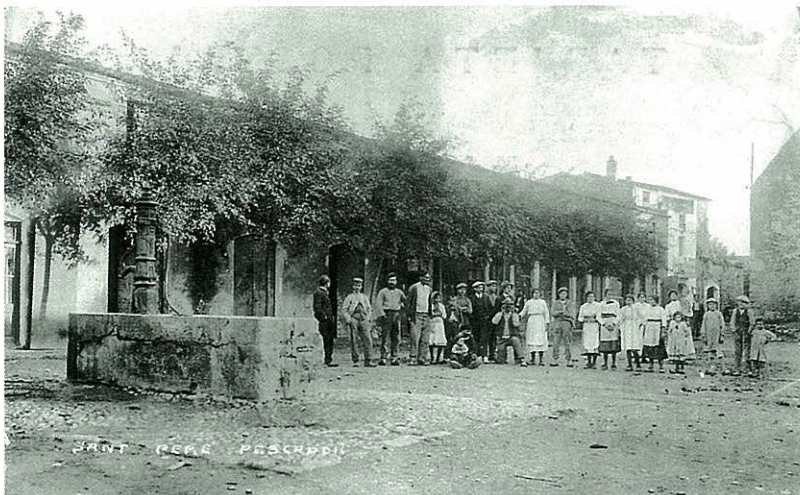
L'EXPANSIÓ URBANA

7

20

La població inicià una tímida expansió fora del fort a principi del segle XIV. L'eixample fou encerclat per una nova muralla, possiblement construïda a inici del segle XV. En un document del 1486 ja apareixen clarament diferenciats els dos fossars o valls, adjacents a les muralles. El que circumdava la Força l'anomenaven "valls antics o del fort", i el més modern "valls forans". En els documents de l'època també s'hi esmenten dos barris: la Vilademont, situada al nord i a tocar el camí que menava a Castelló, i la Viladevall, molt més àmplia, que ocupava tota la banda sud fins al riu. El nou recinte emmurallat, de forma més o menys el·líptica, estava envoltat per una via de

circumval·lació que seguia els actuals carrers del Mar, Delícies, Sant Antoni i Torroella, i comptava amb diferents portals d'accés que permetien entrar i sortir de la vila per les principals vies de comunicació. Hi havia cinc portals: el de Castelló, el de *Villa Coloma* i el de Torroella accedien directament als camins que menaven a cadascuna de les esmentades poblacions; el de la Barca, anomenat també a principi del segle XVIII Portal del Fluvià i antigament d'en Bianya, es trobava al capdamunt del carrer del Riu o dels Porcs i es dirigia a l'Armentera, i, per últim, el portal de Mar, també anomenat el 1681 d'en Cavaller, es trobava al final del carrer d'aquest nom.

Grup de gent a la plaça d'en Caramany el 1908. La font, avui inexistent, fou construïda el 1885, un any després de la urbanització d'aquell sector.

Dins l'àrea del nou recinte es trobava la plaça Major que, en el segle XV, ja estava parcialment urbanitzada. De l'any 1459 s'ha conservat la llicència que sol·licità Pere Barrera a l'administrador del comte d'Empúries per fer un pont entre les dues cases que tenia a la plaça. No obstant això, fou a partir del segle XVI quan l'estructura urbana es consolidà. La plaça Major, aleshores amb una fesomia completament diferent a l'actual, es convertí en el centre neuràlgic i comercial de

la població. S'hi duien a terme les subhastes i les crides per arrendar els béns del comú. Un segle més tard, en les zones properes al Fluvià també es començaren a construir tot un seguit de cases en terrenys que antigament havien estat erms i aigualleixos del riu.

Pel que fa a la xarxa viària, i a partir del segle XVI-XVII, ja apareixen esmentats els primers noms de carrers: el de Cavallers, el carrer Sanglada o Serena (actual Sierra Bullones), el Na Truana (al fort), la plaça de l'Oli o d'en Vicenç (c/Princesa), el carrer del Forn, el de l'Hospital, la plaça de Panills, el planiol de Cruïlles i la plaça Coberta.

Pel que fa als edificis més emblemàtics, a l'interior del fort es trobava, a banda de l'imponent casal de la família Caramany, la Rectoria, construïda l'any 1681 arran d'una concòrdia signada entre el rector Salvi Isern i els còsols i obrers de la Universitat. El rector cedia l'antic edifici de la rectoria a la Universitat a fi que fos convertit i utilitzat com a casa de l'obra de l'església. A canvi, i per un període de deu anys, la universitat es comprometia a construir-ne una de nova dins la força. També en aquest període, l'Hospital de Pobres fou traslladat a la Viladevall, prop del portal de Mar.

A inici del segle XIX i a causa de les guerres carlines, una part de les muralles foren restaurades i en alguns punts ampliades amb la intenció de prevenir atacs enemics. El 1849 es constituí una junta de fortificació formada pels majors contribuents a fi d'iniciar les obres. Aquests murs, però, foren demolits el 1879 segons un acord pres pel plenari municipal. Dos anys abans, també, les restes dels

Mas de Guillem Joan, al carrer Cavallers. Les primeres dades que en tenim són del 1486, quan era propietat de la família Asof.

Imatge del carrer Cavallers a mitjans dels anys seixanta.

antics fossats de la muralla foren terraplenades. Les restes de les pedres de les muralles foren utilitzades per a construir la paret de tanca del nou cementiri municipal.

Durant el primer quart del segle XX, molts veïns derruïen restes dels murs de la seva propietat per a construir-hi noves edificacions. Finalment l'any 1954, i amb la construcció de 18 habitatges protegits al carrer del Mar, s'enderrocà l'últim tram de muralla que encara restava dempeus.

LA UNIVERSITAT A L'ÈPOCA MODERNA

8

22

El règim municipal es gestà entre els segles XIII i XIV gràcies a la concessió de privilegis atorgats pels Caramany i pels comtes d'Empúries, i es consolidà definitivament a partir del segle XV, quan els interessos del poble recaigueren a mans d'un seguit de representants de la mateixa comunitat. Així doncs, i ja en el segle XVII, el màxim òrgan dins el govern municipal fou el Consell de la Universitat. A Sant Pere estigué format per dos cònsols i setze prohoms, elegits pel sistema d'insaculació, és a dir, els càrrecs eren escollits a sort, després que s'introduïssin a l'interior d'una bossa un seguit de rodolins amb els noms de diferents persones

considerades aptes per als càrrecs. En aquestes assemblees generals, que tenien lloc a la casa del Consell situada a l'interior de la Força, també hi participaven tots els caps de família.

Amb la política borbònica sorgida després del Decret de Nova Planta, l'any 1716, el poder municipal patí una transformació important, ja que perdé bona part de l'autonomia. S'abolí el Consell de la Universitat i es creà un organisme anomenat ajuntament, que a Sant Pere estigué format pel batlle, cinc regidors elegits anualment i nomenats per la Reial Audiència de Barcelona, un diputat encarregat d'examinar els plecs

Imatge de la plaça Major els anys vint. Al mig d'aquest espai urbà, i des del 1513, hi havia la carnisseria, que estava formada per un habitacle porticat i una edificació annexa que s'utilitzava com a escorxadador.

i propostes dels arrendaments del comú i establir les seves pautes econòmiques i un síndic procurador general responsable de controlar els comptes municipals. Altres oficials municipals eren els dos obrers parroquials, dos sobreposats, la funció dels quals era vetllar per la neteja dels camins, dels recs i controlar la pastura dels animals; el criat, anomenat també pregoner o corredor, càrrec que fou vigent fins a la segona meitat del segle XIX; el clavari, responsable de la

hisenda municipal; el mostassà que exercia el control sobre el mercat i les concessions de béns, i per últim l'escrivà com a encarregat de redactar les actes i donar fe.

Una petita part de les finances municipals es nodrien dels ingressos procedents dels arrendaments de béns propis. A fi d'administrar i controlar aquest patrimoni hi havia una junta de propis i arbitris formada pel batlle i dos regidors, el diputat, el síndic procurador general i el majordom de propi. Durant el segle XVII i XVIII, la Universitat subhastava anualment l'arrendament d'un seguit de béns de propietat comunal. Entre les concessions més importants hi havia l'explotació de la carnisseria, les herbes de les vores del riu, la venda del peix salat, la del vi,

del ferro, de l'oli, de la neu, de l'aiguardent, de les pells, de la fleca, de l'hostal de posada en què el 1678 l'arrendador tenia l'obligació de tenir fins a tres llits, donar menjar i beure els forasters, així com deixar l'estable a les seves cavalcadures; de la taverna, de la barca, i també com a fet excepcional de la tercera part dels grans d'aresta i del blat de moro de la collita de les terres del Cortal de la Vila. El 1678 la Universitat, fortament endeutada a causa de les guerres i la pesta, implantà el quinzè i el vintè sobre els productes del mar i dels grans. A fi de controlar la destinació d'aquests nous ingressos, se signà una concessió d'arrendament amb l'hisendat Gabriel Molins, encarregat de dur a terme els subarrendaments anuals i

Aspecte que oferien les vores del Fluvià en els anys vint. Les herbes que creixien als marges del riu, prop de les muralles de la vila, eren subhastades anualment.

destinar-ne una part a l'obra de l'església i a fer front als creditors.

A la primera meitat del segle XIX aquests béns comunals quedaren reduïts per a desaparèixer definitivament. En aquells anys només s'arrendava la carnisseria, la barca, la gabella o botiga de l'oli i del peix salat, l'hostal i la fleca, l'arrendador de la qual estava obligat, l'any 1830, a coure el pa en el forn d'en Caramany.

Les vores del riu als anys seixanta.

L'ESGLÉSIA PARROQUIAL

9

24

La llicència per poder construir una nova església fou concedida al Consell General de la Universitat el 20 de novembre de 1682 pel bisbe de la diòcesi. Així doncs, el nou temple es començà a edificar per les diades de Nadal d'aquell any i en el mateix indret on hi havia l'antiga església romànica, que fou enderrocada.

Els cònsols i prohoms de la Universitat de Sant Pere Pescador signaren un contracte amb els mataronins Antoni Riera, Francesc Pujol i Narcís Turró, escultor i mestres de cases respectivament, per alçar la nova església. El supervisor de les obres fou mossèn Josep Feliu Batlle, aleshores rector de la parròquia. Les característiques

del nou temple i el tipus de material que s'hi havia d'emprar quedaren ben detallats en l'acta notarial que se signà per l'ocasió, així com l'obligació de la Universitat de transportar les pedres, que havien de procedir de les pedreres de Vilamacolum, i d'aportar la sorra, les teules, el guix i la calç, que prèviament havia de ser amarada a les basses de fora muralles.

Les obres es perllongaren set anys i costaren 7.200 lliures barceloneses. Per liquidar-ne el pagament, el Consell Municipal decidí abonar als constructors 900 lliures anuals durant vuit anys, procedents de la recaptació del vintè de l'heretat d'en Serra, que efectava les collites de blat, canyes, civada,

Acte de benedicció de la nova campana batejada com M. Lluïsa i obsequiada per M. Lluïsa Granada l'any 1958.

ordi, mill, alls i cànem. Els tres mestres obtingueren tota mena de facilitats per part del Consell: se'ls proporcionà una casa gratuïta prop de l'església i altres serveis, com ara el permís per desembarcar vi sense pagar cap dret.

L'església parroquial, dedicada a Sant Pere, és un edifici d'estil barroc molt senzill. És de planta de creu llatina, d'una sola nau amb absis poligonal i envoltada de capelles laterals, dedicades a sant Andreu, la Mare de Déu dels Àngels, sant Francesc, sant Narcís, sant Pere Màrtir, sant Isidre, santa Àgata, la Verge dels Dolors, la Verge del Roser i sant

Josep, al damunt de les quals hi ha tribunes obertes a la nau.

La porta d'accés de la façana principal està emmarcada per dues columnes d'estil corinti, al damunt de la qual hi ha una petita capelleta amb una escultura religiosa. El campanar, situat al costat de migdia de la façana principal, és de base quadrada i cos superior octogonal, amb quatre grans finestralers per a les campanes.

A l'exterior de l'edifici i a la banda de tramuntana, s'han conservat escasses restes de l'antiga construcció romànica, que s'utilitzaren com a fonament del mur lateral de la nova nau.

Posteriorment, l'església s'anà guarnint d'objectes de culte i

obres d'art. Segons afirma Èrika Serna, el 1691 Josep de Caramany va encarregar a Antoni Riera la confecció del retaule de sant Narcís. Sembla que el volia de mig relleu, similar al que ja havia estat construït a l'altar de sant Isidre. D'altra banda, el 1740 el rector Jaume Pasqual, segons es desprèn del treball de Joaquim M. Puigvert, volia encarregar la construcció d'un retaule major nou. Les dues terceres parts de les despeses havien de ser pagades pels santparencs amb almoines i amb una recaptació feta en època de collita, i la resta pagar-la el rector. L'església comptava també amb un valuós orgue, que l'exèrcit francès s'endugué a principi del segle XIX, en plena guerra del Francès. Només en quedà la caixa, però fou restituint posteriorment.

Un esdeveniment històric que afectà, irreversiblement, la conservació del patrimoni artístic i documental de l'església fou, sens dubte, la Guerra Civil (1936-1939). A conseqüència d'aquest fet, el temple fou saquejat, les campanes desaparegueren per convertir-se en material de guerra, la imatgeria, l'arxiu parroquial, els ornaments religiosos, els mobles, l'orgue i tres retaules barrocs

Retaule barroc de l'Altar Major dedicat a Sant Pere. Fou esculpir en fusta amb acabament daurat i policromat.

Inventari dels objectes de la sagristia en el segle XIX

dos cálices
dos copons
una vera cruz de plata
una cruz grande
dos ceteros
una imagen pequeña de la Virgen del Rosario
un incensario
unas crismeras y una concha para bautizar
una custodia
un platillo
tres copas de color
tres copas negras
dos dalmáticas
tres casullas
un relicario de plata con las reliquias de Sant Sebastián
joyas de plata

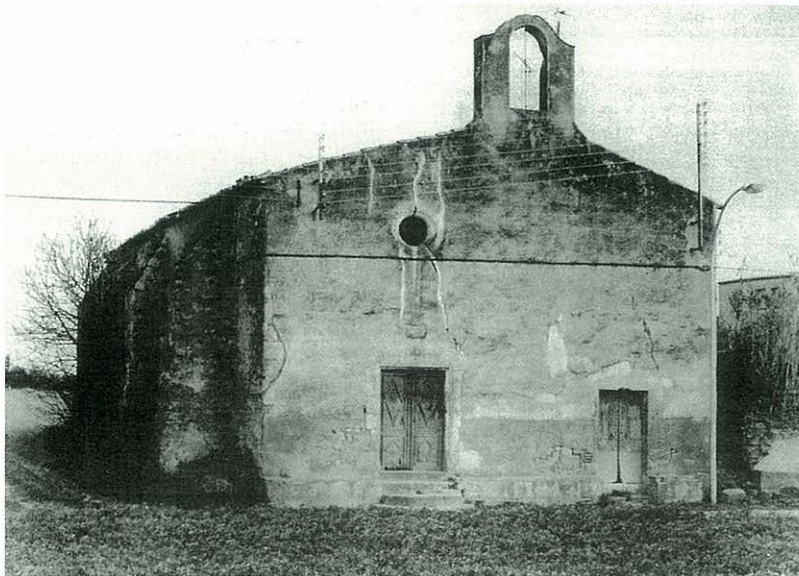
ADG (Arxiu Diocesà de Girona) Visita Pastoral. 5/juny/1826, llibre 140, foli 32

foren cremats i posteriorment llençats al riu.

Una de les intervencions més importants que s'han practicat darrerament al temple parroquial ha estat la consolidació de l'estructura de les voltes, dels arcs i dels cabirons. Entre els anys 1989 i 1992 el Departament de Cultura de la Generalitat, la Diputació, l'Ajuntament i el Bisbat, i segons un projecte de l'arquitecte Lluís Bayona, dugueren a terme aquestes obres de restauració.

LA CAPELLA DE SANT SEBASTIÀ

10

*La capella fou construïda
al costat del camí de Castelló.
El recinte estava format per l'hort,
la capella i la casa de l'ermità.*

26

Malgrat que desconeixem la data exacta de la construcció de la capella, segons Josep M. Marquès la primera notícia que en trobem data del 1511, i fa referència a una visita pastoral que es va realitzar a la parròquia en aquell any. No devia fer gaire temps que havia estat edificada, ja que la difusió del culte a sant Sebastià en terres catalanes es produeix entorn a aquests anys. La capella fou erigida en honor a Sant Sebastià per protegir la comunitat de la pesta i de les malalties infeccioses.

El 19 de novembre de 1517, el Papa Lleó X concedí una butlla o privilegi a la Universitat de Sant Pere Pescador, amb la

qual els donà el dret d'elegir un animer amb destinació exclusiva a la capella. Posteriorment, i en un document de l'any 1674, els cònsols de la Universitat Miquel Mont, Joan Simon i Baldiri Garau elegiren el prevere Antoni Serra animer de la capella, amb l'obligació d'ajudar en els oficis de la parròquia i de celebrar tres misses baixes cada setmana, una a la capella i dues a l'església, a canvi d'una renda anual de 60 lliures. L'animer havia de captar per les ànimes del purgatori.

La conservació del recinte anava a càrrec d'un ermità. Al llarg de tot el segle XVII i XVIII s'han trobat documentades a l'Arxiu Diocesà de Girona

diverses llicències concedides pel bisbe a particulars. Generalment s'atorgaven a forasters.

L'any 1663 s'hi establí Josep Marçal de Vallmanya; el 1683, el francès Antoni Brasser i el 1728 Francesc Pi de Llers.

Així doncs, la devoció del sant en el poble era considerable. Fins a la primera meitat del segle XX en fou el patró, i cada any, el vint de gener se celebrava la festa major en

honor seu. El dia dinou a la tarda, i en processó, la seva imatge es traslladava des de la capella fins a l'església. El 1700 es té constància que a la sagristia de l'església parroquial es conservava un reliquiari de plata amb les relíquies del sant.

El 1857, el cementiri, que en aquells anys encara es trobava situat al costat de l'església parroquial, havia quedat totalment desbordat. Aleshores l'Ajuntament decidí situar-lo, provisionalment, a l'hort de la capella. Sembla que, antigament, tant l'hort com l'ermita ja havia estat utilitzats com a fossa. Hi ha referències que tant Ponç de Caramany el 1684 com el seu fill Josep l'any 1709 deixaren disposat en el seu testament que volien ésser enterrats a la capella.

Arran de la llei de desamortització dels béns del clergat, l'edifici fou requisat i venut al marquès de la Cuadra. Tot i això encara es continuà destinant al culte. Després de la mort del marquès, el 1882, la capella fou traspassada al municipi. Continuà, al llarg dels anys, desenvolupant els seus serveis religiosos fins el 1927. Llavors, el plenari municipal elegí, mitjançant un concurs públic i entre les famílies més pobres de la vila, un ermità per fer-se càrrec del manteniment i conservació del recinte, amb

l'obligació de tocar la campana cada dia al migdia i a la nit, de traslladar per la festa major de Sant Sebastià la imatge del sant des de l'ermita fins a l'església i viceversa. El càrrec d'ermità fou adjudicat a Josep Ros Vilà, que hi estigué fins al 1931, en què es nomenà Francesc Quintà Riera, el qual hi renuncià el 1942. Aleshores s'adjudicà a Prim Quintà Costa.

Durant la Guerra Civil la capella fou espoliada i tancada.

El mal estat de conservació de la capella i la necessitat d'eixamplar la carretera de Castelló va comportar que el 1985 l'Ajuntament aprovés un projecte de consolidació de tot

l'edifici, per tal de destinar-lo a Oficina de Turisme. Malauradament, el 1987 les obres foren aturades, i restaren inacabades al llarg de molts anys. Aquest període de temps fou nefast per a la conservació del seu parament, ja que una part de les pedres fou espoliada. Finalment, però, entre els anys 1993 i 1995 les obres foren acabades definitivament.

El Pomell de Joventut de Sant Pere, anomenat "Clavellines de l'Empordà", l'any 1923, abans d'una actuació a la capella. Al centre de la imatge, mossèn Pla.

27

Fins al segle XIX, les tasques litúrgiques, la cura de les ànimes, les fundacions de misses i aniversaris pels difunts i les deixes pietoses dels fidels eren administrades per una comunitat de preveres. El nombre dels seus membres era indeterminat i depenia de les dotacions de beneficis instituïdes pels feligresos. Així doncs, la manutenció i les rendes de tots els càrrecs eclesiàstics procedien d'una fundació, anomenada Benefici. A Sant Pere alguns fidels benestants fundaren beneficis en els altars destinats a mantenir un sacerdot que a canvi havia d'oferir pregàries pels difunts de la família. En aquest sentit, a l'altar de sant Andreu s'havien dotat quatre beneficis, un d'ells constituït el 1296 per Guillem Joan. A l'altar dels Àngels hi havia un benefici que havia estat fundat per Eulàlia Scot; el 1723 aquest comptava, entre els seus béns, amb una casa situada al fort i una altra situada al carrer Major. Per últim, a l'altar de Sant Francesc n'hi havia un altre fundat per Narcís Requesens el 1628.

D'altra banda, la dada més antiga que s'ha conservat referent als càrrecs que formaven la comunitat de preveres correspon a l'any 1296, en què el bisbe concedeix al canonge Berenguer de Pau la capellania de Sant Pere. A partir del segle XIV s'han conservat a l'Arxiu Diocesà de Girona diverses dades, com ara la confirmació, l'any 1307, d'Arnau Benet com a sagristà de Sant Pere. Del 1331 és el benefici de la mongia i el 1341 coneixem l'existència d'un prevere encaminat a realitzar les funcions de domer. Aquesta composició perdurà amb més o menys fluctuacions fins al segle XVII. Un segle més tard la institució es reduí a quatre: el rector, un domer, un diaca i el monjo. Quan hi havia un difunt, el diaca era l'encarregat d'anar a peu amb un creu i en processó a buscar el finat al seu domicili i portar-lo al cementiri.

La composició de la comunitat es mantingué fins l'any 1826; en aquesta època, i a causa de la desamortització eclesiàstica i de la disminució de les fundacions particulars, la comunitat fou reduïda. En una visita pastoral realitzada aquell mateix any queda palès que només hi restava un rector i el beneficiat de la mongia, que era ocupada pel prevere Jaume Boades. Els altres càrrecs havien quedat vacants.

La comunitat comptava amb diferents propietats urbanes, entre les quals hi havia la casa dels aniversaris i misses d'estaca, que el 1723 es trobava situada a la Viladevall, prop del portal de mar. I l'edifici de la rectoria.

Cada parròquia disposava també de dos obrers laics, renovats anualment. Aquests eren els encarregats de vetllar per la conservació de l'edifici, les joies i els ornaments i practicar les reparacions necessàries al parament. A tall d'exemple, el 1354 els obrers Bernat Barrera i Bernat Perpinyà iniciaren un procés contra el sagristà Bernat Senant per obligar-lo a fer inventari de les joies i ornaments del temple. L'obra de l'església era propietària d'un edifici situat a l'interior del fort i que havia estat adquirit a la família Caramany.

A la segona meitat del segle XVI i fins ben entrat el segle XVII, es generalitzà arreu un important impuls religiós, polític i social: el poble havia de participar activament en el culte eucarístic públic. En aquesta època, doncs, trobem documentades les primeres confraries o agrupacions de tipus gremial que comptaven amb un important component religiós. Aquestes associacions es nodrien de les aportacions dels seus socis i s'utilitzaven en la organització de festes. A l'altar del Sant Crist s'hi constituïren dues confraries: la de la Puríssima Sang, erigida l'any 1618,

Grup de joves guarnint un altar en el carrer Major, per les diades de Corpus de l'any 1949.

administrada per laics i encaminada a solemnitzar les processons de Setmana Santa, i la del Santíssim Sagrament. El 1690 es va erigir la confraria de sant Pere Màrtir, que era administrada pel rector. La devoció d'aquest sant al municipi fou molt estesa; a final del segle XIX es constituí una societat mútua sota la seva advocació que organitzava, cada 29 d'abril, una processó.

De la confraria dels Àngels, en desconeixem la data de fundació, tot i que el posseïdor del benefici era també l'administrador de l'hospital. La confraria més antiga que trobem documentada és la del Roser. Malauradament però, també es desconeix la data d'instauració. La primera notícia

data de l'any 1610, en què el bisbe manà als pabordes que hi construïssin un altar. El culte a aquesta verge també era molt estès; fins i tot, en el mur de ponent de la casa del Consell i just a l'interior del portal Major, hi construïren una capelleta on col·locaren una imatge d'aquesta verge, coneguda popularment com la verge del Portalet. La imatge era administrada pels pabordes de la confraria i cada any se celebraven balls públics i funcions religioses en honor seu. Finalment en el segle XVIII s'erigiren dues confraries més, la de sant Isidre, que agrupava els treballadors del camp, les ordenacions de la qual foren aprovades el 20 de juny del 1700, i la de santa Maria.

Pel que fa al culte a l'enterrament, molts membres de famílies benestants, i previ pagament, escollien ésser enterrats a l'interior de l'església; aquesta opció quedà totalment prohibida l'any 1820. A banda d'això, i des de l'època medieval, el cementiri parroquial es trobava dintre el Fort. Això comportà un seguit de pràctiques per part dels parroquians que el bisbat no considerà acceptables. En aquest sentit, el 1610, el bisbe ordenà al rector el tancament del recinte, atès que els veïns l'utilitzaven per estendre-hi la roba i el 1663 els manà la reparació de la tanca a fi que el bestiar no hi pogués pasturar. La manca d'espai del recinte i la insalubritat que representava determinaren el seu trasllat, que es gestà el 1871, quan Blanca de Pujadas i Caramany cedí un terreny situat en el paratge conegut com el pas de les Vaques. Les clàusules del document que se signà puntualitzaven la reserva d'un panteó per als benefactors i la possibilitat de recuperar el terreny si se'n modificava l'ús. Les obres foren acabades el 10 d'agost de 1884. Després de la benedicció del bisbe, començà a funcionar. Una part de l'espai que ocupava l'antic cementiri del fort es destinà a plaça pública; la resta fou venuda en pública subhasta pel rector.

NOVES TERRES DE CONREU

11

30

En els terrenys compresos entre els municipis de Riumors, Castelló d'Empúries, Vilamacolum i Sant Pere hi havia una extensa zona de llacunes i aiguamolls. En un capbreu datat l'any 1724 s'assenyalen les demarcacions del terme en aquell any. El document puntualitza que el terme de Sant Pere delimitava a tramuntana " *ab lo estany dels Pontorrans de la vila de Castelló dit de la Taula Mijana, part ab lo rech Sirvent, part ab lo Matà de Pere Boris, pagès dels cortals de la dita vila de Castelló i part abb una llauna que alli exhisteix dita lo grau de Castelló y San Pere en la qual entra dit rech Sirvent*" i a occident " *ab dita carretera de Saldet (...) que va al Pas de les vaques del dit lloc de*

Vilamacolum i fins lo estany de Vilamacolum".

Poc després de la data del document, s'iniciaren importants obres de drenatge i dessecament d'una part d'aquests estanys i llacunes, que aleshores eren sota domini directe dels comtes d'Empúries. Una vegada eixuts, les noves terres foren cedides als comuns de Sant Pere, és a dir, a la Universitat. Progressivament, les terres comunals foren repartides entre els pagesos mitjançant establiments emfitèutics. Aquests contractes consistien en la cessió a perpetuïtat a canvi del pagament d'un cens anual. El procés de posar en marxa nous espais agrícoles representà

Grup de propietaris de l'Estany l'any 1945 mentre pouaven l'aigua dels camps i la llençaven al rec Sirvent. Els responsables d'aquells treballs foren Prim Roig, Pere Saló i Martí Oller.

simultàniament el retrocés de la ramaderia, que fins aleshores havia utilitzat aquestes àrees com a zona de pastura. La primera repartició important de terres comunals es dugué a terme els anys 1723 i 1729. Aquestes es trobaven situades molt a prop de la vila, en els paratges anomenats *l'Illa*, i *Ferro de Cavall*. Les noves parcel·les, que feien un quart de vessana, foren establertes a cinquanta veïns, per tal que fossin destinades a l'horticultura. Una segona repartició afectà les terres

comunals de l'antic estany de Pontarrons, que foren dividides el 1763, en peces d'una a tres vesanes i establertes als pagesos santperencs.

Entre el 1777 i el 1791 els regidors de la Universitat repartiren en feixes les terres de l'antic estany Seguí, part del de la Taula Mitjana i l'extens territori del Joncar, l'Estany nou i les Cues. Encara avui dia, en els plànols cadastrals de la zona, s'hi identifiquen clarament aquestes parcel·les.

Aquests terrenys dessecats es trobaven irrigats per un gran nombre de recs, que van causar al llarg de tot el segle XIX i XX multitud de problemes als seus propietaris. El rec del Mig travessava els paratges anomenats *els Fangassos*, *els Estanys Nous* i *l'Estany*. Les aigües de les sèquies i de la Muga, en època de riudes,

s'entollaven a les terres conreades i malmetien els cultius. En aquest sentit, l'any 1873 els propietaris de la zona es reuniren per tal de constituir una junta encarregada de reparar el terraplè de la part nord per tal d'evitar les inundacions provocades pels desbordaments de la Muga, adobar el camí i obligar el marquès de la Torre a consolidar el pont sobre el rec Sirvent. Finalment s'hagué de sol·licitar la intervenció del governador civil per pal·liar la conflictivitat entre els propietaris a l'hora de netejar els recs.

Les desamortitzacions de principi de segle XIX també van suposar l'aprofitament intensiu d'enormes superfícies de terreny. El gener de 1841 foren subhastades les terres comunals del Cortal de la Vila, situades prop del litoral.

Pagesos establerts en el repartiment de terres del Cortal de la Vila. 1841

Anton Forment, Salvi Costa, Joan Pages, Bonaventura Verges, Joan Suñer, Mamet Armengol, Josep Brunet, Joan Armengol, Bonaventura Massoni, Jaume Clotas, Jaume Mont, Josep Bofill, Josep Sala, Benet Carreras, Pere Vidal, Francesc Isern, Francesc Carbonell, Jaume Costa, Jaume Masó, Josep Mallol, Prim Esteva, Ginés Simon, Jaume Isern, Josep Isern, Pere Badia, Miquel Sabi, Josep Vidal, Sebastià Gatiús, Martí Parnau, Mamet Soler

AHCF. Fons Medinaceli. *Administració del patrimoni 1727-1843.*

També en ple segle XX, i arran de la reforma agrària que volia aplicar el nou govern de la Segona República en benefici dels camperols, el plenari municipal acordà, l'agost de 1933, la parcel·lació d'un conjunt de terres situades prop del litoral, en les zones anomenades *Goles del Sud*, *Goles del Nord* i *les Botigues*.

La desembocadura del Fluvià el 1966. Els terrenys entre la gola i el mas Martinet foren parcel·lats i cedits a pagesos.

ELS CORTALS

12

32

ELS cortals són característics de les zones baixes i humides de l'Empordà i determinen un tipus d'edificació disseminada on se solia practicar la cria d'eugues, bovins i bestiar oví. Aquests explotacions pecuàries, que solien comptar amb importants extensions de terreny, pertanyien a les classes benestants i generalment eren concedides en masoveria. A partir del segle XVIII, i a mesura que s'anaren realitzant obres de dessecament i el nivell d'aigua disminuïa, les antigues closes es convertiren en terrenys aptes per al cultiu.

Al llarg de la història, els noms dels cortals han anat variant per diferents motius, sobretot pel canvi de propietaris o de

masovers, tot i que alguns han mantingut el seu nom tradicional, com és el cas del cortal Gran o el cortal de la Vila. Així doncs, la seva identificació es fa complexa. Dels deu cortals existents a final del segle XVII, vuit s'estenien a la banda de llevant i migdia del terme, molt a prop del litoral, en un indret que antigament es coneixia com pla dels Cortals, i eren: el cortal Caramany o cortal Gran, el cortal de la Vila, el cortal de la Devesa, el cortal Barno, el cortal Vivet, el cortal de Massana, el cortal d'en Serra i el cortal d'en Garriga; els dos restants, el cortal Vell d'en Caramany i el cortal Custous, es trobaven situats prop de la carretera de Castelló d'Empúries.

El cortal de la Devesa fou enderrocat l'any 1968 pel seu propietari Cecilio Granada. En el seu lloc s'hi construí el càmping La Ballena Alegre.

La dada més antiga que s'ha localitzat d'aquest tipus d'explotació data de 1365, en què Francesc de Caramany comprà a Nicolau Sorell un cortal amb totes les seves terres pel preu de 1.500 sous. Fou la primera possessió d'aquesta família al municipi. En el segle XVII comptaven amb 712 vessanes repartides entre el cortal Caramany, el cortal Vell o Scot, el cortal de la Vila o Mas Roig i el mas o heretat anomenada Martina. Tot i això, el 1791 encara n'augmentaren el nombre, afegint-ne dos més:

el cortal Nou, construït el 1743, i el cortal de la Devesa. Pel que fa a la resta d'explotacions no incloses en el patrimoni Caramany, trobem el cortal Massana, del qual s'han conservat notícies molt reculades. L'any 1564 es coneixia com a Mas Perandreu. A final del segle XVII una descendent de la família, Antiga Perandreu, es casà amb el mercader gironí Miquel Massana. A la primera meitat del segle XVIII, aquesta família s'entroncà amb la Fages de Figueres i al llarg de tot el segle XIX formà part del patrimoni d'aquesta nissaga figuerenca fins que fou adquirit per Rossend Janer. El cortal Garriga el trobem documentat per

primera vegada en un capbreu de 1486. Aleshores era propietat d'Alexandre Sanan. Va pertànyer a aquesta família fins a final del segle XVI, quan fou adquirit pels Garriga. Per enllaços matrimonials, el 1852 pertanyia als Almar de Riumors fins que a la segona meitat del segle XX fou venut i posteriorment enderrocat. Pel que fa al cortal Barno, les primeres referències les trobem també el 1486, en què Ramon Saguer figura com a propietari del mas. El 1564 aquesta edificació fou adquirida per Pere Barno i al llarg de tot el segle XVIII forma part del patrimoni familiar. Un entroncament amb els Llanerers de Lladó va fer que el 1819 el mas fos

incorporat al patrimoni dels Llanerers. Finalment, el 1923 fou adquirit per Pere Heras Vidal. El cortal Seràs fou construït el 1630 pel negociant figuerenc Miquel Ramera, emparentat amb la família Molins de Sant Pere. A mitjan d'aquell mateix segle, fou adquirit per Gregori Seràs i va pertànyer a aquesta família fins a final del segle XIX, en què fou comprat per Pere Rocas Mallo. La distància que separava els masos del nucli urbà era considerable, fins el punt que l'any 1854 el Bisbat, per tal de facilitar les pràctiques religioses dels fidels, recomanà l'annexió del cortal de la Devesa a la parròquia de Empúries, i els cortals Gran, de la Vila, Sopa, Seràs, Mas, Darder o Fages, Garriga i el cortal Nou a la parròquia de l'Armentera. A partir de la segona meitat del segle XIX, hi hagué una important proliferació de nous habitatges disseminats. Segons l'estadística elaborada per Martínez Quintanilla, i publicada l'any 1865, n'apareixen catorze. Això comportà un increment considerable de població dispersa. En aquest sentit, l'any 1930 hi residien 102 persones i trenta anys més tard, 107.

33

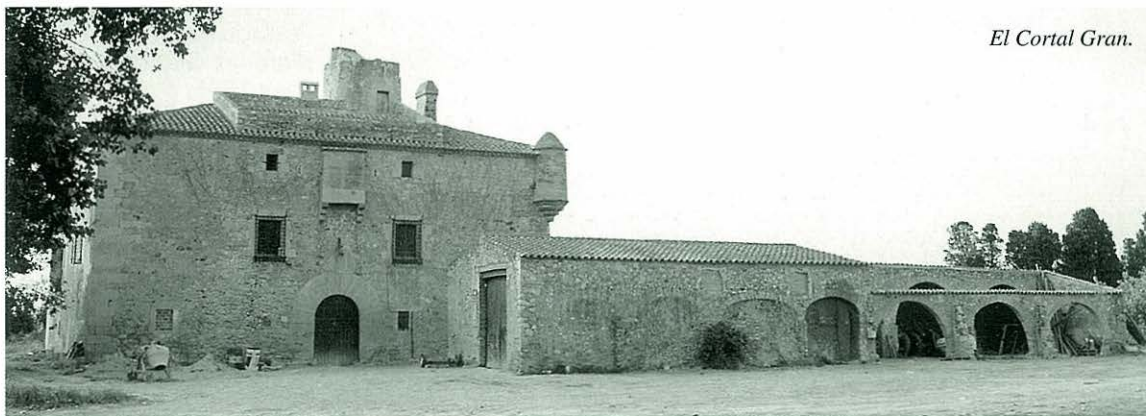

Imatge del cortal Nou als anys vint. Les terres que conformaven aquesta explotació es convertiren en la urbanització Bon Relax.

Nom (s. XVII)	Nom (anterior s. XVII)	Propietari (s. XVII)	Nom actual
Cortal Gran	-	Caramany	Cortal Gran
Cortal de la vila	Mas Roig	Caramany	Cortal de la Vila
Cortal Massana	Perandreu	Jeroni Fages	Can Fages
Cortal Barno	Mas Saguer	Josep Barno	Can Mas
Cortal Garriga	Cortal Sanan	Joan Garriga	Mas Cristià o Muleta
Cortal Custous	Mas Barrera	Josep Custous	-
Cortal Vivet	-	Bernat Vivet	Mas Sopa
Cortal d'en Serra	-	-	-
Cortal Vell	Mas Scot	Caramany	Cortalot
Cortal Seràs*	Cortal Molins	Margarita Seràs	Mas Rocas
Cortal Devesa	-	Caramany	-
Cortal Nou	-	Caramany	Mas del <i>tuerto</i>

*Es troba documentat des del segle XVII però no apareix esmentat en el plànol de la BN de Madrid.

Font: Elaboració pròpia a partir dels següents documents: BN de Madrid. Plànol del terme de Sant Pere Pescador. (final segle XVII). AHCF. Fons Medinaceli: Capbreu 1724; AMSPP. El Cortal Nou fou construït en el segle XVIII.

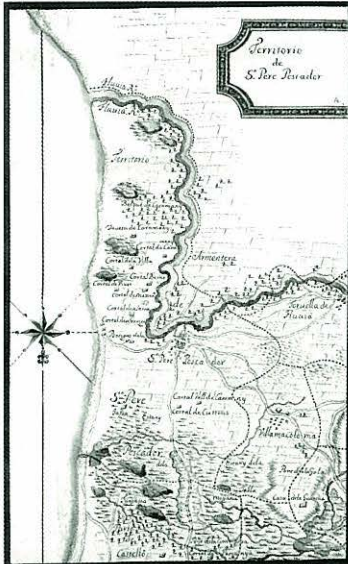

El Cortal Gran.

RELACIÓ DELS MASOS DEL TERME AMB ELS SEUS PROPIETARIS. 1946

AHG. Fons Govern Civil.
Comunicats i informes
dels cossos i forces
de seguretat. Capsa 199

Plànol del terme
de Sant Pere anterior al 1716
i conservat a la Biblioteca
Nacional de Madrid.
Aleshores el riu Fluvià
desembocava prop
de les muralles
de Sant Martí d'Empúries.

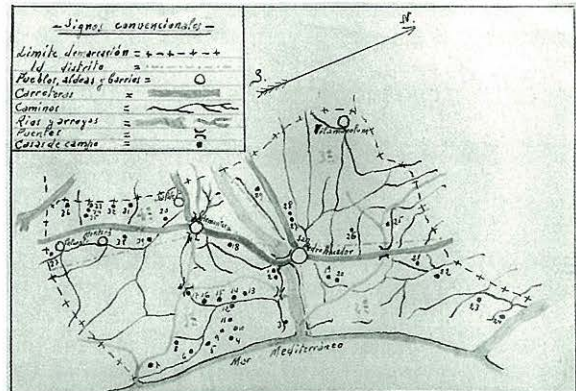
NOM

1. Sopa Nou
2. Massoni
3. Martinet
4. Nera
5. Cortal de la Vila
6. Mas de la Devesa
7. Xalet d'en Caramany
8. Mas Barraca
9. Mas Cristià
10. Mas Sopa
11. Mas Rocas
12. Can Mas
13. Cortal Nou
14. Can Fages
15. Can Delfí
16. Cortal Gran
19. Mas Chaleco
20. Mas Serradar
25. Mas Pastelles
26. Cortalot
27. Mas Armengol
28. Mas San Pare
29. Horta d'en Prim

PROPIETARI

- Josep Roquera Ripoll
Rosa Masó Vidal
Joan Roig Esteva
Joan Godo Pallarols
Modest Sitja Colomer (Pontós)
Cecili Granada
Cecili Granada
Maria Abad (Barcelona)
Robert Figueras de Almar (La Bisbal)
Josep Ferran Gualter (Madrid)
Joan Rocas Montalà
Valeri Heras Esteva
Cecili Granada
Joan Gusó Gratacós
Victòria Mendoza (Salt)
Cecili Granada
Esteve Vidal Boher
Prim Julià Gener
José Saló Vergés
Àlvar Vergés (Barcelona)
Paulí Armengol Vidal
Josep Bosch Galceran
Ramon Roig Roig

Plànol amb la
situació dels
masos dels
termes de Sant
Pere,
l'Armentera i
Castelló
d'Empúries
elaborat per la
Guàrdia Civil
l'any 1946.

LES GUERRES CONTRA FRANÇA

13

36

Després d'un període de vuitanta anys de pau, el març de 1793, la monarquia espanyola va declarar la guerra a la República Francesa. El conflicte, que fou conegut com la Guerra Gran, es perllongà poc més de dos anys, i es desenvolupà a una banda i l'altra dels Pirineus. Una de les zones més afectades foren, sens dubte, les comarques gironines i sobretot l'Empordà.

A partir del maig de 1794 les tropes espanyoles foren vençudes al Voló i al castell de Bellaguarda. L'exèrcit francès inicià la marxa cap a territori català. El 20 de novembre de 1794 van trencar la segona línia de l'exèrcit espanyol i van ocupar gran part del territori fins al Fluvià.

Mobiliari de l'orgue i retaule de l'Anunciació de Maria. L'orgue fou extret per l'exèrcit francès i restituint posteriorment.

Les tropes espanyoles es van haver de retirar a l'altra banda, a les viles de l'Armentera, Saldet i Ventalló. Amb l'ocupació, la major part dels santperencs havien fugit espantats. Aleshores, el municipi comptava amb importants reserves de queviures, conservats en diferents magatzems. Les provisions, que consistien majoritàriament en cansalada, farina, blat i bacallà, foren totalment requisades pels invasors.

En començar l'any 1795 es va iniciar l'elaboració d'un pla d'actuació per tal d'alliberar Catalunya dels enemics. Aquest es materialitzà en la imposició d'una elevadíssima contribució al manteniment de la tropa i en la formació d'un exèrcit auxiliar,

integrat per voluntaris catalans, anomenat els miquelets. Entre els mesos de febrer i maig, els miquelets atacaren els campaments de Vilanant i Llers. En contrapartida les tropes franceses, el 6 de maig, van atacar fortament Sant Pere i Ventalló i també la vila de Bàscara. Aquest mateix dia, i tot i que el Fluvià tenia la reputació de ser la millor línia de defensa de Catalunya, els francesos, amb 2000 homes d'infanteria i 260 cavalls, van travessar el riu i es van apoderar de l'Armentera. Ben aviat, la cavalleria espanyola, amb 1.000 cavalls, va haver de travessar el riu pel mateix lloc. Aquest pas fluvial es conegué posteriorment com el pas dels Miquelets.

A final de maig, el comandant Benito San Juan es va avançar cap a Sant Pere. Tot i la presència de l'enemic, i amb l'ajut del coronel Manuel de Aguirre, van aconseguir momentàniament la retirada de l'exèrcit napoleònic, i recuperar una part de les provisions de palla.

L'ocupació de Sant Pere es va perllongar des de final de novembre de 1794 fins a primers de setembre de 1795, en què es proclamà la pau. Aleshores, les

tropes franceses es retiraren i evacuaren tot el territori envaït. Les destrosses provocades pels enemics, tant en els edificis de culte com en algunes cases particulars, foren extensibles arreu de l'Empordà. El sector agrícola també es veié molt afectat.

Tretze anys després de la pau, el 9 de febrer de 1808 les tropes franceses travessaren novament la frontera de la Jonquera per iniciar tot un recorregut per la península. Els municipis hagueren de contribuir al manteniment i a l'allotjament de l'exèrcit. Els abusos comesos per l'excés de tropes estrangeres provocà els primers alçaments de la població autòctona. La declaració de l'estat de guerra es produí el mateix any 1808 i es perllongà fins al 1814. Aquesta fou coneguda com la Guerra del Francès.

El desembre de 1808, una divisió de l'exèrcit francès comandat pel general Pino, després d'apoderar-se de la plaça de Roses, es dirigí cap a Sant Pere. En arribar-hi ordenà a l'aleshores batlle, Ferriol Boy, la recollida de tot el vi i el gra que hi hagués a les cases abandonades, per tal de dipositar-lo als magatzems, sota custòdia de l'exèrcit francès. Boy elaborà un ban a fi que els santperencs, sota pena de mort, complissin l'ordre imposada per Pino. Així doncs, es nomenà un seguit de comissionats, entre els quals hi

havia Josep Casals, antic col·laboracionista francès que a la Guerra Gran havia ocupat el càrrec de batlle, Martí Godo, Pere Hosten i Salvi Costa. Era, doncs, obligació dels municipis proveir d'aliment i allotjaments les tropes estrangeres.

Després que els francesos abandonessin la vila, el coronel Joan Clarós s'endugué una part del gra i del blat de moro cap a Girona. De la resta, se'n van ocupar els habitants de Sant Pere.

Aquells anys de guerres foren nefastos per a l'economia. El país estava totalment empobrit, i els impostos extraordinaris, els bagatges i el manteniment tant a les tropes espanyoles com a les franceses havien ajudat a engrandir la misèria.

El pas conegut com dels Miquelets partia del lloc anomenat la claveguera o Portal de Torroella.

Vicissituds que hagué de passar, durant l'ocupació francesa, Joan Ferran per collir el blat en un dels seus camps.

“Por tener ocupado e invadido el enemigo en esta ultima guerra el territorio del lugar de San Pera Pescador i Vilamacolum y hasta el riu Fluvia, (...) tuvo la animosidad de internarse en el dia de Sn Juan de junio y tiempo de la cosecha con nueve hombres en la referida piesa de tierra, cerca de la iglesia de Vilamacolum,. Y por medio de dichos nueve hombre sego y recogio las mieses del dicho trigo (...) y tubo que pagar a los referidos hombres, atendiendo el riesgo que se corria, doze pessetas por cada dia , (...) hizo tambien transportar por medio de carretas que alquilo, los manojos de trigo al paso que se ivan segando, al lugar de Armentera, executandose esta manioobra con la maior precipitacion por el peligro de no ser sorprendidos por el enemigo, en cuyo transporte se emplearon veinte y tres viajes.

AMCE. Fons Judicial. Cúria de Vilamacolum. Plet entre Ramon Massoni i Salvador Osten de Sant Pere Pescador contra Joan Ferran de Vilamacolum com a subarrendatari dels anteriors. 19 d'agost de 1796.

JOSEP GARRIGA BUACH, UN AFRANCESAT

14

38

Josep Garriga va néixer a Sant Pere Pescador el 30 d'octubre de 1777. Provenia d'una família benestant. Va estudiar farmàcia a Barcelona i posteriorment a Montpeller, fet que l'obligà a residir en el país veí, on també es llicencià i es doctorà en medicina. L'any 1800, el govern francès el nomenà secretari d'una comissió de metges que es traslladaren a Andalusia per investigar una epidèmia que es desencadenà en aquella zona. Aleshores li atorgaren una beca per aprofundir en els seus estudis, especialment en l'aplicació dels avenços químics a la indústria, que el feren traslladar a Anglaterra i Alemanya. Va dur a terme nombrosos estudis, discursos, informes i publicà un

volum considerable d'obres de caràcter científic.

Quan es va produir la invasió napoleònica a Espanya el 1808, Garriga era una figura rellevant en aquell país. Murat el designà per participar a les Corts de Baiona i fou un dels personatges que signà la nova Constitució Espanyola de 1808. Un cop clausurades les Corts, es traslladà a Madrid amb el nou rei espanyol, Josep I, per tal de dirigir les Manufactures Reials. Per tots els serveis que havia desenvolupat i per les investigacions científiques rebé la condecoració de l'Orde Reial.

A principi de 1809 Garriga fou nomenat comissari regi de Catalunya. Fou l'encarregat de

El mas Cristià l'any 1954, amb el masover Joan Guri i la seva filla Teresa. Fou enderrocat el 1974. En aquest mas, antigament conegut com cortal Garriga, va néixer Josep Garriga.

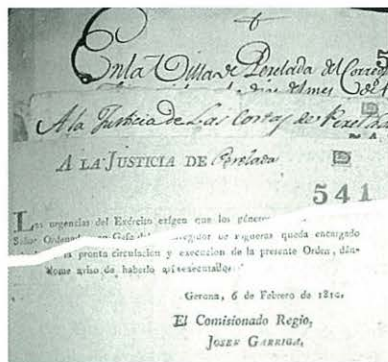
vigilar la tasca dels funcionaris adscrits a l'administració imperial. Va fixar la seva residència a Figueres.

A causa del seu temperament poc decidit, es deixà dominar pels militars i va tenir dificultats per imposar-se a tot el territori. Aquests fets, sumats a la poca predisposició dels empordanesos a col·laborar amb l'administració napoleònica, i a l'ambició del seu subordinat, el corregidor Tomàs Puig, per controlar la zona, el feren renunciar a una part dels poders que li atorgava el càrrec de comissari.

Aleshores, el govern imperial decidí encomanar-li noves tasques, entre les quals hi havia el provisionament de l'exèrcit francès. Al llarg dels primers mesos al capdavant del càrrec, es dedicà a substituir alguns dirigents militars dels pobles de les rodalies per persones addictes a la causa francesa. Una de les mesures més estrictes que va dictar, seguint instruccions de Madrid, va ser el segrest dels béns dels habitants que havien fugit dels seus municipis quan va esclatar la guerra.

El juny de 1809 s'inicià el setge de Girona i tots els projectes de l'administració francesa a l'Empordà van fracassar. Aleshores, aterorit per les represàlies es va recloure al castell de Sant Ferran. Fou llavors quan es deixà en mans de Tomàs Puig l'administració de la comarca. Tot i així, Garriga desenvolupà tot un seguit de funcions menors, com ara elaborar normatives per a una

millor recaptació dels impostos i a fer llistes de veïns absents, entre d'altres.

Totes les dades que s'han conservat sobre l'activitat de Garriga durant aquesta època corroboren la seva poca habilitat com a governant. Tot i això, aprofità el decret, dictat per Josep I, sobre els juraments de fidelitat a la causa francesa per part dels funcionaris públics, i així recriminar-ne alguns per no desenvolupar els seus càrrecs amb rectitud. El mes d'octubre escrigué a la justícia de Vilacolum perquè amonestés el rector per no voler administrar els sagraments als feligresos partidaris de la causa francesa.

El mes de març de 1810, i amb la incorporació d'Augereau al capdavant del govern napoleònic al Principat, se suprimeix el càrrec de comissari regi. Aleshores hagué de justificar l'actuació durant l'any que va desenvolupar el càrrec i es descobriren algunes irregularitats de l'administració francesa a Barcelona. El van fer el màxim responsable de les anomalies. A partir de llavors ocupà tasques de poca importància, entre les quals l'organització d'una força pública que lluités contra el bandolerisme

*Imprès signat l'any 1810
pel Comissari Regi, Josep Garriga,
i adreçat al municipi de Peralada.*

Trajectoria acadèmica de Josep Garriga

“En la Universidad de Montpellier estudió medicina y cirugía (...) se dedicó con esmero a la química general y aplicada bajo la dirección de los sabios Chaptal y Vitenque. (...) Ganó en concurso público el primer premio de física de la escuela central; recibió en dicha universidad los grados de licenciado y doctor en medicina. (...) En 1804 y 1805 estando en Paris dio a luz (...) dos tomos de un “Curso de química general” aplicada a las artes, obra de singular mérito y la primera de su clase en idioma español; circunstancias políticas le impidieron terminarla.”

TORRAS AMAT; *Diccionario de escritores catalanes*, 1836, pàg. 275-276

comarcal, però el projecte es frustrà. El 1812 se'l nomenà secretari de la Junta d'Olot. Certament, Josep Garriga era un científic i un investigador amb poques qualitats per a la política i el govern i això el féu fracassar.

Quan el 1814 els francesos es retiraren de Catalunya, Garriga Buach s'exilià a Elna. Sens dubte, fou l'afrancesat empordanès més destacat de Catalunya després de Tomàs Puig.

LA COMTESSA DE MOLINS

La referència escrita més coneguda de la comtessa de Molins prové de l'obra *El Ampurdán en el siglo XIX. Notas históricas, guerrilleros, ladrones, contrabandistas, brujas, tipismos, tradiciones, costumbres y leyendas* editada l'any 1949 i escrita per l'advocat barceloní, establert a Sant Pere, Ròmul Sans. En honor a aquesta dama es va organitzar, del 10 al 26 de novembre de 1995, una quinzena cultural. El programa d'actes incloïa l'obra teatral *La comtessa de Molins*, també conferències, concerts, danses i el bateig d'una parella de gegants, la Teresa i en Narcís. A partir d'aleshores, la comtessa i el seu estimat i fidel Narcís, conegut popularment com el *gegant de Ventalló*, es pogueren passejar novament pels pobles empordanesos.

La història de Teresa Molins i Bach queda barrejada entre la llegenda i la realitat.

Sans assegura: "*El mas célebre bandolero de San Pedro Pescador no fue un hombre, fue una mujer: Doña Teresa de Molins i Bach*". El cronista afirma que es desconeix la seva data de naixement i assegura que va ser als voltants del 1790, al carrer Cavallers. Malauradament, aquesta dada no es pot verificar a causa de la destrucció dels registres parroquials durant la Guerra Civil (1936-39). Certament, tal com afirma Ròmul Sans, els Molins s'establiren a Sant Pere a la primera meitat del segle XVII, tot i que segons dades tretes de diferents capbreus, la casa pairal de la família no es trobava al carrer Cavallers, sinó al carrer Sierra Bullones.

Totes les gestes i heroïcitats de la comtessa es situen cronològicament durant la Guerra del Francès (1808-1814). Sembla que els destacaments francesos instal·laren els seus campaments en les localitats que progressivament anaren envaint. Sant Pere,

però, fou una excepció ja que se'ls negà l'entrada i es tancaren les portes de les muralles. En aquells dies de lluita, molts homes joves moriren i altres fugiren creuant el riu durant la nit, deixant el poble totalment desprotegit. L'últim recinte que quedà dins el fort fou l'església. Allà es refugiaren els pocs habitants que havien quedat vius, formats per dones, vells, nens i ferits. Abans de fer foc contra l'església, el coronel francès Pierresfort, encarregat de la rendició de la plaça, els va convidar a lliurar-se; *y como no quedaban allí otros combatientes que dos muchachos bastante mal heridos, la Condesa de Molins, armada de fusil y puñal, fue a entrevistarse con el coronel*. En el pacte, el coronel va prometre perdonar els nens, dones i vells i afusellar els homes menors de seixanta anys que no estiguessin ferits. Però la sorpresa fou quan Pierresfort no troba cap combatent que complís la condició per ésser afusellat. S'enfurismà amb la comtessa, però aquesta li digué: *Señor, vos habeis prometido pasar por las armas a los combatientes menores de sesenta años que no estén heridos; el único soy yo, en otro caso no os hubiera rendido la plaza. Fusiladme seguidamente y se habrá consumado nuestro pacto*". Però el coronel li va perdonar la vida.

Segons Ròmul Sans, Teresa de Molins es casà l'any 1817 amb un home ric molt més gran que ella, i amb qui tingué un nen, que morí poc després de néixer a causa d'un accident. Aquell fet va fer embogir la comtessa, que va matar el seu marit i la seva cunyada, per la qual cosa hagué de sortir del país i instal·lar-se a París, on obrí una casa de joc que fou clausurada pel govern per la perillositat de les persones que s'hi reunien. Aleshores es traslladà a Perpinyà i després a l'Empordà en companyia d'uns trabucaires. *En las incidencias del viaje demostró tanto arrojo y valentía que la nombraron su jefe (...). Mujer decidida y valiente, pronto fue conocida*

por sus hechos. Sembla que va establir el seu quarter general en un mas de Sant Feliu de la Garriga. Després d'un període de temps i penedida dels seus pecats, va voler ingressar al monestir de Garriguella, però no hi fou acceptada. Aleshores, i acompanyada d'uns quants homes, va fixar la seva residència al castell de Quermançó; *Su partida fue disminuyendo, pero a medida que disminuía peores eran sus compañeros. (...) los hombres de la condesa además de dedicarse al pillaje se emborrachaban frecuentemente, (...) la condesa llegó a odiar a sus hombres.* Una nit de l'any 1826, i segons Ròmul Sans, la comtessa va baixar al soterrani del castell, on hi havia emmagatzemada molta pólvora, i amb una torxa va fer volar tot el castell. Anys més tard, es va recuperar el seu cos entre la runa, que fou enterrat al cementiri parroquial. Posteriorment les seves restes foren dipositades en una urna de plata i enterrades a la tomba familiar de l'altar de Sant Andreu.

Tomba familiar dels Molins a l'altar de sant Andreu. La inscripció de la llosa sepulcral diu: A Deu òptim màxim. Sepulcre de Joan Molins on dels seus pares els ossos recondí. 1681.

La llegenda ens relata que la comtessa era una dona *aficionada en extremo al lujoso vestir, usaba generalmente traje masculino (...) cinturón ancho en el que iban incrustadas piedras preciosas, colgaban dos pistolas con empuñadura de plata y una daga que tenía el puño de oro, (...) montaba en magníficos caballos.* Sembla que en tenia tres, un de blanc anomenat *Kabir*, un de rogenç, *Neñior*, era su caballo de guerra. El tercer li havia regalat el *Pastor de Batipalmes*, un altre bandoler santperenc, que penedit dels seus pecats s'havia convertit en monjo. Era de color negre i s'anomenava *Belfégor*, era el caballo de la desdicha y en algunas ocasiones solía volar por los aires. La comtessa sempre anava acompanyada del seu fidel amic, *Narcís Espriu Fullà*, conegut com el *gegant de Ventalló*. La relació entre ambdós personatges s'inicià una tarda, mentre a la plaça es ballava el contrapàs. Cap noia volia ballar amb *Narcís*. Aleshores la comtessa s'hi acostà: *Gegant, per què plores? I respongué: cap noia vol ballar amb mi, sóc jove, mes sóc pobre i ma llargada fa por.* La comtessa accedí a ballar amb ell. *Amb ma senyora la Comtessa, aniria fins a la fi del món. I així fou.*

Quan *Narcís* va conèixer la desgraciada mort de la comtessa, es va traslladar a viure a les ruïnes del castell de Quermançó. Allà va compondre el cèlebre poema dedicat a la seva estimada, anomenat "*Ma senyora la Comtessa*", que cantà arreu del pobles de l'Empordà.

Aquesta llegenda fou recuperada, segons Ròmul Sans, de la memòria popular. D'altra banda, la biografia de *M. Teresa Molins* no ha pogut ser verificada per la manca de documents que puguin acreditar cap de les seves gestes, si bé al llarg del primer quart del segle XIX es produïren al Baix Empordà un seguit de revoltes pageses contra les males condicions de treball en les explotacions arrosseres. L'aixecament fou encapçalat per una dona sobre un cavall blanc; hom ha atribuït aquesta figura a la persona de la comtessa de Molins.

LA DARRERA CARLINADA

15

*La plaça Major l'any 1945.
El 1873, amb motiu de la
proclamació de la Primera
República, la plaça prengué el nom
d'aquest esdeveniment polític.*

42

L'abril de 1872, en ple regnat d'Amadeu I de Savoia, es produí l'últim alçament carlí. Els carlins, defensors del pretendent Carles VII, i profundament catòlics i antiliberals, es reorganitzaren en partides que actuaren per tot l'Empordà. Una d'aquestes partides, comandada per Bonaventura Capdevila, entrà a Sant Pere el gener de 1873 i s'emportà 2.300 pessetes de les arques municipals. Els diners eren utilitzats per sufragar la guerra i mantenir els soldats carlins. Sembla que el secretari Joan Puig, espantat per les amenaces de Capdevila, va fer entrega dels diners i això li comportà la destitució del càrrec.

El rei Amadeu, veient el cúmul de dificultats i preveient que no podria governar constitucionalment, renuncià a la corona a principi de 1873, amb la qual cosa deixà via lliure a la proclamació de la I República espanyola. El 15 de febrer, el plenari de Sant Pere proclamà oficialment la República. L'alcalde, Pere Puig Frigola, la va fer pública mitjançant un pregó, tocs de campana i celebracions festives. A partir de llavors els esdeveniments se succeïren molt ràpidament. El 24 de juliol el rector, Narcís Sureda, va abandonar la parròquia. Les causes foren argumentades en una carta que adreçà a l'alcalde, assegurant que els últims esdeveniments polítics, la

guerra civil, l'anticlericalisme que es vivia a la península i sobretot algunes disposicions preses per les mateixes autoritats locals, l'obligaven a fugir. Per evitar espoliacions, l'alcalde es quedà amb la clau de la porta principal de l'església i encarregà la confecció d'un inventari de les joies i dels objectes sagrats que es trobaven a l'interior del temple per tal de traslladar-los a la sagristia, i tapià la porta. Tot i això, al cap de poc més d'un mes, el rector tornà a la parròquia; ho féu encoratjat per

la decisió i l'acord pres pel governador civil de protegir l'estament religiós, però sobretot pel canvi d'alcalde a Sant Pere, en la persona de Josep Vergés.

També fou una etapa de disbauxa i de crisi econòmica per al municipi. El govern havia estipulat una contribució extraordinària de guerra que havia de ser aportada pels habitants i els terratinents. Però la resistència del poble a pagar aquests impostos es féu palesa quan l'alcalde sol·licità al governador que enviés una columna armada per tal de lluitar contra els morosos i poder així recaptar la contribució. Aquell es lamentava que "los

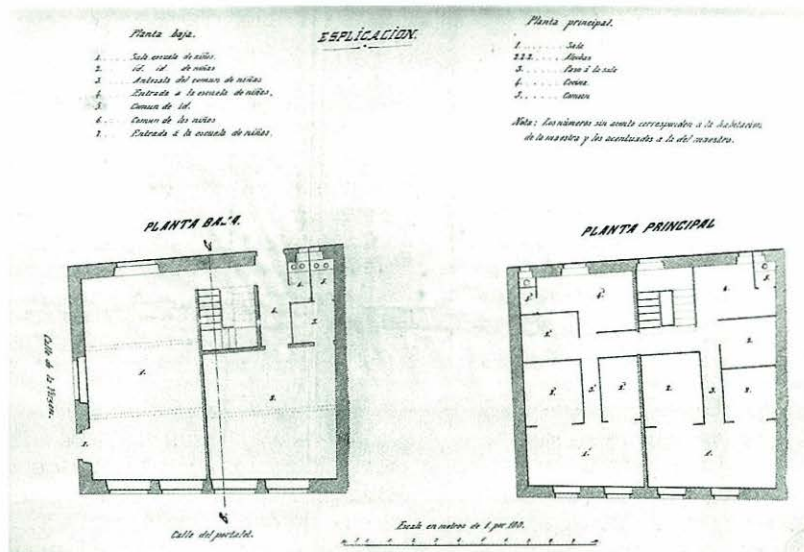
contribuyentes rebeldes se burlan de la autoridad y los pacificos imitan a los soberbios".

A final de 1873, una guerrilla carlina procedent de Sant Feliu de Guixols, entrà a Sant Miquel de Fluvià, on es dividí en dos fraccions: una, comandada per Francesc Casellas, es dirigí cap a Sant Pere Pescador per exigir la contribució de guerra. El dia 9 de desembre al matí entraren al poble i s'hi van quedar fins a les sis de la tarda. Es van emportar els diners procedents de tots els trimestres de contribució endarrerits.

El gener de 1874 les Corts republicanes es dissolgueren.

Això representà la fi del període demoliberal. A Sant Pere, el nou ajuntament es constituí el 20 d'agost de 1874, i fou encapçalat pel conservador Francesc Armengol. Aleshores, el secretari i mestre republicà Rafel Sureda dimití del càrrec. Tot i el canvi polític, al llarg de la primera meitat de 1874, les ràtzies carlistes continuaren penetrant en el municipi.

Entre el 1873 i el 1874, doncs, la crisi econòmica que patia el municipi s'havia agreujat, la contribució no havia pogut ésser recaptada per culpa de les constants invasions, els majors contribuents havien fugit i una part dels regidors havien estat segrestats, tot i que van ser alliberats més tard a canvi d'un rescat. A causa de tot això, el govern concedí al poble de Sant Pere el perdó de l'impost de consums dels anys 1874-75. A principi de 1875, un pronunciament militar a favor d'Alfons XII tornà a instaurar la monarquia borbònica. La pèrdua de posicions dels carlins i la seva derrota definitiva el 1876 marcaren la fi de la insurrecció carlina.

Plànol de les noves escoles públiques, al carrer Verge Portalet, l'any 1870. Les obres hagueren de ser aturades arran de l'esclat de la tercera guerra carlina.

EL PODER LOCAL A FINAL DEL SEGLE XIX

16

44

El nou sistema polític de la Restauració, iniciat amb la pujada al tron d'Alfons XII, establí, l'any 1890, el sufragi universal masculí. Tot i això, el procés electoral estava del tot manipulat: les eleccions es falsejaven mitjançant compres de vots i tot tipus de coaccions de caràcter cacical. Aquests mètodes corruptes eren seguits tant pels partidaris dels grups conservadors com dels liberals, cadascun dels quals tenia els seus respectius aliats dins l'Administració local. Una de les figures amb més poder era la del secretari. Des de la segona meitat del segle XIX, aquest funcionari intervenia en els principals afers de l'Ajuntament i tenia, entre moltes altres coses, tota la competència en l'administració

de la hisenda local. En aquest context, l'Ajuntament de Sant Pere, aleshores arruïnada i endeutada a causa dels conflictes bèl·lics contra els carlins, estava immers en un seguit de lluites internes entre dos grups socials per controlar el poder. La renovació dels membres de l'Ajuntament es produïa biennalment. A les eleccions municipals del juliol de 1891 fou elegit alcalde Martí Corominas Prats. Des de la data del seu nomenament i fins als comicis de l'any 1893, ocuparen la secretaria quatre individus, l'últim dels quals fou Benet Carreras i Armengol. Al cap de poc temps fou suspès de sou i feina per l'alcalde. La seva destitució fou justificada per un seguit de faltes lleus, com ara no lliurar les claus de secretaria o no

foliar els llibres d'actes. La tibantor entre ambdós personatges vingué motivada per la intenció de l'alcalde d'elaborar uns llistats del cens electoral totalment manipulats. Davant la destitució del secretari, un sector dels regidors es retirà de l'Ajuntament. El cas fou portat a mans del governador civil, que destituï l'alcalde i tres regidors. Aleshores, Isidre Presas passà a ocupar el càrrec interinament.

A les eleccions municipals del gener de 1894, sortí elegit alcalde Benet Carreras, que dos mesos abans havia dimitit com a secretari. Al llarg del seu govern féu públiques les irregularitats

Imatge de la barca encarregada de travessar els viatgers l'any 1889. L'alcalde Ignasi Ribot n'era el responsable.

comeses per l'anterior regidor Ignasi Ribot en relació a les pensions de la barca que devia a l'Ajuntament. No obstant això, els dèbits no es pogueren demostrar ja que els documents havien desaparegut.

Benet Carreras es mantingué a l'alcaldia, sense més incidències, al llarg de quatre anys, fins que el 1898 fou reemplaçat per Josep Vidal Geli. Uns mesos després l'alcalde morí i Ignasi Ribot el substituï. Aprofitant l'ocasió, el nou alcalde delatà el cúmul d'informalitats de l'anterior consistori, com ara la manca dels documents relacionats amb la recaptació municipal. Aquests fets foren denunciats al tribunal de justícia, que resolgué el cas amb una suspensió governativa d'un sector dels regidors.

Finalment el 30 de juny de 1899 el delegat del governador civil hagué de desplaçar-se fins al

municipi per nomenar definitivament un secretari i ho féu en la persona de Francesc Puig. L'alcalde i els regidors destituïts ni tan sols van comparèixer a la sala de sessions: havien fugit del poble. Així doncs, es nomenà una nova corporació, i n'ocupà l'alcaldia interina Vicenç Mendoza, un personatge que havia arribat al municipi com a procurador de la família Caramany, juntament amb el seu germà, procedents de Ceuta. El nomenament de Mendoza provocà la ira del públic que havia assistit a la sessió plenària, i més encara quan aquest nomenà secretari el seu amic, Joaquim Gres, desobeint la decisió del governador, que ho havia fet en la persona de Puig.

Tot i el malestar, el juliol de 1899, després de les eleccions municipals, Josep Pagés Serradell esdevingué alcalde. A partir d'aleshores la política local

es féu cada vegada més complexa. A les reiterades denúncies del regidor Mendoza es feia palès, entre altres coses, la prolongació i la repetició de mandat d'alguns consellers, la celebració de plens sense prèvia notificació als regidors i les irregularitats comeses en la confecció dels censos electorals. Com a protesta, els sis consellers, encapçalats per Mendoza, es retiraren de les sessions plenàries. Fins i tot el gener de 1900 presentaren una moció que no es féu efectiva. El conflicte s'acabà quan, el març de 1901, un delegat del governador ordenà la destitució de l'Ajuntament i nomenà, provisionalment, Jaume Soler alcalde i Vicenç Mendoza, tinent d'alcalde i recaptador. A partir de les eleccions del 1902 i fins a les del 1906, en què Ignasi Ribot esdevingué alcalde i Mendoza tinent d'alcalde, la lluita pel poder local quedà momentàniament apaivagada.

Composició de l'Ajuntament. 1 de juliol de 1891

Martí Corominas Prats	alcalde
Isidre Presas Planas	1r. tinent alcalde
Joan Boher Vidal	2n. tinent alcalde
Pere Verges Soler	regidor-síndic
Francesc Puig Galceran	regidor interventor
Sebastià Boher Hostench	3r. regidor
Ignasi Ribot Elias	4t. regidor
Francesc Armengol Roig	5è regidor
Josep Vidal Geli	6è regidor

Composició de l'Ajuntament. 10 de gener de 1902

Ignasi Ribot Elias	alcalde
Vicenç Mendoza León	1r. tinent alcalde
Martí Corominas Prats	2n. tinent alcalde
Isidre Presas Planas	síndic
Jaume Soler Vidal	1r. regidor
Pere Boher Clarà	2n. regidor
Jaume Aupí Costal	3r. regidor
Joan Godo Masó	4t. regidor
Josep Pagés Serradell	5è regidor

L'ENSENYAMENT

17

46

Al llarg dels segles XVII i XVIII, l'ensenyament, que únicament anava adreçat als nens, era organitzat des de la parròquia amb el permís del bisbat. El primer mestre que s'ha trobat documentat, sense l'autorització de la Diòcesi, data del 1847. El 2 de juliol d'aquell any, Joaquim Teixidor obtingué la plaça de preceptor d'instrucció primària. Aleshores les retribucions del mestre es dotaven amb els fons de propis i en altres casos amb les aportacions fetes pels pares dels alumnes. L'any 1857 el govern aprovà la Llei d'instrucció pública, que fou coneguda arreu com la Llei Moyano. Mitjançant aquesta normativa, que tingué vigència fins al final de la Segona República, es regularen totes les

competències que havien de tenir els ajuntaments en relació a l'ensenyament primari, el sou, la casa dels mestres, el material escolar, i també s'establí un període d'ensenyament obligatori i gratuït per als nens de sis a nou anys, i l'educació dividida segons els sexes. A partir de l'aprovació de la llei, Vilamacolum fou agregat escolarment amb Sant Pere. El sou del mestre, que aleshores pujava a 4.300 rals anuals, era repartit, segons el cens escolar, entre els dos municipis. Fins i tot, a la Junta local de Primera Ensenyança, que tenia com a tasca principal controlar el bon funcionament de l'escola, dels mestres i vigilar la seva administració econòmica, entre moltes altres coses, hi

participaren, a banda del rector i de l'alcalde, un regidor, dos pares de família de Sant Pere i un representant de Vilamacolum.

Dels mestres que exerciren a Sant Pere a principi del segle XX, en destacariem dos: Francesc Navés Català i Carme Serrat. Naves escriví nombrosos articles sobre pedagogia i fou nomenat president de l'Associació de Mestres de l'Alt Empordà. Estigué al capdavant de l'escola de Sant Pere durant quatre anys. Aleshores es desplaçà a Vic i posteriorment a Viladrau, fins que el març de 1916 fou novament nomenat mestre de Sant Pere. A la mestra Carme Serrat se la

*Grup de nens de l'escola
el 1917 amb el mestre
Francesc Navés al capdavant.*

considerava una de les millors mestres de la província. Les seves afeccions literàries la van fer guanyar el premi en els Jocs Florals de Cardona l'any 1914 per un treball pedagògic. També fou la representant dels mestres gironins als Mítings Pedagògics, celebrats a Figueres el 1920. Durant la guerra civil es creà una escola de pàrvuls i fou instal·lada provisionalment a les antigues escoles del carrer Portalet, sota la direcció d'Eusebi Ferran Galter. A partir dels anys seixanta l'escola unitària van entrar en una etapa de normalitat. El cens escolar va augmentar

Grup de nenes de l'escola el 1917. L'aula de nenes era regida per la mestra Carme Serrat i per la seva germana Rosa, que, tot i que no tenia titulació, feia d'ajudanta.

considerablement a causa de l'important onada d'immigració i de l'increment de la natalitat. Així doncs, el 1971 s'establí la creació d'un Centre d'Ensenyança General Bàsica, que començà a funcionar el curs 1972-73, després d'haver estat aprovat pel plenari municipal el 10 de maig de 1972. A partir de llavors, el centre constà d'una direcció amb curs i tres unitats (nens, nenes i pàrvuls) en règim d'escolaritat obligatòria. Tot el cens escolar dels municipis veïns de Vilamacolum, Torroella de Fluvià i Sant Miquel s'agruparen a l'escola de Sant Pere. El 1977 ja comptava amb vuit unitats escolars i la direcció passà de Joan Sellés a Ricard Ponsetí. Actualment, i des de final dels vuitanta, l'escola porta el nom de Llagut.

Quadre dels mestres (1842-1955)

1842-1850:	Joaquim Teixidor
1850-1851:	Sixto Pérez
1851-1853:	Francesc Fàbregas
1853:	Francesc Esteve
1854:	Antoni Callís
1854:	Josep Colomer
1855-1861:	Sixto Prats Casadevall
1862-1865:	Joaquim Rigau
1863-1895:	Narcisa Buñol
1866-1867:	Joan Suñer
1868:	Narcís Basach
1869-1877:	Rafel Sureda Dalfó
1877:	Miquel Rexach Corney
1877-1884:	Jaume Juanola
1885-1887:	Salvador Mundí Roure
1888:	Pere Serradell Ribas
1893:	Josep Vilà Torrent
1893-1900:	Joaquim Ripoll
1896-1900:	Antònia Manrique
1900:	Francesca González
1900-1902:	Salvador Suñer Sirvent
1900-1911:	Maria Garrote Bosch
1902-1906:	Francesc Navés Català
1909:	Jordi Burgués
1911-1915:	Joan Barona
1915-1934:	Carme Serrat Campos
1916-1922:	Francesc Navés Català
1922-1934:	Pere Solé Martí
1935-1939:	Josep Simón Compta
1936-1939:	Júlia Mitjavila
1936-1938:	Josep Muní Pinsach
1937-1939:	Eusebi Ferran Galter
1036-1938:	Martí Plujà Vila
1940-1977:	Francesca Pumarola
1940-1946:	Antoni Ribas Pinsà
1942:	Pere Bosch
1945-1979	Trinitat Simón Serra
1946-1955:	Joan Domènech Alloza
1955-1980:	Joan Sellés Romà

L'ESCOLA

18

48

Al llarg de la primera meitat del segle XIX la tasca educativa es portà a terme en un local compartit amb l'Ajuntament i situat a la plaça Major. Fins aleshores l'ensenyament s'havia impartit a la Rectoria.

D'altra banda, l'any 1857 l'aula de nenes, que es trobava en un local de lloguer, estava en molt males condicions de conservació. Aquell any, i per tal de donar efecte a les prescripcions de la recentment aprovada Llei d'instrucció pública, l'Ajuntament inicià tot un seguit de gestions per a l'arranjament de l'edifici escolar. En aquest sentit, les reiterades peticions dels mestres a la Junta Local d'Instrucció Primària tingueren els seus

efectes quan el consistori, juntament amb el Govern Civil, decidí construir un edifici escolar. El lloc escollit fou un paller propietat del Comú que antigament havia estat Casa del Consell. Mentre que el consistori santperenc era partidari de fer una simple reforma a fi de protegir la capelleta construïda en el mur de ponent de l'edifici, el govern civil proposà l'aixecament d'un edifici de nova planta. Finalment el projecte per construir el nou edifici fou realitzat per l'arquitecte Fèlix de Azua i pressupostat en 2.470 escuts.

El desembre de 1870 l'Ajuntament aprovà el projecte, que constava de dues aules a la planta baixa, habilitades per a encabir-hi en una seixanta nens i

vint nenes en l'altra, i la planta pis dues habitacions, una per al mestre i l'altra per a la mestra. Es va fer càrrec de les obres i de la seva liquidació una junta formada pel rector, Narcís Sureda, un representant de la família Caramany, Tomàs Illa, com a representant del marquès de Camps i el propietari Jaume Juny. Fins i tot la reina Isabel II va fer un donatiu de 1.000 rals. Malgrat tot, les obres hagueren de ser aturades l'agost de 1871 arran de la forta epidèmia de verola que s'escampà pel municipi, i també per l'esclat de la tercera guerra carlina, que afectà molt directament els pressupostos municipals. Així doncs, l'aula dels nens hagué de continuar a l'immoble de la plaça major.

*Grup de nens amb el mestre
Pere Solé l'any 1932.*

Finalment el nou edifici escolar quedà enllestit l'any 1879. Cinc anys després, el mestre sol·licità l'habilitació d'un nou local per atendre el nombrós cens escolar. Incomprendiblement, doncs, l'edifici, a banda de quedar petit, ja necessitava tot un seguit de reparacions urgents, que no es dugueren a terme fins l'any 1895. Però tot i així, són constants les queixes dels mestres en relació a l'estat ruïnós de l'edifici, a la manca de ventilació i a les males condicions higièniques. L'immoble hagué d'ésser adaptat íntegrament l'any 1918. En aquells anys els mestres vivien en cases llogades i les despeses del lloguer havien de ser abonades per l'Ajuntament.

El 1927 l'Ajuntament adquirí a Francesc Casamort una parcel·la d'una vessana de terra, coneguda com Era, i situada a l'actual carrer Col·legi, per 1.950 pessetes, amb

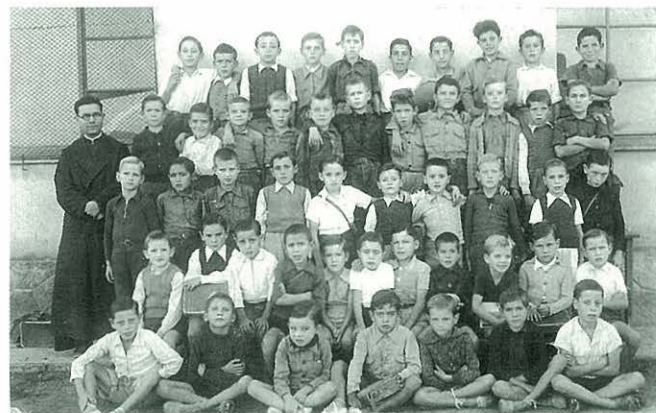
Escola unitària de nens amb el seu mestre Joan Selles. 1968-1969.

la finalitat de construir-hi l'escola nacional unitària. El 1934 el solar fou cedit a la Direcció General de Primera Ensenyança per tal que s'iniciessin les obres. L'edifici escola havia de constar de dues aules per a nens i dues per a nenes, i el seu cost anà a càrrec de l'Estat. Finalment, l'11 d'abril de 1936 les obres foren definitivament acabades i

posteriorment inaugurades pel mestre Josep Simón.

Una vegada finalitzada la guerra, i mentre no s'acabava de condicionar l'edifici escolar, que havia quedat malmès en el període bèl·lic, la comissió gestora decidí utilitzar, provisionalment, els locals del Cine Masó de la plaça Major per a encabir-hi l'aula de nenes.

El curs de nens de l'any 1941 amb mossèn Salvador Planella. Al fons la nova escola.

Al llarg de la dècada dels setanta, l'edifici patí moltes ampliacions. El 1973 s'edificaren dues aules. El 1975 l'Ajuntament adquirí un terreny, per tal de ubicar-hi tant l'edifici per a escola comarcal com la pista poliesportiva. El 1977 s'ampliaren dues aules. A partir de l'any 1980 es duen a terme obres de restauració i condicionament del grup escolar. Finalment el 1984 s'inaugurà el menjador escolar.

Ramon Gres i Armengol va néixer el 1830 a Sant Pere Pescador, i era fill del metge del poble, Narcís Gres. Malgrat que exercia de farmacèutic, se'l coneix bàsicament per la seva gran afecció a les sardanes. Fou en realitat un cèlebre i inigualable ballador d'aquesta dansa.

Estava casat amb la mestra gironina Justa Benedicta. Del matrimoni en nasqueren dues filles i un fill, Joaquim, que posteriorment esdevindria secretari de l'Ajuntament de Sant Pere Pescador. Inicialment, la farmàcia estava ubicada al carrer del Riu, 3, i posteriorment fou traslladada en el seu domicili del carrer Granada, 10. Ramon Gres, tot i que en desconeixem el veritable motiu, el 1900 es va traslladar, juntament amb el seu fill Joaquim, al municipi de Torelló, on moriria el 19 d'octubre d'aquell mateix any.

El famós apotecari va escriure dos mètodes per a ballar sardanes. El primer fou publicat el 1895 i era intitulat *La Sardana. Método para repartir con exactitud una sardana, cualquiera que sea el número de compases de que consta*, i el segon, l'any 1899: *La Sardana selvatana. Libret útil per cualsevol persona que vulgui apèndrer de ballá sardanas llargas, esplicant totas las reparticións*. Aquesta última publicació és especialment interessant pel que fa als repartiments actuals de la sardana, que segons Gres fou ballada per primera vegada a la plaça de Torroella de Montgrí pels voltants de l'any 1844. Aquesta important notícia, extreta del seu llibre, va donar lloc a la col·locació d'una placa a la plaça de la Vila de Torroella, l'any 1975, aprofitant la proclamació d'aquesta com a Ciutat Pubilla de la Sardana.

J. Mainar i J. Vilalta, en el seu llibre *La Sardana i el fet històric*, asseguraren que

Ramon Gres no faltava mai a les festes majors de l'Alt Empordà; sempre duia les puntes del mocador planxat que, juntament amb un vano, li sortien de la butxaqueta de la seva americana de vellut de seda. El seu aspecte físic era característic: alt, dret, ferreny i nerviut. Generalment s'acoblava indistintament amb vells i joves, pagesos i senyors. Era summament destre en el ball *“dels llargs, que desenrotllava amb creixent punteig, amb caragolillos i desenfrenades trenes i dibuixos, arribant amb destresa, enmig de l'admirable treball del dansaire, a la solució de la sardana, que cantava i encertava just al contrapunt”*.

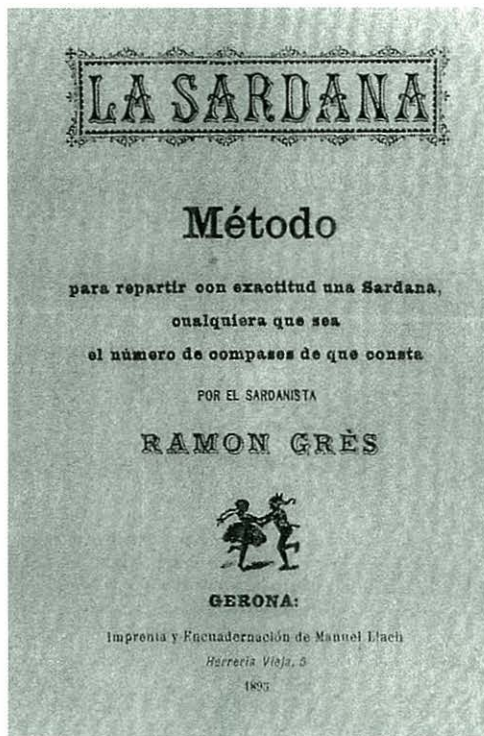
Diversos poetes i escriptors han versificats poemes en homenatge a l'apotecari santperenc. En podríem destacar l'escrit per Ramon Masifern, poeta i ballador contemporani de Ramon Gres, que deien així:

*A Sant Pere Pescador la gent és forta,
a Sant Pere Pescador tothom és ballador.
I ballen gentilment la gran sardana
la dansa catalana (...)
en Gres apotecari,
el molt estrofolari
que el repunteig airós de la sardana,
va transformar en xulo de bordell...*

L'insigne poeta castellaní Carles Fages de Climent, a l'obra *La balada del Sabater d'Ordis* també fa un homenatge a Gres amb aquestes iròniques estrofes:

*I Mestre Gres, el mal apotecari,
en mig d'olors de menta i poniol,
tancava portes: ara el flabiol
atura el bleix del sospirós desvari.*

*Si algú, gamat, trucava a la botiga
la muller contestava: “ El senyor Gres,*

Portada d'un dels llibres escrit per Ramon Gres l'any 1895.

com que a Cinc Claus hi ha els músics, també hi és". Amb peu novell ordeix la dansa antiga.

Ròmul Sans, a la seva obra *El Ampurdán en el siglo XIX*, també li dedica unes ratlles. Sembla que Sant Pere Pescador, segons Sans, fou el primer municipi que es va distingir pel seu afany sardanístic, i que arran d'aquest fet, i sota la direcció de Ramon Gres, s'hi constituí "*la primera escuela de este baile*". Sans qualificava Gres de "*imminente músico, y acreditado sardanista, que dio las necesarias orientaciones a los músicos de su*

tiempo para la perfección de este naciente baile". D'aquesta escola sorgiren les primeres colles de dansaires que recorreren pobles i localitats. Fins i tot feren una actuació al Teatre del Liceu de Barcelona, a principi del segle XX.

Malauradament, però, Ramon Gres ja havia mort. Un dels santperencs antic membre de la colla fou Joan Roig Esteva. El setembre de 1902, i amb motiu de les festes de la Mercè, es dugué a terme el primer Concurs de Sardanistes al Frontó Colom de Barcelona. La colla de Sardanistes de Sant Pere hi va participar, i guanyà el segon premi *ex-aequo* amb les colles de Ripoll i Olot.

D'altra banda, Esteve Ripoll, en el seu llibre *Una vida en solfa. Antoni Agramont i Quintana 1851-1906*, ens fa un important incís sobre el nostre personatge, quan destaca que en les rellevants actuacions que feia la cobla castellanina, coneguda com La Empordanesa, sempre es feia acompanyar per un grup de balladors empordanesos. Ripoll afirma que el líder i el capdavanter era sempre Ramon Gres, *era capaç de ballar amb un porró al cap i amb el peu saltant fins que els talons li tocaven al cul*. La sardana revessa, tal com afirma Ripoll, és un invent que es deu al músic castelloní Antoni Agramont. Fou composta per primera vegada arran d'una polèmica sorgida amb Gres. El farmacèutic sembla que va desafiar el reconegut músic castelloní Antoni Agramont, quan li assegurà que "*ell (Agramont) no era capaç de compondre una sardana de la qual ell no encertés el repartiment*". La música d'aquest tipus de sardanes està composta intencionadament per desorientar els balladors. Ripoll assegurà que es desconeix el desenllaç de la juguesca, "*però ens decantem a favor del popular ballador*".

Així doncs, tal com diu Fages de Climent a la seva obra *Climent*: "*Si el músic de Figueres (Pep Ventura) ha recreat la música simbòlica, en Gres de Sant Pere ha recreat la dansa i li ha donat estil*".

LA TRANSFORMACIÓ DE L'AGRICULTURA

19

Inauguració de la fira agrícola l'any 1988. Juntament amb l'alcalde, Joan Casamort, s'hi troba Arcadi Calzada i el governador civil Pere Navarro, entre altres personalitats.

52

L'agricultura ha estat, al llarg de la història, la base de l'estructura socio-econòmica del municipi. La fertilitat del sòl i l'abundància d'aigua han contribuït a potenciar aquest sector.

Tradicionalment, els cultius predominants foren els cereals, entre els quals destaquem majoritàriament el blat, la civada, el mill, el panís i l'ordi; els llegums (faves i favolins); les hortalisses, i molt a prop de les zones humides i dels estanys es conreava també el cànem, que solia créixer en aquests indrets juntament amb els joncs i l'espart. A partir del segle XVIII s'implantaren nous cultius: primer ho féu el blat de moro i a principi del segle XIX la userda, el conreu de la qual, a final de segle,

es féu tan extens que provocà una obertura comercial amb el sud de França. La introducció de nova maquinària agrícola també fou un component important per a millorar qualitativament el treball de la terra.

El cultiu de l'arròs fou també important a partir del segle XVIII, tot i que s'havia anat incorporant ja des del segle XV. El 1783 Salvador de Caramany va endegar totes les terres del baix Fluvià per a destinar-les al conreu d'aquesta gramínia. El 1909 alguns santperencs sol·licitaren l'acotament de diverses finques de les *Closes, Fangassos i Estanys nous* per a destinar-les al cultiu de l'arròs. Aquest conreu veié el seu màxim apogeu a final dels anys quaranta, quan al

paratge *El Matà* se sembraren aproximadament unes 150 vessanes. Fins i tot, el 1947, Alfons Cusí, en representació de la Societat Arroquera del Ampurdan S.L., construí un edifici destinat a molí arrosser. Finalment, i a causa de la seva baixa rendibilitat, a finals dels cinquanta anà desapareixent aquest estiu.

Certament, el canvi més important que patí el municipi, des del punt de vista agrícola, fou la introducció, a principi dels anys seixanta, del cultiu de la pomera. Tot i que ho féu de

manera lenta, els rendiments i els beneficis que se n'obtingueren foren molt elevats. En aquest sentit, l'increment de les plantacions d'arbres fruiters va anar en detriment dels cultius tradicionals com el blat i la userda. A principi dels vuitanta, el conreu de la poma ja ocupava el 80 % de les terres cultivades. L'any 1969 es creà la Cooperativa Frutícula Ampurdán. Aquesta instal·lació compta amb diverses cambres frigorífiques, una sala de màquines, oficines i una àmplia sala central on es practica tot el procés que ha de seguir la fruita abans de ser venuda o conservada als frigorífics. L'any 1977, mentre n'era president Rossendo Gusó Janer, l'edifici ja hagué de ser ampliat. El 1982 comptava amb 110 socis i la producció anual de poma era d'uns 12 milions de quilos.

Superfícies ocupades per cultius agrícoles (en hectàrees)

	1967	1978	1992
Cereals			
Blat	375	160	70
Ordi	10	80	40
Civada	12	30	5
Arròs	52	-	-
Blat de moro	146	65	150
Sorgo	-	100	5
Lleguminoses	12	7	-
Tubèrculs	37	11	19
Gira-sol	-	-	31
Farratges			
Cereals hivern	43	37	28
Userda	215	185	49
Horta	12	30	35
Arbres fruiters			
Pomeres	43	510	624
Presseguers	7	52	123
Perers	5	2	54

AHCF. Fons Cambra agrària de Sant Pere Pescador. Estadístiques. 1967, 1978, 1992.

El cultiu d'arbres fruiters en el terme ha estat molt important en els darrers anys.

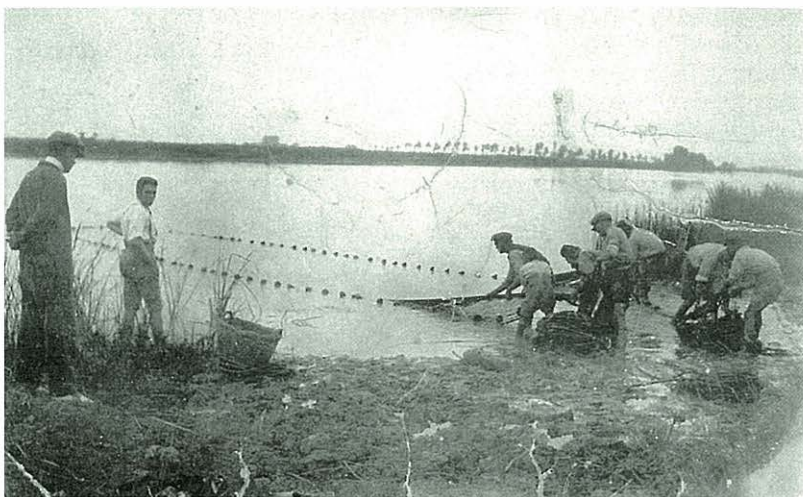

L'abril de 1987, i per tal de potenciar el sector, l'Ajuntament de Sant Pere organitzà, juntament amb la Unió de Pagesos, la Generalitat i la Diputació de Girona, la 1a edició de la Fira Agrícola de l'Alt Empordà. La seva celebració es perllongà anualment fins a l'any 1997.

En l'actualitat, tot i que l'agricultura continua tenint un pes específic important, la conjuntura econòmica no és gaire favorable per garantir la supervivència i la bona marxa del sector.

LA PESCA

20

Pescadors llevant el bolitx en una platgeta del riu, prop del mas de can Martinet, l'any 1925.

54

Des de l'època medieval, els pescadors santperencs havien compaginat la pesca amb el treball de pagès. Alguns conreaven la poca terra que tenien i els altres havien d'anar a jornal. Els ingressos que es podien obtenir de la pesca eren destinats fins i tot a obres que podien afectar tota la comunitat. En aquest sentit, a final del segle XVII, el bisbe concedí permís als pescadors per poder sortir a la mar els diumenges, a fi de destinar-ne els beneficis a la construcció del nou temple. La mateixa pràctica se seguí també per a la reparació de la mota del riu.

L'ormeig de pesca que predominava en el municipi era

l'art. Consistia en un filat de pescar que es parava a certa distància de la riba, s'acostava a la sorra per mitjà de dues cordes lligades al seu extrem i des de terra era estirada per 25 o 30 homes, dones i a vegades nens. Anar a vol, o el que és el mateix anar a tirar l'art, era, segons la historiadora Yvette Barbaza, la providència dels pobres, ja que qualsevol podia arrossegat la xarxa i rebia una part proporcional de peix.

Es feia servir particularment en èpoques de crisi. A principi de segle existien en el municipi set arts de pesca els propietaris dels quals eren en *Mion*, en *Parruixa*, en *Botella* i en *Costa*. Aquest sistema desaparegué amb la guerra civil.

També era molt emprat a la zona el bolig, anomenat artet. Era més petit i manejable que l'art però hissat damunt la barca. Aquest art d'arrossegament i encerclament era utilitzat a Sant Pere generalment per pescar llisses al riu. Abans de la guerra, alguns propietaris de bolitjos eren Josep Fullà, Joaquim Corominas i Prudenci Quintana.

Altres tipus característics eren les nanses, dedicades bàsicament a la captura de la sèpia. Entre els anys 1920-1925 tingué el seu màxim apogeu: s'hi dedicaven uns 50 homes. Des

del segle XIX, la Comandància de Marina de Roses, conjuntament amb la Guàrdia Civil, exerciren un estricte control sobre els pescadors de nanses. Nomenaven periòdicament un responsable que tenia l'obligació de decidir quan s'havia de sortir a mar, prevenir qualsevol infracció per part dels pescadors i distribuir els tràjols, que anaven des de la desembocadura de la Muga fins a la Devesa. Antigament, però, el procés era diferent. Amb un bot i una corda, que prèviament havia estat subdividida amb tantes parts com pescadors hi havia, s'anava a mar. La corda era estesa a l'aigua des de la Devesa fins a la llacuna de la Rogera i, coincidint amb cada subdivisió, es col·locava una boia. Aquestes partions o tràjols eren sortejats entre els pescadors. A principi de segle els patrons de pesca a la nansa i amos de xàvegues eren Vicenç Mendoza, Joan Llorens Carbó i

Benet Preses Boher. Abans i després de la guerra, la pesca de xarxa o de tremall dedicada a la captura dels llagostins fou també molt significativa.

Finalment, entre els anys cinquanta i seixanta la pesca de l'angula obtingué una especial importància, tot i que avui dia ha desaparegut a causa de la contaminació de les aigües. Els introductors de la pesca de l'angula al terme foren els curcollaires de Sant Carles de la Ràpita. Era l'únic tipus de pesca que es feia en comunitat: s'utilitzaven aparells especials i es desenvolupava especialment als canals i recs de la desembocadura.

Pel que fa als estris i a les xarxes, el novembre de 1932 l'Ajuntament concedí als pescadors Jaume Aulet, Prudenci Quintana, Leandre Costa i Baldiri Llorens una extensió de terreny erm a la part

Grup d'homes tirant l'art d'en Mion a la platja de Sant Pere en els anys trenta.

oest del canal, per a utilitzar-lo d'assegador de xarxes i útils de pesca. Posteriorment, ja després de la guerra i fins que el niló no substituï el cotó, els pescadors utilitzaren per a la mateixa finalitat un altre indret, conegut com el Pedreguet i situat entre el braç principal del Fluvià i un afluent del mateix riu.

Actualment, la pesca ha patit una davallada important en detriment de l'agricultura. Fins i tot els pocs pescadors que queden complementen aquesta activitat amb el conreu de la terra, o amb la indústria turística.

Els curcollaires de Sant Pere davant la caseta que Francesc Masó i Antoni Mariné tenien prop de la Gola, 1932.

ELS OFICIS

21

56

Dades obtingudes en capbreus conservats a l'Arxiu Històric de Girona i al Comarcal de Figueres han permès fer una aproximació a l'estructura socioeconòmica del municipi. El sector primari ha estat el predominant al llarg de la història. En un capbreu de l'any 1564, i sobre un total de 68 individus, el 83,8 % declaraven dedicar-se a activitats agrícoles i el 13,2 % a activitats artesanals i comercials del ram del tèxtil - paraïres de llana i teixidors de lli. La tradició d'aquesta darrera activitat es remunta a l'Edat Mitjana, quan el 1341 Berenguer Mont instal·là un factor o molí draper. Tot fa pensar que aleshores hi havia una important dedicació al sector tèxtil.

Durant el segle XVIII, els percentatges professionals es mantenen en relació als del segle XVI.

Pel que fa a les activitats artesanals, a principi d'aquest mateix segle encara subsisteixen tres teixidors de lli: òbviament el sector havia quedat molt reduït. Com a fet significatiu, apareixen únicament tres individus que declaren ser pescadors, si bé a l'any 1724 l'existència d'un seguit de botigues a tocar mar, denota una activitat comercial i pesquera important. Així doncs, eren pocs els que declaraven exercir aquest ofici. No obstant això, a finals del segle XIX el nombre de persones dedicades a la pesca augmentà: dels 238

Imatge de l'any 1889 del cafè de can Tunico, conegut també com a ca la Baló, regentat per Teresa Maimi.

individus que apareixen en el cens electoral, 27 manifesten ser pescadors i 6 peixaters, en contraposició als 115 que ho feien com a cortalers, agricultors, bracers i jornalers. Les activitats comercials i la venda de productes de consum bàsic eren controlats pel Comú i s'adjudicaven en arrendament. Però, és a partir de l'any 1845 quan es produeixen tot un seguit de reformes impulsades pel govern liberal. La incorporació de nous impostos municipals i estatals comportarà la desaparició total d'aquests arrendaments. D'aquest període es dedueix que els establiments

més estesos eren les tavernes. El 1845 se'n comptabilitzaren cinc: la de Pere Serradell, Josep Serradell, Joan Falgarona, Julià Tassis i Josep Mallol, situades entre el carrer Major, la Plaça i el carrer del Riu.

El 1857 l'Ajuntament, per tal d'evitar aldarulls provocats pels parroquians, hagué d'imposar multes de 50 rals tant als individus que rondessin per la vila com als taverners que no tanquessin els seus establiments a les deu del vespre.

Pel que fa a indústries caldria destacar una fàbrica d'elaboració de pólvora, propietat d'Agustí Vialis. El 1867 figurava a la llista dels 50 majors contribuents d'indústria de la província. La seva empresa consistia en *un mortero movido*

a mano para hacer polvora, una tahona, un tonel de pavon y un graneador para el propio objeto. D'altra banda, i al llarg de la segona meitat del segle XIX, existien tres trulls d'oli, tots ubicats al carrer Princesa, propietat de Joan Pagés, de

Els germans Godo, Joan i Nati, a la seva carnisseria del carrer Verge Portalet l'any 1941.

57

Pere Serradell i de Bonaventura Massoni. Dos forns de pa i un teler de llançadora per a cànem de Ramon Llorensí, entre altres. I finalment a l'any 1932 Joan Bofill Armengol instal·là un molí de farines prop del riu, amb capacitat per moldre cinc tones de gra per hora i d'emmagatzemar 60 tones de blat.

La família Condom en el taller fent dali, és a dir, fent ferradures de tres, 1960.

DICTADURA I II REPÚBLICA

El 12 de setembre de 1923 el general Primo de Rivera implantà l'estat de setge a tota la península. Aleshores, i amb l'aprovació del rei Alfons XIII, fou nomenat cap d'un directori militar. El nou règim dictatorial intervingué immediatament en els governs municipals, per tal d'abolir la vida política constitucional. En aquest sentit, el comandant de la guàrdia civil instal·lat a Sant Pere, Ubaldo Fernández, dissolgué el consistori encapçalat per Joan Roig Esteve i en constituí un altre format pels vocals associats, triats entre els majors contribuents, d'entre els quals, i per mitjà de votació secreta, s'elegí com a alcalde Miquel Janer Teixidor. Pocs mesos després, Janer presentà la dimissió per una qüestió d'incompatibilitats, ja que havia estat nomenat jutge municipal. Aleshores l'Alcaldia fou ocupada pel primer tinent d'alcalde, Salvador Armengol Compte. Tot i això, l'abril de 1924 es produí la segona renovació en el consistori, al capdavant del qual es nomenà Joan Roig Dalmau. En una de les diverses adhesions al nou règim, seguint l'exemple de moltes ciutats, i sota la pressió del governador civil, el plenari municipal nomenà, el 1926, Primo de Rivera fill adoptiu de la localitat.

El gener de 1930 el sistema dictatorial arribà a la seva fi. El rei, per tal de restablir el govern constitucional, concedí la responsabilitat de l'estat a un altre militar, el general Berenguer. En aquest període de transició, el nou govern aprovà un Reial Decret pel qual es destituïren tots els càrrecs municipals que havien estat designats durant la dictadura, i se'n constituïren de nous amb la reincorporació a l'ajuntament dels regidors electes a la convocatòria municipal del 1922. Va ser elegit alcalde Salvador Armengol Compte.

*Grup de joves santperencs
a l'antic pont sobre el Fluvià
l'any 1935.*

Les primeres eleccions municipals, després d'aquell període, es dugueren a terme l'abril de 1931, en què sortí elegit alcalde Joan Roig Dalmau. Dos dies després del seu nomenament, es proclamà la República espanyola i catalana. El suport popular fou general i els santperencs van sortir al carrer amb senyeres i banderes republicanes enmig d'un gran entusiasme. Pocs dies després, el plenari municipal envià una carta al president del govern provisional de la Generalitat i al governador civil per donar el seu suport al Partit Republicà Català. Fins i tot, el 20 de juny de 1931 el president Francesc Macià féu una visita oficial al poble.

Al llarg de la segona República, es dugueren a terme importants obres d'infraestructura que contribuïren a millorar la vialitat. En aquest sentit, caldria esmentar la prolongació del carrer Duch i Salvat (c/ Portalet) fins al de

Francesc Macià (c/ del Mar), les obres de construcció i arranjamnt de les voreres del carrer Major l'abril de 1934, les de pavimentació de la carretera de Sant Pere a Vilamacolum, que fins aquell moment era un camí rural totalment intransitable, i finalment s'aprovà el projecte d'instal·lació d'electricitat als masos propers al nucli urbà.

A les eleccions municipals del gener de 1934, la política local estava totalment bipolaritzada: d'una banda la Lliga Catalana, identificada amb la dreta i encapçalada per Martí Font Tassis, i d'altra banda el Centre Republicà Federal, identificat amb l'esquerra i encapçalat per Joan Costabella Torres. El resultat de les eleccions fou de 372 per als republicans i 101 per als de la Lliga. Així doncs Joan Costabella fou proclamat alcalde.

El poble patia un desmembrament polític important. Uns incidents ocorreguts al cafè de Francesc Masó, conegut popularment com cal Cadiraire, el març de 1933, ja havien fet que el governador civil ordenés la recollida de totes les armes curtes per a dipositar-les a la caserna de la Guàrdia Civil. També l'alcalde Costabella mostrà la seva preocupació al comissari de la Generalitat davant el fet que alguns individus, per venjança i per motius personals, delataven reiteradament persones que ocupaven càrrecs polítics. Un altre fet que comportà un cert desordre dins l'administració fou, sens dubte, les múltiples incorporacions i dimissions del secretari de l'Ajuntament, Francesc Serra Hospital. Aquest, que ocupava la secretaria des de l'any 1914, l'abandonà per malaltia després de la proclamació de la República, i en un intent de tornar-se a reincorporar, l'Ajuntament li interposà un recurs contenciós administratiu acusant-lo d'irregularitats. Aleshores, Josep Oviedo fou nomenat secretari.

L'anticlericalisme, molt arrelat des del segle XIX, també fou un factor divisor. Després de la proclamació de la Segona República, aquest sentiment s'enfortí considerablement a causa de la posició monàrquica de l'església. En aquest sentit, el 21 de juny de 1933 l'Ajuntament exigí un permís previ en tota cerimònia d'enterrament en la qual la comitiva funerària hagués de transitar per la via pública. Hi hagué un intent de secularitzar el cementiri i una important restricció en els tocs de campana de l'església.

A tot aquest enrenou sociopolític s'hi afegiren les tibantors entre el govern central (dretes) i el de la Generalitat (esquerres). La important crisi produïda provocà que, el 6 d'octubre de 1934, Companys proclamés l'Estat català dins la República federal espanyola. Aquest moviment insurreccional desencadenà la proclamació de l'estat de guerra. A Sant Pere, la Guàrdia Civil i els carrabiners hagueren de deixar el poble i concentrar-se a Roses. Així doncs, l'alcalde Costabella assumí les funcions dels esmentats cossos. Mitjançant un ban es dirigí al poble i recomanà: *a tothom ordre i respecte a les persones i coses*. Però el fracàs de la insurrecció a Catalunya provocà l'estat d'excepció i la suspensió del règim autòmic. En aquest sentit, el 30 d'octubre José Vicedo, caporal de la Guàrdia Civil de Girona i comandant de Sant Pere, convocà el ple i destituí l'Ajuntament. Aleshores nomenà alcalde Martí Font Tassis. El secretari Oviedo renuncià al càrrec el mes de maig de 1935, i es reincorporà novament Serra.

Després de la victòria del Front Popular (esquerres) a les eleccions legislatives del febrer del 1936, l'Ajuntament destituït arran dels fets d'octubre del 34 es tornà a reincorporar, amb Joan Costabella al seu capdavant. El 21 de febrer Serrà abandonà la secretaria i Miquel Pla entrà en el seu lloc.

ASSOCIACIONS AGRÀRIES

22

60

El gener de 1906 el govern promulgà una llei que regulava el cooperativisme agrari. Pocs anys després, el 9 de novembre de 1909, ja es constituïa a Sant Pere Pescador el primer sindicat d'aquestes característiques, que fou anomenat Sindicat Agrícola dels Terrenys de l'Estany. Els promotors foren un grup de propietaris de les finques dels paratges coneguts com l'Estany, els Estanys Nous i els Fangassos.

El sindicat fou creat per vetllar pels interessos dels propietaris i arrendataris, per millorar la zona, netejar els recs que hi discorrien, arranjar els camins i conservar els terraplens. El 1917 hi construïren nous

Aspecte del carrer Major en els anys vint, amb l'arc de passatge de can Miró. Can Capí posteriorment es convertí en la sala de ball de la societat El Porvenir.

mateix any i sota els auspicis de la CNT es constituí el Sindicat camperol i d'oficis varis. La junta directiva era encapçalada per Conrad Quintana Llop i el secretari era Jaume Pagès Compte.

terraplens i es començaren els treballs de dessecació d'una part de les terres, així com també l'arranjament dels camins. L'any 1929 el president era Miquel Saló.

També s'han conservat dades sobre l'existència, l'any 1929, del Sindicat Centre Agrícola i Social. Un dels seus presidents fou Miquel Estany. Aquesta entitat es dissolgué i alguns dels seus associats s'incorporarien, posteriorment, al sindicat El Porvenir.

La proclamació de la República, l'abril de 1931, comportà l'incentiu de la reforma agrària i el ressorgiment de la CNT com a força sindical hegemònica. Així doncs, el 2 de juny del

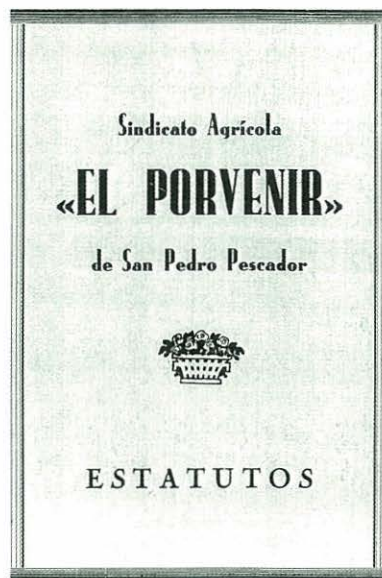
Un any més tard es constituí un altre sindicat anomenat El Porvenir, però amb una ideologia política totalment contraposada a l'anterior. Fou creat el 20 d'agost de 1932. Els seus socis fundadors foren trenta-dos propietaris veïns i forasters i algun arrendatari, al capdavant dels quals hi havia Rossend Janer. La seva seu social s'ubicà, provisionalment, al carrer Bon Aire, 2, però el mes d'octubre d'aquell any sol·licitaren permís a l'Ajuntament per edificar un nou local. El projecte contemplava també la construcció, en el mateix edifici, d'una sala d'espectacles. La nova seu estava situada a la cantonada del carrer Major amb el carrer Príncep. Avui dia es coneix

popularment com la sala nova i fou inaugurada per la festa de Sant Sebastià de 1933. Arran dels fets d'octubre de 1934, el sindicat camperol i d'oficis varis fou clausurat. La junta s'adherí a la protesta del govern de la Generalitat i va declarar la vaga general pacífica. Aquest fet fou el detonant perquè, el 25 d'octubre del mateix any, el comandant militar de la plaça de Figueres fes tancar el local, que es trobava situat a la plaça Major. I no fou fins al febrer de 1936 que el mateix militar els donà permís per tornar-lo a obrir, després de múltiples sol·licituds de Quintana. En plena guerra civil, aquesta entitat prengué el nom de Sindicat Agrícola Empori. El setembre de 1937 es traslladaren les oficines i el

magatzem als baixos de les antigues escoles municipals, al carrer Portalet, actual Ajuntament. Les picabaralles entre ambdues entitats en els anys anteriors a l'esclat de la guerra civil eren constants.

Al final del conflicte bèl·lic, el règim franquista implantà per Decret de 17 de juliol de 1944 les *Hermandades Sindicales de Labradores y Ganaderos*. Ja el 14 de novembre del mateix any es constituïa a Sant Pere aquesta nova entitat, i en va sortir president Màrius Pumarola Julià, i secretari, Orenci Santafé Correas, amb el corresponent traspàs de funcions dels antics sindicats a la nova organització.

Durant el període de la transició, aquesta entitat fou dissolta.

*Reglament aprovat
pel governador civil
el 1932.*

Aleshores es crearen les cambres agràries locals, que foren les seves hereves dins l'estructura democràtica. Finalment, el 1993 es dissolgueren i es traspassaren les seves competències a la Generalitat de Catalunya.

*La família Condom davant
d'un extens camp d'arròs
en el Matà, el 1951.*

SOCIETATS RECREATIVES I MUTUALS

23

62

Les societats mutuals anaven encaminades a ajudar els seus associats quan aquests necessitaven assistència mèdica, havien d'ésser hospitalitzats o simplement havien d'adquirir medicaments. Des de l'any 1887, en què entrà en vigor el dret d'associació a l'Estat espanyol, es fundaren moltes entitats d'aquest tipus, sempre, però, sota advocació religiosa. A partir d'aquell moment, el govern civil va elaborar una estadística per tenir sota control les poques societats que ja havien estat fundades. En aquest sentit, a Sant Pere ja havien estat constituïdes dues entitats mutuals. La més antiga, *La Protectora*, fou creada el 1880 sota l'advocació de la Verge del Pilar. L'agost de 1905, mentre

n'era president Pere Rocas i secretari Francesc Vila, en reglamentaren el funcionament i n'editaren uns fullets.

La segona entitat, anomenada *La Universal*, fou fundada el 1894 sota l'advocació de Sant Pere Màrtir. Tot i això, el seu reglament no fou aprovat i editat fins l'any 1906. La seu social estava ubicada a la plaça Major, 16. *La Universal* es dedicava bàsicament a proporcionar mitjà d'assistència als socis malalts i impossibilitats a través del servei de dos metges, a canvi d'una quota anual per soci de 12 pessetes. La festa que se celebrava amb motiu de la diada del patró, el 29 d'abril, era molt concorreguda i generalment es pagava amb els fons de la mateixa societat.

Santperencs a la taverna de Can Virets. A la plaça s'agrupaven la major part dels cafès i tavernes.

Tenim constància, sense més dades, que l'any 1914 es constituí una altra entitat de similars característiques a les anteriors, anomenada *La Defensora*.

Podem assegurar que les dues primeres entitats funcionaren paral·lelament fins l'1 de maig de 1933. En aquest any, ambdues mútues es fusionaren per convertir-se en *La Sanperense*, al capdavant de la qual es nomenà Josep Girbent; com a secretari Vicens Vilà i com a dipositari, Joan Roig Dalmau. El metàl·lic rebut de *La Universal* pujava a 2.743

pessetes i el de La Protectora 3.483 pessetes. Aquesta nova societat funcionà fins a principi dels anys cinquanta. Aleshores comptava amb 110 associats.

Paral·lelament a les entitats mutuals, es constituïren societats recreatives i culturals. La primera referència que tenim sobre aquest tipus d'associació data del 13 de gener de 1909. En aquesta data, sortí a la llum un fullet imprès amb el reglament d'una nova entitat recreativa, constituïda feia poc temps i que s'anomenava *La Marinera Sanperense*. El seu domicili social es trobava ubicat a la plaça Major, 14. Es dedicaven bàsicament a organitzar funcions de ball, però també participaven en la vida cultural del municipi. Per exemple, amb motiu de la festa de Sant Sebastià de l'any 1909, organitzaren un repartiment de premis entre els

alumnes de l'escola després d'haver realitzat els exàmens generals. Al llarg de tot el primer terç del segle XX foren també els responsables, conjuntament amb l'Ajuntament, de contractar les orquestres encarregades d'amenitzar les festes majors. La condició que imposà el consistori, a canvi de les subvencions que els proporcionava, era permetre l'entrada al ball a tots els pobres, encara que no fossin socis de l'entitat. A partir de la dècada dels trenta el local social, que a la vegada era cafè, es coneixia popularment com a *can Mengol*. Aleshores també s'hi realitzaven funcions de cinema i ball.

D'altra banda, i com a contrapartida, es constituí, en el si del sindicat agrícola *El Porvenir*, la secció recreativa *Germanor Empordanesa*. Malgrat tot, aquesta entitat no

tingué la concurrència de què gaudia la *Sanperense*. El gener de 1936, el seu president era Pere Armengol Heras.

Al llarg de la Segona República les dues societats rivalitzaven en pràcticament tot. Per la festa, ambdues contractaven les seves respectives orquestres, que tocaven alternativament a la plaça Major.

Després de la guerra civil, la *Marinera Sanperense* continuà funcionant i instal·là el local social a la sala nova pagant assiduament un lloguer als seus propietaris. Al llarg dels anys quaranta el seu president era Francesc Masó Alsina. El 1967 comptava amb 171 associats i es dedicava a organitzar balls i festes al seus socis i familiars. La junta directiva era renovada anualment. Aquesta associació es perllongà fins al 1976, i l'últim president fou Salvador Comas.

Una ballada de sardanes a la plaça Major per la festa de Sant Pere de l'any 1943.

La proclamació de l'estat de guerra el 19 de juliol de 1936, provocada pel fracàs de l'aixecament militar en contra del govern de la República, comportà, entre altres coses i davant el buit de poder ocasionat per l'esmentada revolta, la creació dels comitès de milícies antifeixistes. Aquest organisme revolucionari, encaminat a coordinar els cossos armats de milicians i de les patrulles de control, actuà en substitució de l'Ajuntament, i va assumir les funcions policial, militar i de govern. En la seva formació participaren tots els sectors polítics i sindicals afectes a la República. A Sant Pere el comitè local estigué bàsicament integrat per militants de la CNT-FAI. Al llarg de tres mesos, i fins a la seva dissolució, es dugué a terme una dura repressió contra individus que suposadament eren simpatitzants de l'aixecament feixista, i l'onada d'anticlericalisme, latent des de la II República, s'agreuà considerablement, fet que provocà la destrucció tant de l'interior de l'església parroquial com de la capella de Sant Sebastià.

A principi del mes d'octubre del 1936, el govern de la Generalitat dissolgué els comitès locals i comarcals. Aleshores, i en un intent de reorganitzar el poder polític local, el 9 d'octubre de 1936 decretà la constitució d'ajuntaments, segons la mateixa ponderació política que tenia el Consell Executiu de la Generalitat. Així doncs, el Consell Municipal de Sant Pere quedà constituït el 13 d'octubre de 1936 en presència del secretari, Miquel Pla Coll, i del jutge popular, Joan Compte Gardell, i fou encapçalat per Narcís Martí Roig en representació del Sindicat de la Confederació Nacional del Treball i de la FAI local (CNT-FAI). La presa de possessió dels nous regidors tingué lloc a la sala de reunions de la casa del comitè antifeixista, ubicada al carrer Major cantonada amb la Plaça, i que havia estat requisada a Narcís Vidal Sastreger.

El 7 de novembre de 1936 els consellers representants de la CNT i de la UGT suggeriren al ple municipal, seguint la laïcització general de la societat, que entre altres coses afectava els noms dels municipis amb connotacions religioses, canviar el nom del poble mitjançant un referèndum. Per a l'ocasió, es constituí una comissió destinada a elaborar un informe amb tot un seguit de possibles denominacions. El 15 de novembre es va dur a terme la votació, amb la participació de tots els treballadors sindicalitzats d'entre 18 i 40 anys. La mesa estigué presidida per Isidre Godo, Joan Boher i el mestre Josep Simon. La sessió plenària del 21 del mateix mes va adoptar el nom d'Empori. El disseny del nou escut, que representava un vaixell grec, fou seleccionat entre els dibuixos elaborats pels alumnes de l'escola pública. La guanyadora fou Carme Llorens.

Una de les propostes més revolucionàries iniciades des del Consell d'Empori fou l'elaboració d'una carta municipal, que fou aprovada pel Ple el 1 de desembre del 1936. Aquest pla de municipalització, que tenia un total de 43 articles i 5 disposicions, estava basat en el principi de l'anarcosindicalisme i intentava cercar l'autogestió de la comunitat en el procés de producció, eliminant la propietat privada i l'explotació de la força de treball, entre moltes altres coses. Segons l'historiador Marciano Cárdbaba, els seus redactors volien construir una nova societat –natural, espontània i lliure–, la comuna asseguraria l'aliment, l'assistència i l'educació a tots els seus membres. Tot i que el projecte fou tramès al Departament de Seguretat Interior de la Generalitat, mai no es materialitzà.

Els conflictes sorgits en el govern de la Generalitat el maig de 1937, arran de l'enfrontament dels militants anarquistes i del POUM contra les forces d'orde públic de la Generalitat recolzades pel PSUC, provocaren l'eliminació del POUM i de la FAI del govern i l'augment de poder del PSUC i d'ERC. La nova situació política tingué les seves conseqüències locals sobretot en els càrrecs del

consell municipal i en els del sindicat agrícola, ambdues institucions regides fins aleshores per la CNT-FAI. Pel que fa a l'últim organisme, el 9 de juny d'aquell any, fou legalitzat l'antic sindicat de camperols i oficis varis, que va prendre el nom de Sindicat Agrícola Empori. La nova junta directiva fou constituïda un mes més tard i estigué formada per vuit membres –quatre de col·lectivistes i quatre d'individualistes-. La presidència va recaure en el col·lectivista Joan Costabella i la secretaria en l'individualista Miquel Badosa. El juliol es constituí la junta directiva definitiva en la qual sortí elegit president l'individualista Joan Casamort Armengol (ERC), càrrec que ocupà fins al final de la guerra. Per altra banda, la constitució del nou ajuntament va trigar més, sobretot per la dificultat d'arribar a un consens entre ERC i el PSUC, segons es constata en el treball de Càrdaba. Tot i això, l'ajuntament finalment es constituí el 6 de juliol, sota la presidència de Ramon Roig Soler (ERC) i malgrat la negativa de la CNT a participar-hi. Aquest organisme polític s'incorporà finalment al govern municipal el 28 d'agost. Així mateix, Miquel Pla deixà el càrrec de secretari per traslladar-se al Vendrell. El novembre d'aquell mateix any, es donà possessió del càrrec de regidors a dos representants del Front Popular, per manca a la localitat de les organitzacions d'Acció Catalana Republicana i Unió de Rabassaires, que eren les que legalment, i segons el govern de la Generalitat, havien de formar part del govern local.

El mes de maig de 1938, i amb motiu de la mobilització de les lleves de 1922 al 1926, es van produir tot un seguit de vacants a les conselleries municipals. Les substitucions foren: Jaume Vila Serrat (ERC) i Joan Casamort Armengol (ERC) van cobrir el lloc de l'alcalde Ramon Roig Soler i Ernest Vila Masó; Prim Julià Janer (PSUC) va substituir Llorenç Puig Darder; Melcior Bosch Gardés (Front Popular) i Francesc Barrera Roquera (Front Popular) van substituir Josep Llombart i Josep Font Roig. Del despatx de l'alcaldia, se'n va fer càrrec, fins al final del conflicte bèl·lic, el segon alcalde, Ramon Corominas Isern.

Resultat del referèndum sobre el canvi de denominació del municipi (15 de novembre de 1936)

Empori	32 vots
Vila Fluvià	9 vots
Pla de Fluvià	22 vots
Marina	15 vots
Pla dels Pescadors	1 vot
La Granja	3 vots
Vila Milicina	3 vots
Pla d'Empordà	8 vots
El Golf	1 vot
Vila Empordà	1 vot
Worochiloff	1 vot
Perpinyà	1 vot

Arxiu municipal de Sant Pere Pescador. Llibre del Ple municipal. 21 de novembre de 1936.

Composició de l'Ajuntament constituït el 13 d'octubre de 1936

Alcalde:	Narcís Martí Roig (CNT-FAI)
Conseller:	Salvador Girbent Terrats (CNT-FAI)
Conseller:	Jaume Aulet Salleras (Joventuts Faistes de la CNT)
Conseller:	Vicenç Vilà Jofra (Joventuts Faistes de la CNT)
Conseller:	Jaume Vila Serrat (Esquerra Republicana de Catalunya, ERC)
Conseller:	Rosend Llorens Gatus (ERC)
Conseller:	Joan Boher Casademont (CNT-FAI)
Conseller:	Fermí Fullà Soler (ERC)
Conseller:	Josep Costal Payet (Partit Obrer i d'Unificació Marxista POUM)
Conseller:	Salvador Carreras Darder (UGT i partit marxista de Sant Pere)
Conseller:	Isidre Godo Castañer (UGT i partit marxista de Sant Pere)

LA COL·LECTIVITAT

24

El carrer Major els anys vint. La casa de la dreta, propietat de Miquel Serrat, fou requisada durant la guerra civil per convertir-la en hotel-menjador.

confiscà bestiar, maquinària, cotxes i propietats urbanes.

Es té constància del ple funcionament de la col·lectivitat, anomenada Empresa de Concentració d'Indústries Agrícoles Col·lectivitzades (ECIAC), a partir del 26 de setembre de 1936. Aleshores explotava 2.423 vessanes de terra i una indústria de transformació agrària: la fàbrica de la farina, incautada a Joan Bofill Armengol i traspasada al Sindicat Agrícola el 17 de juliol de 1937.

Pel que fa als serveis de proveïments, es constituí una cooperativa de consum, gestionada i controlada pel mateix Consell Municipal. Tot i la negativa de molts botiguers del municipi a incorporar-s'hi, fou creada el 5 de desembre de 1936, a petició dels treballadors col·lectivitzats, i estigué integrada pels petits comerciants que havien optat per aquell sistema. La botiga fou instal·lada a la seu de l'exsindicat agrícola *El Porvenir*. Allà s'hi venien tota mena de productes de consum i únicament hi podien comprar els membres de la col·lectivitat. L'entitat realitzà esporàdicament intercanvis de productes

66

Les col·lectivitats agràries i industrials foren gestades pels comitès en els primers mesos de l'inici de la guerra civil, en un intent de revolució social. Seguint aquesta línia, la col·lectivitat de Sant Pere fou creada el 26 de juliol de 1936, en el marc d'una assemblea general organitzada per la CNT. Entre altres coses, s'acordà la requisita de terres als propietaris que havien fugit i als que cultivaven en excés, i van deixar a aquests últims de 30 a 40 vessanes per a la seva subsistència. I finalment s'aprovà fer un repartiment equitatiu entre col·lectivistes i individualistes. Aquests darrers adoptaren una actitud d'oposició en defensa dels interessos dels petits propietaris.

L'objectiu d'aquest sistema aniria encaminat a gestionar i distribuir les noves terres. Es van col·lectivitzar nou masos situats al marge dret del Fluvià, prop de la línia costanera, alguns dels quals eren patrimoni de grans propietaris, moltes vegades absentistes. Aquest masos foren: mas de la Devesa, cal Cristià, can Sopa, can Mas, Cortal Gran, Cortal Nou, can Fages, Cortal de la Vila i el Xalet d'en Caramany. D'altra banda, els individualistes es quedaren amb la terra de la part alta del poble. Segons l'historiador Marciano Cárdua, cada mas era independent a l'hora d'organitzar la feina; a cadascun d'ells hi havia un responsable encarregat de la producció. A banda de les propietats rurals, també es

agrícoles per manufactures amb la ciutat de Barcelona.

El magatzem de l'ECIAC fou ubicat en una dependència de Can Sans i a l'església. L'empresa també comptava amb un seguit de serveis: una barberia i una perruqueria, una sala de reunions, una biblioteca, un bar, un despatx i un local social que foren instal·lats a la planta pis de Can Vidal. A la planta baixa d'aquest mateix edifici s'ubicà la bodega i la peixateria. L'empresa també disposava d'un menjador-hotel, situat al carrer Major, en una casa comissada a Miquel Serrat; les obres d'adaptació del local foren realitzades pels obrers de l'empresa el febrer de 1937.

Per tal de fomentar, protegir el servei i millorar el funcionament de la Cooperativa, el desembre de 1936 el Consell Municipal va portar a terme la primera emissió de paper moneda intercanviable. Els vals es feien

Bitllet de 50 cèntims posat en circulació pel Consell Municipal d'Empori.

servir per a l'adquisició de productes a la col·lectivitat, a millor preu que a la resta de botigues. L'historiador José Miguel Santacreu afirma que aquesta primera emissió fou un cas aïllat i excepcional. Empori fou un dels pocs municipi que en van emetre abans de la data estipulada pel govern. De les actes del ple municipal es desprèn el fet que aquesta primera emissió tindria validesa mentre l'Ajuntament exercís el control sobre la cooperativa. A partir del 6 de març de 1937 la direcció, l'administració i el control d'aquesta quedà a càrrec de l'ECIAC; per tant, la seva caixa hagué de lliurar a la de l'Ajuntament 18.000 ptes. en concepte dels vals que s'havien posat en circulació en la primera emissió del desembre. Per suplir el servei que oferien aquests antics vals, el Consell Municipal en posà en circulació uns de nous, per un valor de 14.000 ptes. Aquesta segona emissió, que fou generalitzada arreu i amb l'autorització del govern de la Generalitat, fou motivada bàsicament per la carència de moneda fragmentària. Amb la guerra, aquesta havia anat desapareixent, tant la de coure, que s'havia destinat a material bèl·lic, com la d'argent, que s'havia retirat de la circulació. Aquesta moneda estigué en circulació fins al febrer de 1938, en què el govern central

la prohibí. Malgrat els conflictes sorgits arran dels fets de maig de 1937, la col·lectivitat d'Empori, presidida per Josep Girbent, continuà amb la seva activitat fins al final de la guerra.

Miquel Pla exercí de secretari de l'Ajuntament de Sant Pere Pescador durant els primers anys de la Guerra Civil. *“Miquel Pla Coll va tenir molt a veure amb aquest bon funcionament de la col·lectivitat. Membre fundador d'ASA (Acció Social Agrària) (...) Detingut a conseqüència de la Revolució d'Octubre, va perdre la seva feina de secretari interí de Fortià, durant la revolució es va fer càrrec de la secretaria de l'Ajuntament de Sant Pere Pescador i segurament fou el redactor del projecte de carta municipal. Conferenciant durant la República i col·laborador esporàdic a “la Soli”, creia en els pagesos i sabem que va elaborar una memòria de la col·lectivitat d'Empori, encara que no hem pogut trobar-la; va representar els pagesos de l'Alt Empordà al Ple de Camperols de Catalunya de la CNT el setembre de 1936, i els d'Empori en el Ple Regional de Sindicats de la CNT el maig de 1937. Després dels Fets de Maig marxà al Vendrell.”*

CÁRDABA, Marciano; “Cap a la plena Contemporaneïtat” a *Història de l'Alt Empordà*, pàg. 627.

LES VÍCTIMES DE LA GUERRA

25

68

Des de l'inici del període revolucionari es desfermà arreu una violència desenfrenada. Les masses populars i sobretot els "incontrolats", aprofitant el buit de poder, es feren amb les armes. L'historiador Josep M. Solé i Sabaté assegura que, en molts casos, s'utilitzà la revolució per a la venjança personal i el simple pillatge.

A la reraguarda, els religiosos foren els primers que en patiren les conseqüències. A Sant Pere, mossèn Francesc Cargol seria abatut a trets i posteriorment cremat la nit del 12 d'agost de 1936, en un descampat proper a la carretera que va de Castelló a Sant Pere; l'exjutge municipal, Rossend Janer, fou executat un

dijous de mercat prop de Figueres i dos santperencs més moriren en similars condicions.

Pel que fa al front de guerra i a les zones ocupades per les tropes franquistes la realitat era una altra. A mesura que l'exèrcit avançava, contingents humans fugien d'aquelles zones ocupades cap als territoris on encara imperava el govern de la República. La instal·lació dels nouvinguts comportà als municipis acollidors tot un seguit de dificultats com ara la seva manutenció i el seu allotjament i també l'escolarització dels més petits. La primera onada de refugiats arribà a Sant Pere Pescador el 23 d'octubre de 1937: eren vint-i-vuit individus, divuit dels quals

Grup de combatents de l'exèrcit republicà al niu de metralladores del rec del Molí l'any 1938.

foren instal·lats a can Joan Bofill i la resta a la Rectoria. Aquests dos edificis, juntament amb la casa pairal de la família Caramany, es destinaren inicialment als nouvinguts, malgrat que aquesta última era parcialment ocupada per a altres afers.

Però l'allau de nouvinguts continuà imparable. El desembre de 1937 n'arribaren seixanta-vuit, pràcticament tots procedents d'Euskadi, després que aquesta zona fos ocupada per l'exèrcit de Franco. El març de 1938 hi hagué un nou contingent de cinquanta-tres individus procedents de l'Aragó

i de Màlaga. Aleshores tots els locals que inicialment havien estat destinats per a aquesta causa ja estaven saturats, i mancaven mitjans per obtenir les subsistències alimentàries i la roba necessaris. El Consell Municipal aprovà la creació d'un impost pel qual tots els caps de família que no allotgessin cap refugiat havien de pagar mensualment, i segons les seves possibilitats econòmiques, per al manteniment de la colònia. Tot i això, representants de l'ECIAC, d'ERC, de la CNT, de la UGT, del PSUC, del sindicat agrícola i delegats del Comissari d'Ordre Públic de la Generalitat convocaren una reunió per a resoldre la problemàtica de la colònia. Els acords que sorgiren de la convocatòria foren el condicionament del segon pis de Can Vidal, la utilització íntegra de les habitacions de Can Caramany i, si en últim terme aquestes mesures no eren suficients, s'hauria d'utilitzar els locals de les

Patrulles de control formades per milicians armats amb mosquetons aixecant barricades a la platja de Sant Pere durant la guerra civil.

entitats polítiques i algunes cases particulars, així com obligar a les famílies que no tinguessin fills a acollir un menor.

Tot i que la Generalitat havia estipulat un nombre concret de refugiats per a cada municipi, a Sant Pere, l'abril de 1938 se sobrepassà amb escreix, ja que se'n comptabilitzaren cent vint-i-un, a més de quinze famílies de Roses, nou carrabiners i vuit individus de la Brigada d'Obres Públiques.

El final de la guerra va representar l'exili per a molts santperencs compromesos amb la legalitat republicana i contraris al nou règim feixista. La seva situació en creuar la frontera fou molt difícil. Al sud de França s'establiren, provisionalment, nombrosos camps de concentració en condicions realment precàries. Algunes tornaren, d'altres s'establirien definitivament al país veí i d'altres serien deportats als camps d'extermini nazis.

69

Morts durant la repressió republicana

NOM I COGNOMS	MILIT.	EDAT	ORIGEN	PROFESSIÓ	ESTAT	DATA I LLOC
Francesc Cargol Marés		51	Roses	capellà	S	12/08/36 ctra. Castelló d'Empúries
Rosend Janer Bordas	CEDA	39	St. Pere P.	jutge mun.	C	13/08/36 Navata
Dolors Batlle Baguer		48	Cervià de Ter	—	C	11/11/36 Casa seva. Sant Pere P
Joan Bosch Iglesias		83	Vilademuls	propietari	V	desembre/36 Caldes de Malavella

SOLÉ SABATÉ, J.M.; VILARROYA, J: *La Repressió a la rera guarda de Catalunya (1936-1939)*. Barcelona, 1990 p. 201.

LA POSTGUERRA

26

Carrer del Carme. 1940.

70

L'entrada de les tropes franquistes a Sant Pere Pescador s'efectuà un dijous 9 de febrer, un dia després de l'ocupació de Figueres i un abans de la presa de Portbou, i fou protagonitzada per la 4^a. Divisió de Navarra. Juntament amb ells també entraren les forces de la Divisió Litorio (italianes). Els soldats van haver de travessar el riu amb barques, ja que tres o quatre dies abans els republicans havien volat el pont, per tal de trencar el pas a l'exèrcit feixista. En aquell moment, una bandera blanca onejava al capdamunt del campanar de l'església parroquial. La repressió franquista fou dura. Entre el 1939 i el 1943 i d'acord amb la *Ley de*

responsabilidades políticas, foren processats per aquest tribunal vint-i-un santperencs, nou dels quals passaren a disposició d'un consell de guerra per un delictes d'*adhesión a la rebelión militar*. Foren condemnats a presidi i algun d'ells executat. Les penes anaven de sis a trenta anys. Bàsicament, inculparen tots els individus que havien desenvolupat un paper social o polític durant el govern de la República o que havien estat acusats d'agressions.

El Ministeri de Governació procedí també a la depuració dels empleats municipals i estatals amb antecedents polítics contraris al moviment facciós. Així doncs, el secretari

Joaquim Oviedo fou cessat i Francesc Serra Hospital, reposat del seu càrrec. L'auxiliar de Secretaria, Josep Salleras Ginjaume i l'agutzil, Joaquim Costal Ametller, també hagueren de cessar i es nomenà *l'excombatiente* Orencio Santafé.

La primera mesura presa pel nou règim en relació al govern local fou la constitució d'un Ajuntament que, de manera provisional, s'anomenà Comissió Gestora. Fou constituïda el 10 de febrer pel comandament militar instal·lat a Sant Pere, i encapçalada per Martí Font Tassis. En un parlament dirigit al poble, el cap militar va fer saber la intenció "*de abolir por*

completo toda política y partidismos." Així doncs, la *Falange Española Tradicionalista* i de les JONS es convertí en l'única organització política autoritzada. A Sant Pere, la delegació local estigué encapçalada, inicialment, pel metge Narcís de Ciurana Codina i comptava, l'any 1940, amb cinquanta-dos afiliats a la secció masculina i trenta a la femenina.

Una de les primeres mesures aplicades pel primer ajuntament de la postguerra fou el canvi de noms dels carrers: la plaça de la República es passà a dir plaza de España, la plaça de F. Galán i García Hernández s'anomenà plaza de José Antonio, el carrer Francesc Macià, carrer de Calvo Sotelo i el carrer Major prengué el nom de Dr. Josep Vidal. Es castellanitzaren tots els altres. El consistori també va subvencionar la reparació del temple parroquial.

Unes discrepàncies en el govern local motivaren que el desembre

d'aquell any l'alcalde abandonés la sala de sessions. Un mes després el governador civil nomenà Joaquim Asso delegat governatiu de Sant Pere, el qual fou el responsable, el 13 de febrer de 1940, de constituir una nova gestora municipal, aquesta vegada encapçalada per Ramon Roig Gardell. L'Ajuntament fou renovat íntegrament. Malgrat la penúria d'aquells anys, es dugué a terme un important projecte de reforma interior de la vila, que afectà primerament la plaça Major. L'obertura d'un nou carrer, que anomenaren 18 de Julio (avui c/ Pau Casals), que permetia l'accés a l'interior de la vila des de la carretera de Sant Miquel de Fluvià a Castelló d'Empúries, afectà un habitatge, propietat de Francesc Riera. Com a compensació, l'ajuntament cedí a Riera l'immoble on s'ubicava la casa consistorial. Aquesta es traslladà al carrer Verge Portalet. Una altra obra d'urbanisme important, i que es dugué a terme l'any 1944, fou l'obertura d'un nou vial d'accés directe al

El farmacèutic, Joan Sabater, Francesc Serra Geli i Miquel Estany, entre altres, realitzen una visita a les obres de construcció del pont.

pont, que s'anomenà carrer del Carne.

L'any 1948 es convocaren les primeres eleccions municipals pel sistema de terços; aquestes eleccions tenien poc a veure amb el sistema democràtic. L'Ajuntament fou novament encapçalat per Ramon Roig, que hi restà fins al maig de 1950, quan fou substituït, segons un ordre del governador civil, per Joan Bosch Batlle.

Afusellats durant la repressió franquista

Nom i cognoms	militància	càrrec	edat	origen	professió	data i lloc afusellament
Joan Costabella Torres	ERC	alcalde	56	St. Pere	pagès	3/05/39 Girona
Esteve Compta Frigola	CNT-FAI		27	St. Pere	fuster	22/10/39 Girona
Josep Esteve Mendoza	CNT-Patrolles control		25	St. Pere	pagès	28/06/40 Girona
Benet Costa Martí	CNT-FAI		36	St. Pere	pescador	29/07/42 Girona
Miquel Pla Coll	ASA		31	Fortià	secretari	12/08/39 Girona

SOLÉ SABATÉ, Josep M. *La repressió franquista a Catalunya (1938-1953)*. Barcelona. 1985.

FRANQUISME I TRANSICIÓ

27

*El carrer del Carme. 1958.
A la dreta, les cases de protecció
oficial "Grupo San Pedro"
inaugurades el 1957.*

72

A partir dels anys cinquanta el règim quedà totalment consolidat. La postguerra havia quedat enrere; l'aïllament que havia patit el país a causa del tancament de les fronteres amb la resta d'Europa i el control estricte exercit pel govern sobre la producció i els excedents agrícoles havia anat desapareixent; el racionament deixà d'existir. A partir d'aquell moment, s'inicià una tímida dinàmica de creixement econòmic, recolzada en la favorable conjuntura internacional.

Seguint aquesta tònica general, en el municipi s'iniciaren importants obres d'infraestructura i d'equipaments, com ara la construcció del camp municipal

d'esports, situat al costat de les escoles i pagat pel club local de futbol. L'any 1951 s'acabà la construcció de les voreres del carrer del Mar i obres de clavegueram en diferents carrers del municipi. Des del punt de vista administratiu, Francesc Serra es jubilà. Aleshores fou nomenat un nou secretari en la persona de Joan Sala Noguer.

Joan Bosch encara es mantingué a l'alcaldia fins al 26 de febrer de 1960, quan, mitjançant una ordre del govern civil, es nomenà Agustí Figueres Sala. Tot i això, la resta de consellers municipals continuaren ocupant els seus càrrecs fins al febrer de 1961. Al llarg de la dècada dels seixanta cal destacar, i en diferents fases, el projecte d'enllumenat públic, el

projecte de condicionament del camí dels masos i camí de les Botigues, la pavimentació dels carrers més cèntrics i també la xarxa de clavegueram.

L'agost de 1972 el governador civil destituí l'alcalde Figueras i nomenà Joan Rocas Girbent, que s'hi mantingué fins a les primeres eleccions municipals de la democràcia, l'any 1979.

A partir de la mort del general Franco, el novembre de 1975, s'inicià un procés de reformes democràtiques. La primera i més important fou la convocatòria d'eleccions generals l'any 1977.

Aquest període de temps ha estat conegut com la transició. Durant els quatre anys es produïren en el municipi esdeveniments paradoxals que corroboren el fet que la societat i la política passaven per un període transitori i provisional cap a la plena democràcia. Un d'aquests episodis és prou significatiu: el 28 de gener de 1976 el plenari municipal acordà escriure la retolació dels vials en català i a més afegir-hi l'escut del municipi; però inversement el mateix dia també aprovaren celebrar, com cada any, la festa de commemoració de la *Liberación*, que s'havia anat fent des del final de la guerra. Un altre fet de similars característiques és hissar, al costat de la bandera nacional i del *movimiento*, una senyera catalana en el balcó de la Casa de la Vila, els dies de festa.

Altres aspectes curiosos feien referència al procés que se seguí per a dur a terme un seguit d'obres de millora pel poble. Tot començà quan el plenari aprovà la construcció d'un nou ajuntament, i l'enderroc de l'existent. Aleshores, quaranta-vuit ciutadans presentaven una impugnació. És així com el consistori decidí realitzar una enquesta-referèndum entre els majors d'edat, per tal de determinar si el poble estava d'acord a dur a terme les obres detallades a l'enquesta. D'un cens de 682 votants, 260 van votar no a la construcció del nou ajuntament i 108 sí; en relació a la construcció del nou consultori mèdic municipal hi hagué 306 vots afirmatius i 78 negatius; per últim, i en relació a la il·luminació del pont, l'escrutini donà 261 vots afirmatius i 115 negatius.

El carrer Major totalment colgat per la neu als anys seixanta.

Malgrat tot, en aquesta curta etapa quedà concloua la xarxa de clavegueram i pavimentació, també l'enllumenat del poble i de la perifèria i l'ampliació del camp de futbol.

73

Joan Rocas jura el càrrec d'alcalde el 4 d'agost de 1972, en presència de l'alcalde sortint Agustí Fiqueras i del secretari Joan Sala.

Últim ajuntament de l'etapa franquista

Alcalde:

Joan Rocas Girbent

Regidors:

Francesc Dardé
 Francesc Vilà Pagés
 Cosme Font Morera
 Lluís Pages Estany
 Josep Julià Torrent
 Miquel Arny Palol

LA DEMOCRÀCIA

28

74

A les primeres eleccions municipals de la democràcia, celebrades el 3 d'abril de 1979, s'hi presentaren dues candidatures, el PSC-PSOE i una d'independents, en un intent fallit de formalitzar una llista al marge dels partits. La participació en aquestes primeres eleccions fou elevada, del 77,1 %, sobretot si es té en compte que a la resta de municipis catalans el percentatge d'abstenció fou del 40 %.

La investidura del nou alcalde, el socialista Ernest Vidal Vilà, que fou escollit per unanimitat, es produí el 19 d'abril. Un dels primers acords presos pel nou govern local fou el canvi de nomenclatura dels principals carrers: el *18 de julio* passà a

anomenar-se Pau Casals; el carrer Calvo Sotelo, carrer del Mar; la plaça Jose Antonio, de Catalunya, i l'avinguda Carrero Blanco, 11 de Setembre. També el grup d'habitatges *San Pedro Pescador*, construïdes pel Patronat Provincial, passaren a dir-se "Quatre Vents".

El 8 de maig del 1983 es portaren a terme unes segones convocatòries municipals. S'hi presentaren també dues candidatures: PSC-PSOE, encapçalat pel mateix Ernest Vidal, i CDC, per Andreu Ylla Garrigoles. La victòria dels socialistes retornà Vidal a l'alcaldia. Tot i això, el nombre de components de l'Ajuntament respecte a l'anterior legislatura augmentà en dos. A partir

Visita oficial del President de la Generalitat, el 1997. L'alcalde, Florenci Bosch acompanyat dels membres de l'ajuntament. Al fons i a l'esquerra hi ha Josep Font, que fou alcalde en els anys 1991-1992.

d'aquestes eleccions foren nou els membres de l'Ajuntament (sis del PSC-PSOE i tres de CDC). En aquesta ocasió la participació fou de més del 80 %. Al llarg del mandat socialista, que es perllongà fins l'any 1987, es dugueren a terme importants millores en el poble que el feren canviar considerablement, com ara l'ordenació dels terrenys de la riba esquerra del riu per a destinar-les a parc, la pavimentació de la carretera d'Empúries, la promoció del Pla parcial d'ordenació de la zona residencial nord-oest i

l'elaboració del Pla general. Posteriorment també s'aprovà el projecte d'urbanització del Mas Sopes i es féu la construcció de 50 habitatges de promoció oficial al sector nord-oest.

A les convocatòries municipals de l'any 1987 es presentaren tres candidatures: PSC, encapçalada novament per Vidal, la de CiU, per Josep Isern Elias, i per últim ERC (Esquerra Republicana de Catalunya), encapçalada per Joan Casamort Heras. En aquesta ocasió un seguit de conflictes interns a la seu dels socialistes santperencs, féu decantar els resultats, i va sortir triomfadora la candidatura republicana. Així doncs, Joan Casamort fou elegit alcalde per majoria absoluta de vots amb el suport del dos membres de CIU. A llarg de la seva legislatura també es dugueren a terme tot un seguit d'importants obres de millora, com ara el projecte d'enllumenat del parc del riu, la pavimentació del camí del Cortal de la Vila i de l'Estany. També se signà el conveni amb el bisbat per a la restauració de l'església i com a colofó s'aprovà el projecte bàsic de la primera fase del Centre Cívic.

A les convocatòries del maig de 1991 es tornaren a presentar tres llistes, la d'ERC, encapçalada per Josep Font Olivet, Salvador Comas pel PSC i Josep Isern per CIU. Curiosament, la candidatura

Arrossada feta en motiu de la 1ª Festa dels Jubilats, celebrada per la diada de Catalunya. A la imatge, l'alcalde Ernest Vidal i el president de la llar de jubilats, Pere Saló, entre altres.

esquerrana obtingué els mateixos vots a les eleccions de 1987 que a les del 1991, i aconseguí novament l'alcaldia en ser la llista més votada. Però el 3 de desembre de 1992, els regidors del PSC i els de CIU van presentar una moció de censura contra l'alcalde, Josep Font. Aleshores passà a ocupar el càrrec Salvador Comas Muixach, que s'hi mantingué fins a la convocatòria del 1995. Entre les importants obres que es portaren a terme, caldria destacar la construcció i la rehabilitació de l'Ajuntament i la millora i adequació de l'enllumenat públic del nucli urbà.

A les eleccions del maig de 1995, la candidatura més votada fou la de CIU, encapçalada per Florenci Bosch Soler. ERC desaparegué del

mapa polític local, ja que una part dels seus membres es passaren a la llista convergent. Aparegué un nou partit, el PP, sense obtenir gaire èxit, i el PSC, d'altra banda, incrementà vots respecte a les anteriors convocatòries. Per tant, Florenci Bosch fou nomenat alcalde. De les obres més interessants dutes a terme a la legislatura 1995-1999, en destaquem l'ordenació i l'asfaltat de l'aparcament del Molí, l'enllumenat i la pavimentació de la urbanització camp del Clos i la inauguració, el març de 1999, del Centre Cívic, després d'haver ampliat el projecte inicial amb un seguit d'oficines municipals i serveis locals, així com també l'ordenació de la parcel·la d'equipaments i zones verdes a la urbanització del nord-oest.

ELS PASSOS DEL RIU

29

76

El riu havia estat sempre un obstacle natural per a molts santperencs que diàriament havien de creuar-lo per guanyar-se la vida. Molts treballadors conreaven les terres dels principals cortals i masos del terme, situats a l'altra banda i a tocar mar. També era un impediment per als pescadors que, a la matinada, anaven i venien de la platja carregats amb els arts de pesca, i de la mateixa manera ho era per als qui freqüentaven el molí. Les úniques solucions viables pel poc pressupost que tenia el municipi, en aquells anys, fou l'establiment d'una barca de pas i posteriorment la construcció d'una passera. La primera referència que tenim sobre el dret de tenir una

embarcació de pas pel riu data del 1564 i fou establerta per Àlvar de Caramany al santperenc Pere Espolla. Els seus descendents encara mantenen l'establiment, fins que el 1701 el Consell General de la Universitat de Sant Pere la va comprar a Pere Anfós Espolla amb tots els drets. Tot i això la família Caramany continuà gaudint del domini directe. L'establiment concedia l'exclusivitat del pas i el transport de mercaderies i de passatgers des d'una vora a l'altra del riu i des del municipi de Vila-robau fins al mar. Des d'aleshores i fins a la segona meitat del segle XIX, la barca del comú era arrendada anualment mitjançant una subhasta pública.

El paratge del riu conegut com el pas de Baix dels carros, als anys vint.

Arran de la llei de desamortització de Madoz que afectava, entre d'altres, els béns de propis de les universitats, l'Estat va vendre, l'any 1864, la barca del comú a Josep Galceran. Aleshores l'Ajuntament n'establí una altra pel seu propi compte. Les despeses de la seva construcció foren liquidades amb aportacions fetes, voluntàriament, per cinquanta-quatre caps de família i fou adjudicada el 1872 a Pere Ribot Coma, a canvi de pagar anualment 15 pessetes a l'Ajuntament i un ciri a l'església. Els veïns que havien

aportat diners per a la nova barca o transbordador tenien el passatge gratuït; els forasters però, havien de pagar dos quarts, i en temps de riudes, un ral per persona i dos rals per cavalleria.

El 1893, es detectaren tot un seguit d'irregularitats. Ribot feia contractes clandestins amb particulars, i va substituir, sense permís, la barca per unes passerres. Finalment el consistori el va obligar a restablir l'embarcació. Les passerres foren emplaçades al tram del riu que s'uneix amb el camí de la Mota. Posteriorment, i a principi del segle XX, es trobaven situades al final del carrer del Riu. L'aigua, que aleshores passava molt arran de les cases, havia deixat el carrer amb un pendent molt pronunciat, fins que el 1912 Ignasi Ribot es veié obligat a construir-hi uns escalons per tal

de facilitar-ne l'accés. En aquells anys, el pas del riu amb els ponts flotants era gratuït per als santperencs, tant de dia com de nit. Els únics que havien de pagar, pel servei de nit, eren els pescadors i els propietaris d'arts de pesca.

La construcció d'un pas o d'un gual al riu fou, des de principi del segle XX, un tema prioritari per a l'Ajuntament. El 1910 l'alcalde, Francesc Vila Ripoll, inicià un seguit de gestions per a construir un pont sobre el Fluvià que enllacés amb la nova carretera de l'Escala a Sant Pere. Fins i tot es desplaçà a Madrid per aconseguir-ne l'aprovació definitiva. Tot i que inicialment es projectà un pont metàl·lic, finalment fou modificat per un de formigó armat. El 1923 s'iniciaren les obres, amb un pressupost de 95.000 ptes. El nou pont fou inaugurat oficialment el juny de

Imatge presa l'any 1889 del transbordador per creuar el riu. Anava lligat a una corda estesa d'una vora a l'altra.

1929. Tot i això, el 1939, durant la retirada, fou volat.

A la postguerra, una brigada d'obriers del *Servicio Militar de puentes y caminos* fou l'encarregada de la seva reconstrucció. El tinent Joan Abras era el responsable del batalló de treballadors, que estava bàsicament constituït per soldats republicans presoners. El material per a la recomposició fou extret de les quatre cases que s'enderrocaren al carrer Amistat (actualment placeta de l'Església). El pont prengué el nom del comandant d'enginyers, Juan Campora Rodríguez.

Fins que el nou pont no fou del tot construït s'hagueren d'instal·lar novament unes passerres.

Les passerres, als anys vint, es trobaven instal·lades al tram del Fluvià que partia del carrer del Riu.

LES INUNDACIONS

30

Unes dones rentant roba a la vora del riu. Al fons, les restes del pont volat, troncs i llenya arrossegada per l'aigua després de l'aiguat de 1940.

78

Les inundacions provocades per les aigües del Fluvià han estat, al llarg de la història, un fenomen habitual. La transformació del paisatge i l'impacte sobre la població han estat els principals efectes dels desbordaments. La força de l'aigua arrossegà terres fèrtils, modificà el curs del riu i en últim terme convertí terres productives en pedregals. Així doncs, l'agricultura ha estat un dels sectors més perjudicats.

Els intents de cercar solucions, tant per part dels propietaris dels terrenys limítrofs com per part de l'Ajuntament, foren constants. Antigament es construï, al marge esquerre del riu, una defensa o mota. També es té constància que l'any 1686 hi havia dues

rescloses, la més antiga de les quals es trobava situada prop de les muralles de la vila.

Tot i això, les primeres dades recollides sobre inundacions ens traslladen el 1421, en què les aigües del Fluvià s'endugueren unes quantes cases. A finals del segle XVII, un nou desbordament del riu va destruir una edificació coneguda com el mas d'en Llampillas. Cal dir, però, que una de les més importants fou la del 1740, en què una extraordinària avinguda va trencar el llit del riu, que aleshores desembocava prop de les muralles de Sant Martí d'Empúries, obrint-se pas en direcció nord seguint el recorregut de l'actual llit.

A partir d'aleshores, s'han comptabilitzat una gran quantitat d'aiguats. Amb tot, destacarem el del 27 de març de 1885, en què el Fluvià va sortir de mare des del seu pas per Torroella de Fluvià. La força de l'aigua atacà la vora còncava, on es trobava el poble, i aterrà a la contrària, que havia estat consolidada amb vegetació. Conseqüentment, es produïren grans desprendiments, i fins i tot l'aigua s'emportà una paret de tanca i una casa del carrer de Torroella. Aleshores es proposà la construcció d'un

seguit d'espigons i estaques al bell mig del llit del riu destinades a desviar el corrent de les aigües cap a l'altra riba.

El 1915 la Mancomunitat de Catalunya, a petició de l'Ajuntament, inicià les obres de construcció d'un mur de contenció.

Un dels desbordaments més greus fou el del desembre de 1932. Més de 150 metres del llit del riu quedaren totalment deteriorats. El nivell de l'aigua pujà uns quatre metres i deixà el poble totalment incomunicat; aquest fet determinà que els pescadors santperencs Josep Puig Muriscot, Florenci Fullà i Vicenç Llorens sortissin amb tres bots, dos en direcció als masos de Castelló seguint el recorregut de la carretera, que aleshores estava totalment colgada d'aigua, a fi de portar provisions als cortalers

Aspecte que oferia l'actual aparcament de cotxes i el parc del riu. 1965.

castellonins. I l'altra ho féu vorejant el riu. El poble estigué quatre dies sense electricitat. El mes d'octubre de 1940 hi hagué un altre desbordament important, conegut com l'aiguat de Sant Lluç. Prop de la plaça d'en Caramany es trobaren les aigües de la Muga i del Fluvià. La població quedà inundada.

Al llarg de la dècada dels seixanta els problemes s'anaren

agreuant. Finalment, entre els anys 1979 i 1980 la Confederació Hidrogràfica del Pirineu Oriental dugué a terme les obres de canalització del riu i la posterior defensa del marge esquerre, per iniciativa i finançament dels propietaris dels terrenys riberencs. Posteriorment, ICONA iniciaria un projecte de conservació de la ribera esquerra amb destí a parc natural. Aquestes obres representaren el final de la lluita contra la natura. Unes paraules de l'alcalde Ernest Vidal corroboren aquesta opinió, en una entrevista efectuada per la revista *Usted* l'any 1980. Vidal afirmà que *El río ha dejado de ser una preocupación, convirtiéndose en motivo de atracción turística.*

79

A la imatge, de 1910, es pot veure l'erosió provocada pel riu i el fort desnivell que hi havia a tocar les cases del carrer Torroella.

UN SEGLE DE MILLORES

31

80

A partir de la segona meitat del segle XIX, el municipi entraria en una dinàmica de millores pel que fa a serveis. En aquest sentit, cal dir que a partir del 1860 s'estableix el correu diari. Fins aleshores, només es rebia dues vegades a la setmana. L'encarregat del nou servei, nomenat directament pel governador civil, fou Josep Puig. No fou fins l'any 1912 que l'Ajuntament sol·licità l'obertura d'una estafeta, que estigué a càrrec del carter, Domènec Darder Pons.

La introducció de la llum elèctrica a la vida quotidiana fou una de les millores més significatives del segle. L'octubre de 1906 el plenari municipal aprovà el plec de

condicions per a la instal·lació i el subministrament elèctric de la població, que fou concedit a l'empresa Badia y Mañé, de Barcelona. No obstant això, l'any 1909 el contracte fou rescindit i se'n concertà un de nou amb Enric Masó. Quatre anys després el servei passaria a mans de la Hidroelèctrica de l'Empordà. A partir de primera dècada del segle, la xarxa elèctrica s'anà ampliant progressivament. El 1912 es col·locaren dos focus a la plaça pública, el 1914 s'amplià la instal·lació de fanals als carrers Amistat, Hospital, de la Princesa, del Mar, travessia Sierra Bullones i Sant Antoni, i el 1926 s'instal·laren vuit fanals més a diverses vies públiques.

El cos de carrabiners l'any 1943 davant de la caserna que, des del 1933, es trobava situada entre els carrers Girona i Verge Portalet.

El servei telefònic s'instal·là l'abril de 1921. L'Ajuntament estigué obligat a facilitar el local per a la instal·lació de la central telefònica, el personal i les despeses de llum, calefacció, i tinta. Finalment, la concessió de la centraleta fou atorgada, per deu anys, a Jaume Ferrer Bartret, que hagué de construir el locutori. Una vegada rescindit el contracte amb Ferrer, la nova concessió fou adjudicada a Francesc Serra Hospital.

Pel que fa a Seguretat Ciutadana, i després que el 1916 la Guàrdia Civil de Castelló

d'Empúries fos desnonada, l'Ajuntament de Sant Pere sol·licità i oferí un local gratuït per a instal·lar aquest cos. Així doncs, el comandament de la Guàrdia Civil de Sant Pere fou creat, per reial ordre del Ministeri de Governació, el 22 de febrer de 1917. En aquest mateix any, s'iniciaren les obres del quarter, que fou ubicat a la plaça Pujades, en un local propietat de Blanca de Pujadas i Caramany. El 1921 la colònia estava formada per cinc agents. A la dècada dels cinquanta, el cos militar estava repartit en dos edificis, un al carrer Granada i l'altre a l'antic immoble on, des del 1933, havia estat el cos de carrabiners.

D'altra banda, la millora dels serveis, conjuntament amb altres factors com són l'increment demogràfic i el turisme, fan que l'espai urbanitzable quedi reduït. En aquest sentit, l'any 1963 l'Ajuntament aprovà el Pla parcial d'ordenació de la urbanització *Bon Relax*. Els terrenys foren adquirits a la família Caramany, després de superar un cúmul de dificultats burocràtiques amb l'Administració i sobretot davant la postura dels vint-i-dos masovers que es negaven a deixar les terres que conreaven. Malgrat les dificultats, les obres d'urbanització es dugueren a

terme amb la intervenció de la immobiliària de Joan Selles i amb la inversió efectuada per un grup d'industrials olotins que, a canvi, hagueren d'asfaltar la carretera de la platja. Per aquells mateixos anys s'aprovà també la urbanització Camp del Clos (1968) situada a tocar el nucli urbà per la seva banda nord, en el indret conegut com l'Horta d'en Sans; el 1977 el Patronat Provincial de l'Habitatge construí un grup d'habitatges subvencionats, situats prop de la carretera de Castelló d'Empúries. També en aquest mateix any s'aprovà el Pla parcial d'ordenació de Port-Fluvià, conegut com Fluiamarina. Amb una infraestructura molt costosa, els promotors construíren una xarxa de canals a tocar la desembocadura del Fluvià. Sortosament la urbanització quedà paralitzada. Entre els anys 1978 i 1984 s'inicià la construcció de la urbanització Nord-oest, de promoció municipal, i posteriorment, l'any 1985, la urbanització Mas Sopas, a prop de mar. El 1990 es construí el Nàutic Parc, al costat del riu, i el 1999, la Capella, situada en els terrenys posteriors a la capella de Sant Sebastià.

Primer vehicle motoritzat encarregat del servei de correu. 1957.

L'ESPORT

32

82

El Futbol Club Sant Pere ha estat considerat un dels equips amb més història de la comarca de l'Alt Empordà. El primer partit oficial fou disputat el 20 de gener de 1923, amb motiu de la inauguració del primer camp de joc. Al llarg dels anys vint, el prestigi de l'equip santperenc es féu evident. L'agost de 1924, el diari figuerenc *La veu de l'Empordà* corroborava aquest fet, quan afirmava que el Sant Pere era el millor equip comarcal, i en destacava tres jugadors: el porter Ramon Roig Soler, el defensa Prim Roig Roig i l'interior esquerre Vilà Masó. Posteriorment aquests tres jugadors serien fitxats per l'equip Empòrium de Figueres. En aquell mateix any, Francesc Masó fou

nomenat president del Club, en substitució de Narcís de Ciurana.

Després del conflicte bèl·lic, el club hagué de canviar el nom pel d'AC Sant Pere (Acció Catòlica Sant Pere). Posteriorment, però, ja recuperaria la seva denominació original. Durant un curt període de temps, el camp d'esports se situà a l'altra banda de riu, on actualment trobem el Club Nàutic. Però, ja cap a final dels quaranta, l'Ajuntament adquirí uns terrenys al costat del pati escolar per tal de construir-hi el nou camp, que fou inaugurat per la festa de Sant Pere de l'any 1950, mentre Pere Roquera n'era el president. Al llarg dels anys cinquanta, l'equip va ser campió comarcal diverses

Els jugadors del FC Sant Pere, el dia de la inauguració del nou camp de futbol, situat a l'horta d'en Sans.

temporades seguides i disputà eliminatòries en el Campionat de Catalunya. La temporada 1950-51 arribà a la semifinal, que va perdre contra el RCD Espanyol.

Després d'un seguit d'alts i baixos, va desaparèixer de les competicions durant uns quants anys. Finalment, a principi dels setanta es tornà a constituir un equip, que a la temporada 1975-76 assolí el campionat de Tercera Regional, fet que el féu pujar a Segona. Tot i les fluctuacions d'aquells anys setanta, el Futbol Club Sant Pere quedà totalment consolidat. Actualment compta

amb un equip juvenil, un d'infantil, un aleví i un benjamí.

La cacera és un altre esport que gaudeix de molta tradició al municipi. L'any 1973 es constituí el *Coto privado de caza "la Codorniz"*, i des d'aleshores i fins l'any 1998 Nicanor Cruset ha ocupat la presidència de la Junta. Inicialment s'agruparen els termes de Vilamacolum i Sant Pere, i més tard s'hi incorporà el de Torroella de Fluvià. Actualment la societat, que compta amb 101 socis, s'anomena Àrea privada de caça La Guatlla i disposa de 2.644 hectàrees.

En els darrers anys, l'oferta esportiva ha augmentat considerablement. La badia de Roses, i molt especialment el riu Fluvià i la seva desembocadura,

reuneixen unes condicions òptimes per dur-hi a terme tot tipus d'esports nàutics. L'any 1980 Josep Mill fundà l'Escola d'Esquí Nàutic de Sant Pere Pescador, i va situar-ne les instal·lacions a la bocana del riu. S'incorporà a l'empresa el germà d'en Josep, Xavi Mill, i l'Ajuntament de Sant Pere i altres administracions dugueren a terme les obres de canalització del tram del riu pont amunt. L'escola, que aleshores prengué el nom d'Estadi Màgic, es traslladà al nou tram dragat. L'èxit aconseguit pel centre quedà palès en la celebració, l'any 1981, del Campionat d'Espanya d'esquí nàutic.

Cap a la meitat dels anys vuitanta, l'Estadi Màgic assolí el nivell d'internacional. En aquest

Una esquiadora realitza una pirueta.

sentit, el 1987 s'hi celebraren els *Spanish Master*, una de les proves puntuables per als mundials d'esquí. Aquest campionat es continuà portant a terme anualment fins l'any 1992. L'any 2000 es convertí en el Centre Europeu d'Entrenament per a equips de discapacitats.

L'any 1993 Josep Sarquella fundà l'Escola de Vela Fluvià-Gola. A les instal·lacions, ubicades a la bocana del riu, s'hi ensenyen diferents modalitats de la vela, com ara el surf de vela, el catamarà i la vela lleugera, i també activitats complementàries. Darrerament l'escola acull altres modalitats de l'esport de vent, el *flysurf* i el *funboard*.

Jugadors del FC Sant Pere a principi dels cinquanta a Montagut. En aquesta època l'entrenador era el veterà Pere Roquera.

EL TEATRE

33

84

Les primeres dades sobre l'activitat teatral ens traslladen als anys anteriors a la Guerra Civil. L'any 1929, es representà l'obra *La fàbrica vella*, sota la direcció de Francesc Barrera. Aquesta producció teatral, que fou interpretada, entre altres, per Rossend Llorens, Maria Massoni i Justa Presas, obtingué un èxit aclaparador. Posteriorment, es realitzà *La puntaire*, que fou dirigida per Joan Costabella, i en fou protagonista la seva filla Dolors. L'any 1936, i arran de l'esclat de la guerra civil, el grup es va dissoldre, però l'activitat teatral no s'aturà i es continuà desenvolupant a l'escola, de mans del mestre Josep Simón.

Acabat el conflicte bèl·lic, i en els primers anys de la postguerra, es representà *El peso de una corona*, que fou interpretada pels soldats del batalló de treballadors instal·lats a Sant Pere.

Fou també al voltant d'aquells anys quan un grup de joves santperencs s'agruparen per reiniciar l'activitat teatral que havia estat interrompuda durant la guerra, i ho feren amb el nom d'Agrupació Teatral d'Acció Catòlica. Sota la direcció del rector, mossèn Salvador Planelles i de Celestí Dalmau "Tino", es realitzaren un total de dotze obres. Caldria destacar *Marianel·la* i *La ferida lluminosa* (1956). Així doncs, en aquells anys el teatre estava fortament

Obra dirigida l'any 1956 per mossèn Salvador Planella, "La Ferida Llumínosa".

l·ligat a l'església, i els assajos es feien a la nit, als baixos de la Rectoria.

Finalment, l'any 1966 es constituí l'Agrupació Teatral Elenc Santperenc. Francesc Pla n'esdevingué el seu director, càrrec que ha desenvolupat fins l'any 1999. L'Elenc Santperenc debutà l'any 1967 amb l'obra *Una història qualsevol*. Anualment estrenava una representació i el seu àmbit d'actuació fou estrictament local o comarcal. Però l'any 1973, per primera vegada l'Elenc es presentà a un concurs teatral a Arenys de Mar, debutant amb una nova versió de *La ferida lluminosa*. Dos anys

més tard escenificaren l'obra shakesperiana *Macbeth*, que fou estrenada a Roses. En aquest muntatge del grup de teatre independent TEI de Banyoles, participaren els grups de teatre de Roses, l'Elenc Santperenc i el de Castelló. El director general fou Martirià Coll. L'obra fou representada al teatre Municipal de Girona, al de Ripoll i al d'Olot, entre altres.

A partir de l'any 1983, i al llarg de deu anys, l'Elenc Santperenc, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Sant Pere i la Generalitat, organitzà la Mostra de Teatre. El primer any que es dugué a terme aquest concurs de representacions teatrals es posaren en escena cinc obres interpretades per diferents grups de teatre *amateur* de les comarques gironines. Les escenificacions es dugueren a terme a la Sala Nova. L'obra que

representà l'Elenc fou *La dama del mar*, d'Henrik Ibsen. Fins l'any 1988, Francesc Pla en fou el director, però a partir d'aquesta data i fins a l'última mostra, la direcció fou conjunta. Al llarg de tots aquells anys fou l'única mostra que es feia l'Empordà. El seu logotip fou ideat per l'artista santperenc Prim Fullà.

Possiblement una de les escenificacions més importants dutes a terme per l'Elenc fou la *Comtessa de Molins*. Aquesta obra, estrenada l'any 1995, es va representar gràcies a una idea aportada pel mestre Joan Baptista Domènec l'any 1948, quan a la seva obra *Tal faràs, tal trobaràs* relatava un seguit de contes, extrets del llibre de Ròmul Sans sobre la llegenda de la comtessa de Molins. La idea i la iniciativa de representar l'obra fou de Càndid Miró, que en realitat en fou l'autor, però

El mestre Joan Baptista Domènec dirigí Ramon Roig, Carme Lluch, Francesc Pla i Narcís Nierga en l'obra "Tal faràs, tal trobaràs", 1948.

també Miquel Pla, Jaume Tabernero i Maribel Olmos. L'èxit fou considerable, tant pel que fa a l'actuació dels actors com a l'escenografia. Tant fou així que es va realitzar un muntatge més reduït, que s'anomenà *La comtessa i el gegant*, per fer representacions fora de l'àmbit local.

L'any 1998 Francesc Pla va dirigir *Terra baixa*. Els resultats foren immillorables, sobretot per la qualitat interpretativa dels actors, tant dels veterans com dels novells. Al final de la representació, es va homenatjar el seu director pels 50 anys de trajectòria amb el teatre santperenc.

Actors i tècnics de l'obra teatral dirigida per Francesc Pla, La comtessa de Molins, 1995.

EL TURISME

34

86

És a partir dels anys cinquanta quan el fenomen turístic es comença a percebre en molts municipis costaners. A partir d'aquella dècada l'increment i l'afluència de visitants comença a ser constant i creixerà molt ràpidament. La seva presència tindrà efectes positius per a l'economia i també repercutirà d'una manera clara en la rígida moral que en aquells anys imperava en el país.

Amb tot, a Sant Pere el fenomen turístic s'inicià de forma constant a començament de la dècada dels seixanta i va anar augmentant progressivament, sobretot a partir de finals dels setanta. Cal dir, però, que no hi tingué la

mateixa incidència que a altres municipis costaners.

El ritme d'instal·lació de nous equipaments seguí el de l'increment del flux turístic. És així com a principi dels anys cinquanta ja comença a funcionar el primer establiment hotel·ler, l'Hostal del Coll Verd, destinat a allotjar els pocs visitants que aleshores triaven el municipi, atrets, sobretot, per l'extensa i verge platja de sorra i per l'immillorable paisatge que proporcionava el riu. El 1959 el propietari del local, Santiago Serrat, ja hi instal·là una sala de festes.

Totes les gestions que inicialment es dugueren a terme per a la promoció urbanística i turística

del poble s'encarregaren a la primera agència immobiliària que s'instal·là en el municipi, regentada pel mestre Joan Sellés Romà. En aquells anys, un conjunt d'inversors procedents de Barcelona i d'Andorra iniciaren tot un seguit de gestions per tal d'edificar a primera línia de mar. Sortosament, sorgiren dificultats burocràtiques amb el govern municipal que impediren dur a terme el projecte. Poc després, l'any 1963 s'iniciaria la construcció d'una zona residencial, anomenada *Bon Relax*. Paral·lelament també es començaren a instal·lar els

Primer fulletó publicitari de la urbanització "Bon Relax", editat a finals dels anys seixanta.

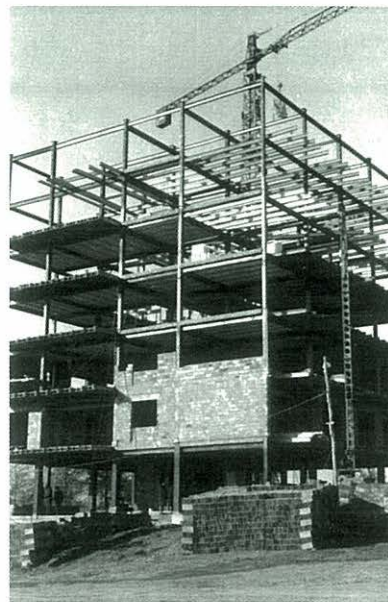
primers càmpings. L'any 1960 foren *l'Àmfora*, i *La Gaviota*. Aquest últim, aleshores tenia una edificació destinada a bar-restaurant, construïda al mig de la sorra, i que posteriorment seria enderrocada. El 1962 s'establí el càmping *El Río* i ja a finals de la dècada, el 1968, tocà el torn al càmping *Las Dunas*. En l'actualitat, en el terme es troben instal·lats set càmpings, dos dels quals estan qualificats de primera categoria. Aquest fet fa de Sant Pere un dels municipis de la costa gironina amb el nombre més elevat de places turístiques d'aquest tipus.

Altres equipaments turístics foren, entre altres, el port fluvial esportiu que el 1974 es construï al marge dret del riu. Els seus promotors foren l'Associació Club Náutico San Pedro Pescador. L'obra estava formada per un atracador d'embarcacions esportives i de pesca i una escullera. Entre 1980 i 1981 es dugué a terme el projecte d'ordenació de la platja, que contemplava oferir tota mena de serveis, sense trencar amb l'equilibri natural de l'entorn.

Per tal de fomentar el mercat turístic i promocionar el municipi, es constituí, el 1983, el Patronat Municipal de Turisme. A partir, doncs, d'aquesta dècada, s'iniciaren les ballades de sardanes els dimarts d'estiu, a la plaça Major. També a partir del 1985 començà a funcionar el mercat setmanal dels dimecres, que gaudeix de gran aflluència els mesos d'estiu. I així mateix, el 1989, s'establí una Oficina Municipal de Turisme, que després de tenir diferents emplaçaments, l'any 1995 fou definitivament traslladada de la capella de Sant Sebastià a l'Ajuntament, fins que fou legalitzada el 1997.

Uns dels millors atractius turístics són el riu i la platja.

Construcció d'una de les torres de la urbanització Bon Relax l'any 1964.

Tot aquest moviment comportà, sens dubte, un increment substancial pel que fa a concessió de llicències comercials, d'establiments de restauració i bars, discoteques, allotjaments particulars. I consegüentment, un major nombre d'ingressos municipals, però també de despeses de manteniment, de personal, entre altres. No obstant això, és evident que a Sant Pere el turisme no ha estat mai un sector predominant i sí complementari. Amb els anys, però, la situació podria canviar.

TOPONÍMIA

36

90

La riquesa toponomàstica del territori és infinita. Els noms dels paratges, de les peces de terra, del camins i dels corriols reflecteixen la saviesa dels homes per identificar el seu entorn natural i la terra com a mitjà de subsistència.

Indubtablement, l'existència d'una espessa xarxa de camins i caminois ha contribuït també a modelar, ja des de l'antiguitat, el territori, fent més accessibles unes zones que d'altres. Entre les vies caldria distingir les veïnals. Algunes d'aquestes seguien el mateix recorregut que als nostres dies, com és el camí de Castelló, també anomenat de Pedret, o el de l'Armentera. La resta de camins tenien un traçat completament diferent. En

aquest sentit cal esmentar el que es dirigia a Torroella de Fluvià, amb distintes denominacions al llarg de la història: el 1398 era conegut com la carrera de l'Om, i el 1732 com la carretera del *Bussinyol*. Aquesta via enllaçava amb l'antiga carretera de Saldet, dita en el segle XV de Na Perpinyana i el 1723 carretera Francesa. No obstant això, també hi proliferaven altres camins, alguns vigents fins a l'actualitat com és el camí del *Batipalmes*, el del *Joncar*, conegut com del *Prat Major*, el camí del *Closets*, el camí del Cortal Vell o Cortalot, anomenat el 1681 *Carrera d'en Jofre* o de la *Feixa Fornera*, el camí de la *Rajoleria*, el camí de l'*Estany*. D'altres són actualment inexistents o bé

desconeguts, com són el camí de la *Ramera*, el del *Girol* o *Fermella*, la via pública dels *Salats*, de l'*Esquerol*... Aquestes, generalment, prenen el nom del paratge on es dirigien.

En el terme municipal hi ha àrees o peces de terra que prenen el noms, a voltes, del mas o cortal on estan ubicades, com ara el cortal de la vila, el cortal vell, etc. N'hi ha d'altres amb l'antropònim de l'antic o l'actual propietari, com ara la *coromina d'en Calau* –motiu que rebia la família

Vista parcial del pla de la Llonera i del pla dels cortals l'any 1967. Es distingeixen al fons i d'esquerra a dreta el mas Sopa, el mas Cristià i el mas de can Rocas.

Molins-, la *feixa d'en Escot*, *Ramera* (1564), camp de la *Creu d'en Albañà*. També n'hi ha d'altres que denoten les característiques del sòl, la vegetació o el cultiu, com ara l'*Estany*, els *Fangassos*, els *Closets*, els *Salats* (esmentat el 1486), *Argila* (1723), el *Vinyer o Noguier* (1681) situat al nord del terme, les *Olives* o *horta de les Olives* (1723), el *camp dels Noguers*, també anomenat *Albaredas*, els *Sanillers*, el *Batipalmes* (en els documents apareix com ses batispalmes (1398)), el *Joncar*, esmentat per primera vegada a finals del segle XVIII. Són igualment significatives les referències trobades a la toponímia en relació a les zones forestals i als prats. En aquest sentit podríem esmentar el *Bosc Comtal* o *Caborques* de Saldet, el bosc Gran, el *Bussinyol* com a evolució fonètica de bosc d'en Sinyol, la devesa d'en Caramany i el *Freixenell*, que segons un capbreu de l'any 1681 era un zona extremament boscosa. Tots aquests indrets es trobaven molt a prop del riu. Quant als prats, es coneix l'existència de l'extens *Prat Major* (1486), situat a la zona entremig de dos rius, i el *Joncar* i el *Prat Comú*, dit també el *Camal* de la Universitat i el 1732 conegut com les *Cues*.

A banda d'això, és curiós destacar una zona, situada prop de la carretera de Castelló, que

portava per nom *lo Ras dels penjats*, al·ludint les pràctiques que allà s'hi deurién dur a terme.

A principi del segle XVIII, quan el Fluvià encara desemboca a Sant Martí, els accessos a la platja es feien per la Carrera de Mar, també anomenada de les *Croses* (actual camí del *Joncar*). Aquest vial menava directament a les sis botigues que hi havia prop de la costa. La presència d'aquestes construccions, destinades tant a magatzem dels pescadors com dels comerciants, se'ns indica per primera vegada l'any 1617, quan el governador del comtat d'Empúries donà el consentiment a Joan de Caramany per edificar cinc botigues al paratge de les *Croses*. L'altra pertanyia al sastre Jeroni Canut. No obstant això, se n'han localitzat dues més en un altre punt de la costa santperenca, anomenat, segons un capbreu de 1723, el *portu*, és a dir, el port. Aquestes últimes, propietat del pescador Francesc Massoni i de l'apotecari Ramon Roig, foren construïdes

Panoràmica des del campanar, els anys cinquanta. La carretera que es dirigeix a Vilamacolum, era coneguda com el Pas de les vaques.

perpendicularment a la línia costanera, entre terres que pertanyien al Comú. Actualment és vigent el topònim *botigues*, així com el camí de les Botigues, que és un dels que accedeix directament a la platja.

PATRIMONI NATURAL

37

92

Amb l'aprovació, l'any 1983, de la Llei de declaració de paratges naturals d'interès nacional que afectava especialment la zona dels Aiguamolls de l'Empordà, es garantí la protecció dels últims aiguamolls empordanesos i la conservació de les zones marjalènques de la plana altempordanesa, per a destinar-los a finalitats científiques, educatives, culturals i turístiques.

A Sant Pere Pescador, com a perllongació del Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà, es troben 619 hectàrees de Parc Natural, que es concentren a les vores del riu i a la platja, des de la desembocadura del Fluvià fins al riu vell, i 5,6 hectàrees de reserva

natural integral, centrades a l'illa d'en Caramany. La formació d'aquest illot es produí el 1979 com a conseqüència d'un intent de redreçament del riu. Per evitar l'erosió del marge dret del Fluvià a la zona de la timpa, es va obrir un canal a la riba esquerra. Com a resultat, el bosc d'en Nicanor o d'en Caramany va quedar aïllat. Actualment, és un autèntic exemple d'un bosc de ribera i reserva de caça. També en certes èpoques de l'any hi habiten daines i senglars. L'any 1983, l'IAEDEN hi començà una campanya d'anellament d'ocells que es perllongà al llarg de cent dies.

Les ribes del riu formen part del parc en el tram des de la desembocadura fins al municipi de Torroella de Fluvià. La zona

Imatge bucòlica de la vora del riu el 1954.

protegida comprèn boscos, zones de cultiu i meandres. Darrerament, i a causa de les diferents canalitzacions que ha patit, el seu recorregut s'ha escurçat en dos quilòmetres.

El Parc natural també s'endinsa cap a l'interior en alguns punts, com els Fangassos de la Gola, el clot de les Botigues, la llauna (o gorg d'aigües mortes) de la Devesa i la Closa tancada. En els darrers anys, en el sector dels Fangassos s'ha construït una llacuna i s'ha tancat al turisme per tal de protegir la població de corriol camanegre, au que diposita els seus ous a la sorra, i així mateix, contribuir a

la fixació de les dunes, i evitar l'agressió de les màquines netejadores de la platja.

D'altra banda, els cinc quilòmetres i mig de platja de sorra fina i les dunes que s'han format al llarg del temps entre la desembocadura del Fluvià i el Riu vell (Sant Martí d'Empúries) constitueixen un paisatge típic d'aquest indret. El seu origen es remunta en l'acumulació de sorres que, mogudes per la forta tramuntana i seguint la inflexió sud sud-est de la línia costanera, n'han facilitat la formació.

Recentment, i en concret el febrer de 1999, l'entitat Fundació Territori i Paisatge adquirí una finca de 10 hectàrees en el paratge conegut com Mig de Dos Rius. La gestió de la zona de Mig de Dos Rius fou cedida a l'Associació Amics del Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà, presidida per Jordi Sargatal. En aquest espai, situat al marge esquerre del riu Fluvià, a un quilòmetre i mig de la seva desembocadura i davant l'illa d'en Caramany, ja s'hi havia dut a terme la Festa de la Llúdriga. La zona és singular, ja que s'hi troba un extens prat de dall i un conjunt de boscos de ribera amb freixes, àlbers i salzes, tot i que encara queden restes d'una antiga població de pollancre i plàtans. Aquest espai fa que la diversitat de la flora i el poblament animal i d'aus sigui del tot interessant. Entre els objectius del pla de

L'escriptor Prudenci Bertrana passà llargues estades a casa del seu oncle de Sant Pere. En aquesta obra, escrita el 1911, descriu el camí seguit per anar des del poble fins a les maresmes, passant pel riu: *“En eixir de les últimes parets del poble (...) el cor, a la vista de tant d'espai i de tanta llum, s'eixampla d'alegria; aspireu un oratjol fresc que porta sentors marines (...). El riu profund i esmaragdí, embotit pel mar, devalla amb sopitesa; amarrades en la ribera dreta les barques dels pescadors es gronxen suaument; grans ramats d'ànecs i d'oques blanques neden i es capbussen (...) i les dones, de peus a l'aigua, inclinades sobres les altes*

banquetes, amb les faldilles arrebossades entre cames, (...) esbandeixen la roba bugadejada. Després, més enllà, el riu pren un aspecte trist i desolat. Les seves aigües, d'una verdor intensa, (...) branden embassades en l'estretor dels marges alts i dels camps esllavissats. Prop de les goles, trencant la monotonia de les herbes i els sembrats, s'albira la ratlla grisa dels tamarius que voregen els recs, amagant les brosses de les “llaunes” i els “fangassos”, i part d'allà, la sorra groga i una franja blava de mar.”

BERTRANA, Prudenci: “Sant Pere Pescador” a *Proses Bàrbares*. Barcelona, 1984.

gestió trobem la potenciació i la regeneració del bosc de ribera, l'augment la diversitat de la flora i la fauna, el disseny d'itineraris per als visitants i el manteniment del prat en un estat de conservació idoni. Alhora també s'ha construït un trajecte senyalitzat per fer a peu que forma part de l'itinerari de

gran recorregut GR92 o Mediterrània.

Les ribes del Fluvià i la platja, que encaren resten verges, són un patrimoni natural d'un extraordinari atractiu. És doncs, obligació i responsabilitat de tots evitar-ne la degradació.

Les dunes són un dels trets característics del litoral santperenc.

Bibliografia

A banda de la consulta de diverses publicacions de caràcter general, és important remarcar també la gran quantitat d'informació obtinguda a partir dels articles publicats a la revista local *Plaça Major*.

BARBAZA, Yvette: *El paisatge humà de la Costa Brava*. Edicions 62. Barcelona, 1988, 2 vols.

BOLÓS, Jordi i HURTADO, Víctor: *Atlas dels comtats d'Empúries i Peralada (780-991)*. Rafael Dalmau, editor. Barcelona, 1999.

EGEA, Antoni: "Notícies sobre demografia i jurisdicció del comtat d'Empúries a mitjan del segle XIV", a *Annals de l'Institut d'estudis empordanesos*. Figueres, vol. 31, 1998.

GIFRE, Pere (coord.): *Història de l'Alt Empordà*. Diputació de Girona. Girona, 2000.

GIFRE, Pere; SOLER, Santi: *Patrimoni i Arxiu. Inventari del fons patrimonial Caramany de Corçà. Segles XIII-XX*. Col·lecció Fontanetum-2. La Bisbal d'Empordà, 1996.

MARQUÈS, Josep M.: *Esriptures de Santa Maria de Vilabertran (960-1300)*, Monografies empordaneses, 1. Annals de l'institut d'estudis empordanesos. Figueres, 1995.

MESTRAS, Lluís M.: *L'aportació gironina al desenvolupament de la pedagogia catalana*. Diputació de Girona. Girona, 1983.

PUIGVERT, Joaquim M.: *La parròquia rural a Catalunya (segles XVIII-XIX)*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona, 1990.

RIERA FORTIANA, Enric: "Un afrancesado ampurdanés: Jose Garriga Buach", a *Annals de l'Institut d'estudis Empordanesos*. Figueres, 1977.

SAAVEDRA, Deli: "La reserva de mig de dos rius", a *El Bruel. Butlletí de l'Associació d'amics del Parc Natural dels aiguamolls de l'Empordà*. Núm. 31, 2000.

SALICRÚ, Manel: "Noves dades sobre Antoni Riera, escultor de Mataró. L'obra de l'església de Sant Pere Pescador", a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*. Mataró, núm. 62, 1998.

SANS, Ròmul: *El Ampurdán en el siglo XIX. Notas históricas, guerrilleros, ladrones, contrabandistas, brujas, tipismos, tradiciones, costumbres y leyendas*. Barcelona, 1949.

SANTACREU, José Miguel: "Anàlisi de les emissions de moneda fraccionària en la Vegueria de Girona, 1937", a *La guerra civil a les comarques gironines (1936-1939)*. Quaderns del cercle, 2. Girona, 1986.

SERNA COBA, Érika: "Noves dades sobre l'activitat d'Antoni Riera, escultor de Mataró a l'Empordà", a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*. Mataró, núm. 65, 1999.

VAYREDA, Montserrat: "Sant Pere Pescador", a *Els pobles de l'Alt Empordà*. Figueres, 1981.

Procedència de les imatges

Joan Costal és l'autor de les fotografies de les planes 12, 13, 21 (a baix), 34, 37, 52 i 74. De l'arxiu de l'autora són les imatges de les pàgines 8, 10, 20, 22, 23 (a dalt), 27, 60, 62, 66, 67, 76, 77 (a baix), 78, 79 (a baix), 82, 92 i 93.

Altres procedències són les corresponents a les pàgines 9 del Centre d'excavacions arqueològiques de Girona; la 11, 14, 15, 16, 32 i 33 de l'Arxiu Històric Comarcal de la Bisbal; la 18, 25 i 36 de l'Institut Ametller d'Art

Hispànic; la 21 (a dalt), 23 (a baix), 31, 47, 54, 63 (a dalt), 79 (a dalt), 87 (a dalt) i 90 són de Josep Quintana; la 24, 55 (a dalt) 71 i 73 (a dalt) de M. Neus Sabater; la 26 sortí publicada a la Revista *Plaça Major*; la 29, 49 (a baix) i 53 de M. Lluïsa Simon; la 30 de Joana Roig; la 38 de Teresa Guri; la 39, 44, 56, i 77 (a dalt) de l'Arxiu Castell de Peralada; la 41 de Joan Sala; la 42, 46, 57 (a baix), 61, 70 i 81 de Pepita Soler; la 48, 55 (a baix), 63 (a baix), 68, 69 i 91 de

Salvador Tabernero; la 49 (a dalt) i 86 de Joan Sellés; la 51 de Lluís Albert; la 57 (a dalt) de Dolors Godo; la 58 i 80 de Maria Costa; la 72 de Maria Font; la 73 (a baix) del Ajuntament de Girona CRDI. Narcís Sans; la 75 de Pere-Joan Pujol; la 83 (a baix) de Nicanor Cruset; la 83 (a dalt) de l'Estadi Màgic; la 84 i 85 de Francesc Pla; la 87 (a baix) de Santi Font; la 88 de Pere Fullà; la 89 (a dalt) de Salvador Comas i la 89 (a baix) de Joaquina Costa.

95

Agraïments

A la memòria del meu pare. Agraïxo a l'Ajuntament de Sant Pere, i molt especialment a la regidora de Cultura, M. Àngels Rocas, i al personal encapçalat pel secretari Josep M. Cortada, com també a M. Teresa Gorgori, Anna Coloma, Mercè Julià i Jaume Pages, l'ajut que m'han proporcionat. Així mateix, a tots aquells que han aportat informació i han contribuït que aquest llibre

pogués sortir a la llum: Sra. Alsina, Teresa Bret, Llibert Carreras, família Casamort-Heras, Nicanor Cruset, Antoni Egea, Anabel Ezquerro, Montserrat Fullà, Salvador Girbent, Agustí Heras, Carme Llorens, Francesc Pla, Arnald Plujà, Josep Quintana, Ramon Reyes, Esteve Ripoll, Roser Rodríguez, Benet Roig, Joan Sala, Pere Saló, Joan Sellés, Salvador Tabernero i família Ylla. Com també a Josep M.

Marquès, de l'Arxiu Diocesà de Girona, Erika Serna, de l'Arxiu Històric Comarcal de Figueres, Josep Espiguler, del Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà, Pep Mill i Mamo Arpa, de l'Estadi Màgic i l'Escola de Vela Fluvià-Gola. Finalment agraeixo a Josep Tornafoch, a la meva mare i als meus avis tota la col·laboració i el suport que m'han donat al llarg de la confecció d'aquest llibre.

Monografies locals

Darrers títols publicats

Lloret de Mar

per Joan Domènech

Banyoles

per J. Grabuleda i J. Tarrús

Puigcerdà

per Sebastià Bossom

Begur

per Lluís Costa

Viladrau

per M. Feliu, I. López, X. López i Ll. Pagespetit

Camós

per M. Duran

Camprodon

per Sílvia Planas

Maçanet de la Selva

per El Taller d'Història

Sant Jordi Desvalls

per S. Planas i N. Puigdevall

Ribes de Freser

Per Miquel Sitjar

Salt

per X. Alberch i J. Burch

Sant Joan de les

Abadesses

per J. Albareda i J. Ferrer

La Vall de Bianya

per J. Murlà Giralt

Capmany

per A. Egea i M. Roig

Gualta

per Ramon Alberch

Platja d'Aro

per Pere Barreda

La Vajol

Albert Juanola

Vilobí d'Onyar

per Dora Santamaria

Vilafant

per J. M. Bernils

Osor

per F. Bruguera i N. Ramió

Maçanet de Cabrenys

per Pere Roura i Sabà

Santa Coloma de Farners

per J. T. Grau, J. Mestre i R. Puig

Riells i Viabrea

per Jordi Collrell i Carme Escudé

Siurana d'Empordà

per Antoni Egea i David Pujol

Les Lloses

per J. Gordi i R. Llimós

La Vall de Campmajor

per Joan Fort

Santa Pau

per Salvador Reixach

Jafre

per R. Alberch i J. Viñas

Llançà

per Josep Clavaguera

Llanars

per Agustí Dalmau

Llívia

per R. Garriga, M. Vilaseca i J. Vinyet

Riudellots de la Selva

per Elvis Mallorquí (coord.)

Boadella d'Empordà

per David Serra i Busquets

Vilanant

per Pere Borrat i Antoni Egea

Bàscara

per Albert Riera

Cabanes

per Josep M. Bernils

Sant Feliu de Pallerols

per Xavier Solà

Guies

Darrers títols publicats

Trens i carrilets

per Josep Clara

Canvistes i banquers

per Narcís Castells

Màgiques, pors i supersticions

per Carme Vinyoles

Els volcans

per Josep M. Mallarach

Els indians

per Rosa Maria Gil

Els Pirineus, del Puigpedrós al Puigneulós

per Josep Clara

Cristians de Girona

per Josep M. Marquès

L'estany de Banyoles

per M. Coma i J. Gratacós

Els rellotges de sol

per M. Gil

Els maquis

per J. Clara

Els monuments megalítics

per J. Tarrús i Júlia Chinchilla

El pessebrisme

per J. Dalmau i Corominas

La ceràmica

per Andreu Bover

La farga

per Jordi Mascarella

Castells vius

per C. Vinyoles, M. Torns i P. Lanao

La pesca

per J. Sala i J. Domènech

La ramaderia

per P. M. Parés i T. Vilaró

Els protestants

per Josep Clara

La tramuntana

per J. M. Dacosta i X. Febrés

El Montseny

per J. M. Rueda i J. Tura

L'electricitat

per M. Pous i J. Callol

El periodisme

per Lluís Costa

Els glacials

per Jordi Fernández

L'excursionisme

Per Jordi Dalmau

La Girona dolça

per J. V. Gay i N. Puigdevall

Les campanes

per Carles Sapena

La Ciutadella de Roses

per C. Díaz, H. Palou i A. M. Puig

El Teatre

per Pep Vila

Els Museus

per G. Alcalde i J. M. Rueda

Els refugiats

per Mercè Borràs

Per les Esglésies

per J. M. Marquès

Les Guilleries

per Emili Rams i Josep Tarrés

El Modernisme

per Pilar Soler

El Contraban

per M. Aguilar, J. Maymí, J. Ros i X. Turró

Els Centres d'Estudis

per Carles Sapena

Aquesta obra és una aproximació a la història de Sant Pere Pescador des dels seus orígens fins a l'actualitat. El treball contempla aspectes tan diversos com la política, la població, el lleure, l'entorn natural, el desenvolupament urbanístic i, molt especialment, l'estructura econòmica, basada en una agricultura que antigament havia compartit protagonisme amb l'activitat pesquera i actualment ho fa amb la indústria turística.

Marisa ROIG I SIMON (Sant Pere Pescador, 1963). És llicenciada en Història Antiga i Prehistòria i màster en Arxivística per la Universitat Autònoma de Barcelona. Des de 1987 és la responsable de l'Arxiu Municipal de Castelló d'Empúries. També fou la responsable de l'organització i descripció de l'Arxiu Municipal de Sant Pere Pescador. És autora, dins la col·lecció Imatges i records, d'un volum dedicat a Castelló d'Empúries, i coautora dels llibres: Capmany -publicat dins aquesta mateixa col·lecció- i Vilamallà. Mil anys d'història (1974-1975). També ha estat coordinadora del llibre Gent de Castelló. La seva vida i la seva obra (segles XVI-XX). És autora de diversos articles sobre arxivística publicats en els Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos.

ISBN 849518740-X

MONOGRAFIES LOCALS

Diputació
de Girona

Caixa de Girona